

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Programı

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE CUMHURİYET'İN İLK YÜZYILINDA (1923-2023) UYGULANAN
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ ANALİZİ

Büşra GÜNAL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Programı

**TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE CUMHURİYET'İN İLK YÜZYILINDA (1923-2023) UYGULANAN
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ ANALİZİ**

**ANALYSIS OF PRESCHOOL CURRICULUM APPLIED IN THE TURKISH EDUCATION
SYSTEM IN THE FIRST CENTURY OF THE REPUBLIC (1923-2023)**

Büşra GÜNAL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Büşra GÜNAL'ın hazırladığı “Türk Eğitim Sisteminde Cumhuriyet'in İlk Yüzyılında (1923-2023) Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının Analizi” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Esed YAĞCI

İmza

Jüri Üyesi (Danışman)

Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ

İmza

Jüri Üyesi

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 27/06/2024 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu çalışmada Cumhuriyet tarihi süresince uygulanan altı okul öncesi eğitim programı Posner'ın (2004) program analizi boyutlarına uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman analizi” deseninden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen nitel veriler betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın birincil veri kaynağı Türkiye’de 1923-2023 tarih aralığında uygulanan okul öncesi eğitim programlarıdır. İkincil veri kaynakları ise okul öncesi eğitim programlarına yönelik hazırlanan raporlar, tezler ve araştırma makalelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın amacı, 1952 yılında hazırlanan ilk anaokulu yönetmeliği programından 2013 yılından itibaren uygulanan son okul öncesi eğitim programına kadar geçen sürede, programların vizyon ve misyonlarını, içerik dönüşümünü bütüncül bir bakış açısı ile ortaya koymaktır. Araştırmadan elde edilen bulgulara; programların güncellenmesinde belirli bir periyodun takip edilmediği görülmüştür. 2002 yılından itibaren program öğelerinin değişme sıklığının azaldığı görülmüştür. 2002 yılından itibaren okul öncesi eğitim programlarında vizyon ile ilgili maddeler değiştirilmemiştir. Okul öncesi eğitim programlarında amaç/hedef ve çocuklar için öğrenme merkezlerine yönelik ifadelerde süreklilik sağlanamamıştır. 2006 yılından itibaren programlarda sarmal program yaklaşımı benimsenmiştir. Okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmeye yönelik bilgiler 1994 programından itibaren sunulmaktadır. Elde edilen veriler yoluyla, okul öncesi program geliştirme çalışmalarının geçmişi ayrıntılı bir akış içerisinde gösterilmiştir ve gelecekte hazırlanacak program geliştirme çalışmalarına verimliliği arttırmaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi, program analizi, okul öncesi eğitim programları, eğitim programı, program tarihi.

Abstract

In this study, six pre-school curriculums implemented throughout the history of the Republic were analyzed in accordance with Posner's (2004) curriculum analysis dimensions. In the research, "document analysis" pattern, one of the qualitative research methods, was used. The qualitative data obtained in the research were analyzed using descriptive analysis. The primary data source of the research is the pre-school curriculums implemented in Turkey between 1923 and 2023. Secondary data sources consist of reports, theses and research articles prepared for pre-school curriculums. The aim of the research is to reveal the vision and missions of the curriculums and their content transformation from a holistic perspective, from the first kindergarten regulation curriculum prepared in 1952 to the last pre-school curriculum implemented since 2013. In the findings obtained from the research; It has been observed that a certain period is not followed in updating the curriculums. It has been observed that the frequency of change of curriculum contents/elements has decreased since 2002. Since 2002, articles related to vision have not been changed in pre-school curriculums. Continuity could not be achieved in the statements regarding the purpose/target of pre-school curriculums and learning centers for children. Since 2006, a spiral curriculum approach has been adopted in the curriculums. Information regarding evaluation in pre-school curriculums has been provided since 1994. Through the data obtained, the history of pre-school curriculum development studies is shown in a detailed flow and suggestions are presented to increase the efficiency of future curriculum development studies.

Key Words: preschool, curriculum analysis, preschool curriculums, curriculum, history of the curriculum.

Teşekkür

Öğrenme yolculuğumda bana bilgisi ve değerleriyle rehberlik eden, çalışmamın her aşamasında sabrı ve güveni ile beni cesaretlendiren, tanıştığımız ilk günden itibaren mesleğine olan tutkusuna hayran olduğum değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ' a teşekkür eder, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Tez jürimde yer alan ve araştırmamı değerlendiren değerli hocalarım Doç. Dr. Esed YAĞCI ve Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL' a teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu heyecan verici yolculukta birlikte yol aldığım, neşesi ve desteğiyle her daim yanımda olan değerli arkadaşım Kübra ÇELİKER' e çok teşekkür ederim.

Araştırmam sırasında bana sonsuz bir sevgi ve anlayış gösteren aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Büşra GÜNAL

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
Tablolar Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
Sayıtlılar	7
Sınırlılıklar	8
Tanımlar	8
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	9
Eğitim.....	9
Okul Öncesi Eğitim Tanımı ve Önemi	10
Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimde Görülen Sorunlar	13
Okul Öncesi Eğitim Programlarının Eğitim Sistemi İçerisindeki Yeri ve Önemi .	17
Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi	20
Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Programlarının Tarihçesi	24
Okul Öncesi Eğitim Programlarının Geliştirilmesinde Program Değerlendirmenin Rolü.....	30
Program Değerlendirme ve Program Analizi Arasındaki Fark.....	32
Program Analizi.....	35
İlgili Araştırmalar.....	40
Bölüm 3 Yöntem.....	44
Araştırmanın Deseni	44
Araştırmanın Veri Seti	46

Veri Toplama Süreci.....	47
Veri Toplama Araçları	49
Verilerin Analizi	55
Geçerlik ve Güvenirlik	60
Bölüm 4	62
Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	62
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler.....	124
Kaynaklar	132
EK-A: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi	139
EK-B: Etik Beyanı.....	140
EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	141
EK-Ç: Thesis/Dissertation Originality Report.....	142
EK-D: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	143

Tablolar Dizini

Tablo 1 Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranı.....	13
Tablo 2 Öğretim Yılı ve Yaş Gruplarına Göre Okullaşma Oranı	14
Tablo 3 Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Öğretmen, Şube, Öğrenci ve Mezun Sayısı	14
Tablo 4 Program Analizi Türleri ve Programa Yöneltiltikleri Sorular	37
Tablo 5 Araştırmanın Veri Setini Oluşturan Birincil ve İkincil Veri Kaynakları	47
Tablo 6 Programlar Hakkında Genel Bilgiler Teması ve Alt Temalar.....	49
Tablo 7 Programın Yazımı ve Temelleri Teması ve Alt Temalar.....	50
Tablo 8 Programın Uygunluğu Teması ve Alt Temalar	52
Tablo 9 Programın Uygulanması Teması ve Alt Temalar	53
Tablo 10 Programın Eleştirisi Teması ve Alt Temalar.....	54
Tablo 11 Verilerin Analiz Aşamaları ve İşlemler.....	56
Tablo 12 Araştırmanın Tema, Alt Tema ve Alt Problemlerinin Belirlenmesi.....	57
Tablo 13 Veri Analizi İçin Tema, Kod ve Örnek İfadeler	58
Tablo 14 Programların Adları ve Sayfa Sayıları.....	62
Tablo 15 Programların Yürürlükte Kalma Süreleri ve Denenme Koşulları	64
Tablo 16 Programların İçeriğini Oluşturan Öğeler.....	67
Tablo 17 Programı Geliştiren Kurumlar ve Kişiler	84
Tablo 18 Programların Hedef İfadelerini Bulundurma Durumları	86
Tablo 19 Programların Tanıtım ve Özelliklerine Yönelik Açıklamaların Bulunma Durumları.....	100
Tablo 20 Programların Uygulamaya Yönelik Bilgilendirmelerinin Bulunma Durumları	112
Tablo 21 Programların Değerlendirmeye Yönelik İçerikleri Bulundurma Durumları	116

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OÖEP: Okul Öncesi Eğitim Programı

TEGM: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, problem cümlesi ve alt problemleri, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Dewey'e göre eğitim, öğrenenlerin tecrübelerine uygun olacak şekilde toplumu devam ettirir ve geliştirir (Ornstein ve Hunkins, 2016). Ertürk'e (2013:13) göre eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişim meydana getirme süreci" olarak ifade edilmektedir. Tyler eğitimi, insanların davranış kalıplarını değiştirme süreci olarak tanımlamıştır (Tyler, 1949). Eğitim kavramının ortak bir tanımı olmamakla beraber, her felsefeye göre de tanımı değişmektedir. (Sönmez, 2004). Ertürk' e (2013:9) göre çevre, bireyi belirli bir yönde değiştirecek şekilde ayarlanabilmektedir. Çevrenin bireyi bu şekilde kasıtlı olarak kültürleme biçimi ise eğitimidir. Toplumun inanışları ve değerleri, eğitim sisteminin içerisine dahil ederek korunabilir ve gelecek nesillere aktarılabilir (Ornstein ve Hunkins, 2016). Birey içerisinde bulunduğu toplumun değerleri ve inanışları ile yetişir. Bu döngü içerisinde eğitim, temellerini yine ait olduğu toplumun değerlerinden almaktadır.

Bireylerin yaşamında okula yönelik ilk adımı oluşturan 'okul öncesi eğitim', "0-72 aylık çocukların, tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duyguların gelişimini ve algılama gücünü artırarak, akıl yürütmede yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimini kazanmasını sağlayan sistemli bir eğitim süreci" olarak tanımlanmıştır (MEB, 1993; akt. Balat 2015). Özellikle de bireyin gelişiminin ilk üç yıl içerisinde daha hızlı geliştiği erken yıllar bazı kaynaklarda "fırsatlar penceresi" (window of opportunity) olarak değerlendirilmiş, bu dönemde gelişimin eğitim uygulamaları ile desteklenmesinin bireysel ve toplumsal katkısı belirtilmiştir (UNESCO ve UNICEF, 2012, s.5; akt. Ulutaş ve Demiriz, 2018).

Okul öncesi eğitimin beklendiği şekilde faydalı olması için uygulanacak eğitim programının niteliği önemlidir. Okul öncesi dönem için başarılı bir eğitim programı, bu yaş grubunun gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalı ve bu gelişim özelliklerine uygun faaliyetleri içerecek şekilde planlanmalıdır. Bu programlar ile çocuklar, sağlıklı, üretken, mutlu ve geleceği şekillendirecek bireyler olarak yetiştirilebilirler (Balat, 2015). Ornstein ve Hunkins (2016:13) eğitim programını, özgün temellere, bilgi ve araştırma alanlarına, kuramlara, ilkelere ve uzmanlara sahip bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Taba ve Tyler eğitim programını, amaçlara ulaşma yolunda bir ‘tasarı’ olarak görmektedir. Eğitim programları, bireylerin öğrenme süreçlerinde sahip olması gereken temel bilgi ve becerileri bir plan dahilinde düzenleyen yazılı dokümanlardır. Eğitim programı, öğrenenlerin deneyimleri ile uğraşı olarak da tanımlanabilir. Bu tanım doğrultusunda, okul ya da okul dışında planlanacak her şey programın bir parçası olmaktadır (Ornstein ve Hunkins, 2016, s. 13).

Eğitim programlarının etkililiğini değerlendirmek için ilk adım olarak program analizinin yapılması gerekmektedir. Jensen ve Reddy (1994) program analizini, programı parçalarına ayırarak (öğrenme, öğretme, bilgi, toplum, kaynaklar vb.) odak ve tutarlılık ışığında parçaların birbirine nasıl uyduğunu göstermek olarak tanımlamaktadır. Zais (1976) ise program analizinin, program analistlerinin “programın anatomisini” anlamalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir (Posner, 2004, s.20). Program analizine yönelik farklı eğitimciler tarafından yapılmış farklı yorumlar bulunsa da program analizinin amacı eğitim programının planını anlamak ve etkililiğini değerlendirmektir. Bu kapsamda, program analizi çalışmaları program değerlendirme çalışmalarından önce gerçekleştirilmeli ve program değerlendirme için zemin oluşturmalıdır. Green ve Stone (1977: 4) program değerlendirmeyi programların sonuçları ya da etkilerine yönelik sistematik dokümantasyon ve programa yargıya varabilmek için değer biçme işi olarak tanımlamıştır. Ariav (1986) program değerlendirme ve program analizi arasındaki farkı şu şekilde tanımlamıştır: Program değerlendirme bir programın başarılı ya da başarısız olma durumu ile ilgilenirken

program analizi programın başarısı ve sonuçları ile ilgilenmeden değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Program analizi çalışmalarına program geliştirme çalışmalarından önce değerlendirme yapmak, programın hedeflere ulaşp ulaşmadığını görebilmek, programın güçlü yönlerini keşfetmek ve programın görünmeyen noktalarını belirlemek için ihtiyaç duyarız (Jensen ve Reddy, 1994).

Bu araştırma kapsamında Türkiye’de 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 yıllarında geliştirilen okul öncesi eğitim programlarının analizi gerçekleştirilecektir. 2024 yılında uygulanmak üzere hazırlanan fakat yürürlüğe girmeyen Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı ve 16-22 Mayıs 2024 tarih aralığında onaylanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı 2024 programları teze dahil edilmemiştir.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı: MEB Temel Eğitim Genel Eğitim Müdürlüğü resmî web sitesi okul öncesi alanında programlar ve ekleri kategorisinde paylaşılan eğitim programıdır ve yürürlüğe girmemiştir. “Güncellenen okul öncesi eğitim programı 2024” ifadesi ile ilgili web sitesine yüklenmiştir. MEB Program Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı resmî sitesinin ilköğretim alanı incelendiğinde 2013 okul öncesi eğitim programı güncel uygulamadaki program olarak geçmektedir. Güncellenen 2024 okul öncesi eğitim programına yönelik bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca programın güncellenme nedeni ve hazırlanma tarihine yönelik bir bilgi de program kılavuzunda yer almamaktadır. Program kılavuzu yapısal olarak Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, okul öncesi eğitimin amaçları, okul öncesi eğitimin temel ilkeleri, Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihçesi, programın tanıtımı, gelişim özellikleri, kazanımlar ve göstergeleri, okul öncesi eğitimin planlanması ve uygulanması, okul öncesi eğitimde çocuğu tanıma ve değerlendirme başlıklarından oluşmaktadır ve 186 sayfadır. Programın ekler bölümünde aylık plan, günlük plan örnekleri, kavramlar listesi, değerler listesi, okul dışı öğrenme etkinliği örnekleri, hazırlanacak formlar listesi, aile katılımı etkinlik örnekleri bulunmaktadır. Temel Eğitim Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı giriş metninde diğer programlardan

farklı olarak Türkiye’de uygulanan eğitim programlarının (1952, 1989, 1994, 2002, 2006, 2013) tarihçesine yer vermiştir. Programın tanıtım metninde programın çocuk merkezli olduğu ve çocuğu bütüncül bir şekilde ele aldığı belirtilmiştir. Kazanım ve göstergeler süreç doğrultusunda tekrar ele alınabilecek yapıda sarmal içerik yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmıştır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024). Temel Eğitim Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı yürürlüğe girmediği ve uygulanmadığı için bu araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Programı 2024: "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" kapsamında 26-48, 48-60, 60-72 ay grubu çocuklar için hazırlanan yeni okul öncesi eğitim programı taslak olarak 26 Nisan’da kamuoyunun görüş ve önerisine sunulmuştur. İki hafta boyunca uygulayıcıların görüşüne sunulan taslak program Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024-2025 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere onaylanmıştır. Yeni program 16-22 Mayıs 2024 tarih aralığında Talim Terbiye kurulunun gündemine alınarak, onaylanmıştır (MEB, 2024a). 2024 programı 354 sayfa ile bu zamana uygulanan okul öncesi eğitim programları arasında en ayrıntılı program metni olma özelliğini taşımaktadır ve programın geliştirilme amacı şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2024a):

“Bu program okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların beceri temelli bütüncül bir yaklaşımla ilkokula hazır bulunmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir. Program Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Beceriler Çerçevesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çerçeveye göre becerilerin edinimi okul öncesi dönemden başlayarak 12. sınıfın sonuna kadar devam etmektedir.” (s.12)

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Programın öğeleri aşağıda yer alan başlıklar altında oluşturulmuştur (MEB, 2024a):

“Okul öncesi eğitimin amaçları, okul öncesi eğitimin temel ilkeleri ve açıklamaları, okul öncesi eğitim programının tanıtımı, okul öncesi eğitim programı alan becerileri, okul öncesi eğitim programında sosyal duygusal öğrenme becerileri, okul öncesi eğitim programında kavramsal beceriler, okul öncesi eğitim programında eğilimler, okul öncesi eğitim programında Erdem-Değer-Eylem modeli, okul öncesi eğitim programında okuryazarlık becerileri, okul öncesi eğitim programında kavramlar, okul öncesi eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, okul öncesi eğitim programında farklılaştırma, okul öncesi eğitim programının planlanması ve uygulanması, okul öncesi eğitim programında öğrenme ortamları, okul

öncesi eğitim programında çocuğu tanıma, değerlendirme ve raporlama, aylık plan örnekleri, günlük plan örnekleri ile ekte yer alan formlar ve raporlar”(s.3)

Okul öncesi eğitim programının temel ilkeleri yeni programda 26 madde ve açıklamaları şeklinde sunulmuştur. 2024 programında birçok yeni beceri ve kavram tanımlanmıştır. Kazanımlar “öğrenme çıktısı”, göstergeler ise “alt öğrenme çıktısı” olarak ifade edilmektedir. Dil becerileri “Türkçe alan becerileri” içerisine dahil edilmiştir. Özbakım becerileri “hareket ve sağlık alan becerileri” içerisinde geçmektedir. Sağlıklı beslenme ve güvenlik gibi başlıklar burada yer almaktadır. Öğrenme merkezleri “okul içi öğrenme ortamları” ve “okul dışı öğrenme ortamları” olarak derinleştirilmiş ve sayısı artırılmıştır. Programda çocuklar, program ve öğretmen yönünden değerlendirme konularına yer verilmiştir. Öğretmenlere örnek olması amacıyla aylık ve günlük plan örnekleri hazırlanmıştır. 2024 yılında kabul edilen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı nisan ayında taslak olarak paylaşıldığı için bu araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Alan yazında okul öncesi eğitim alanında gerçekleştirilen çeşitli sayıda araştırma olmasına karşın okul öncesi eğitim programlarının bütüncül bir bakış açısı ile analizine ulaşmak oldukça zor olmaktadır. Programların değerlendirilmesi ve analizinin gerçekleştirilmesi ihtiyacı alan yazında göze çarpmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, Cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar uygulanan okul öncesi eğitim programlarının Posner’ın (2004) program analizi boyutlarına uygun olarak, her bir eğitim programının hem kendi içinde hem de diğer eğitim programları ile karşılaştırmalı olarak analizi araştırmaya değer bir konu olarak görülmüş ve ele alınmıştır. Programların bütüncül bir bakış açısı ile analiz edilmesinin, Türkiye’de Dünya ülkelerinde uygulanan programlar ile rekabet edebilecek yeni program geliştirme çalışmalarında ihtiyaç karşılamaya yönelik bir referans oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetin ilk yüzyılında (1923-2023) geliştirilen ve uygulanan okul öncesi eğitim programlarını Posner'ın (2004) program analizi boyutlarına uygun olarak, her bir eğitim programının hem kendi içinde hem de diğer eğitim programları ile karşılaştırmalı olarak analizini gerçekleştirmektir.

Araştırmanın kuramsal temeli oluşturulurken gerçekleştirilen araştırmalar ERIC, Proquest, TUBİTAK ULAKBİM, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, DergiPark veri tabanlarından; eğitim programları, program analizi, program geliştirme, program değerlendirme, okul öncesi eğitim programı, okul öncesi, program tarihi, Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programları kavramları kullanılarak tarama yapılmıştır. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 2018-2024 yılları arasında "eğitim programları" anahtar kelimeleri ile tarama yapıldığında tezlerin sadece 8'inin eğitim programlarına yönelik program analizi çalışması olduğu görülmüştür. Eğitim programları ile ilgili olan tezler ise genelde geçmişten bugüne kadar olan eğitim programlarının analizidir. Bu kapsamda program analizi çalışmalarının sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar olan dönemde uygulanan okul öncesi eğitim programlarının analizinin gerçekleştirilmesinin; karar alıcı ve politika yapıcılara, eğitimde program geliştirme ve program değerlendirme alanlarında çalışan araştırmacılara, eğitim tarihçilerine ve eğitim bilimcilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Cumhuriyetin ilk yüzyılında (1923-2023) uygulanmış okul öncesi eğitim programları nasıl bir değişim göstermiştir?

Alt Problemler

Posner'ın (2004) program analizi boyutları ve programlar hakkında genel bilgileri içerecek şekilde 5 başlık altında kategorize edilmiştir. Her bir alana uygun olacak şekilde alt problem cümleleri oluşturulmuştur.

A. Programlar Hakkında Genel Bilgiler

- Programlar hangi isimler altında yayınlanmıştır?
- Programlar hangi sıklıkla güncellenmiştir?
- Programda yer alan öğeler nelerdir?

B. Programın yazımı ve temelleri

- Eğitim programının (varsa) temel vizyonu ve misyonu nasıl açıklanmıştır?
- Eğitim programı hangi kurumlar ve kişiler tarafından geliştirilmiştir?

C. Programın uygunluğu

- Eğitim programının amaç ve hedefleri nelerdir?
- Eğitim programının içeriği nasıl düzenlenmiştir?

D. Programın uygulanması

- Program nasıl uygulanmıştır? Programın değerlendirilmesinden ne öğrenilebilir? (Aşağıdaki bağlamlarda ele alınacaktır.)
 - i. Planlama
 - ii. Fiziksel donanım ve gereksinimler
 - iii. Haftalık ders dağılım çizelgesi
 - iv. Öğretmen-öğrenci rolleri
 - v. Uygulama hakkında bilgilendirme
 - vi. Değerlendirme hakkında bilgilendirme

E. Programın Eleştirisi

- Programın güçlü yönleri ve sınırlılıkları nelerdir?

Sayıtlar

Bu araştırma için bir sayıtlı (varsayım) kullanılmamıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma Türkiye’de 1923-2023 tarih aralığında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın yayımladığı, kurumun web sayfası ve farklı kütüphanelerden elektronik-basılı olarak temin edilen altı farklı okul öncesi eğitim programı (1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013) ile sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırma kapsamında kullanılan kavramlara yönelik tanımlara aşağıda yer almaktadır.

Okul Öncesi Dönem: Bu çalışmada okul öncesi dönem ilkokul öncesi dönem 5 ve 6 yaş olarak ele alınmıştır.

Okul Öncesi Eğitim: Tuğrul (2006), okul öncesi eğitimi 0-6 yaş grubu çocuğun çok boyutlu gelişiminin desteklendiği, yaşam boyu sürecek bir öğrenmenin temelini atıldığı, bilinçli ve sistemli bir eğitim süreci olarak tanımlamıştır (akt. Balat, 2015).

Okul Öncesi Eğitim Programı: “Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların zenginleştirilmiş öğrenme deneyimleri ile sağlıklı büyümelerini; farklı gelişim alanlarında gözlenmek istenen gelişimlerin en üst seviyeye ulaştırılmasını, öz bakım becerilerini kazanmalarını ve ilkokula hazır hale gelmeleri için hazırlanan programdır” (MEB, 2013, s.14).

Program Analizi: Posner (2004), program analizini bir programı bileşenlerine ayırma; bu parçaları ve bir bütün oluşturmak üzere nasıl bir araya geldiklerini inceleme; geliştiricilerin inanç ve önyargılarını belirleme, bu inanç ve önyargıların eğitim deneyiminin kalitesi üzerindeki etkilerini inceleme girişimi olarak tanımlamaktadır (akt. Petrina, 2022).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Araştırmanın kuramsal temeli ve ilgili araştırmalar bölümleri hazırlanırken ERIC, Proquest, TUBİTAK ULAKBİM, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, DergiPark veri tabanlarından; eğitim programları, program analizi, program geliştirme, program değerlendirme, okul öncesi eğitim programı, okul öncesi, program tarihi, Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları kavramları kullanılarak tarama yapılmıştır. Türkçe ve İngilizce kavramlar üzerinden gerçekleştirilen taramalarda elde edilen dokümanlar Türkçe ve İngilizce yayınları kapsamaktadır. Ek olarak, bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen programların analizinde kitap, tez, makale, resmi raporlar, geçmişten günümüze kadar gelen şura kararlarından faydalanılmıştır.

Çalışmanın kuramsal temelleri; eğitim, okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi, ülkemizde okul öncesi eğitimde görülen sorunlar, okul öncesi eğitim programlarının eğitim sistemi içerisindeki yeri ve önemi, Türkiye’de okul öncesi eğitim programlarının tarihçesi, okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesinde program değerlendirmenin rolü, program değerlendirme ve program analizi arasındaki farklar ile program analizi başlıkları altında sunulmuştur.

Eğitim

Eğitim, yüzyıllardır farklı bakış açılarının ışığında şekillenmiş, her bir bakış açısıyla yeni bir boyut kazanmış bir kavramdır. Eğitim İdealistler için Tanrı’ya ulaşma sürecinde yapılan etkinlikler, Realistler için bireyi toplumun güçlü değerlerine göre yetiştirme süreci, Marksistler için çelişkiyi azaltarak üretimde bulundurma süreci, Pragmatistler için yaşantılar vasıtasıyla bireyde istendik davranış değişikliğini oluşturma süreci, Varoluşçular için ise insanı sınır seviyesine getirme süreci olarak ele alınmıştır (Sönmez, 1993, s.77-138; akt. Sönmez, 2015 s.5).

Ertürk (2017:13) eğitimi “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlamıştır.

Tyler’a (2014:6) göre eğitim, “davranış kalıplarını değiştirme sürecidir.”

Farklı tanımlar ve amaçlara rağmen eğitimin ortak paydası, bireyin davranışlarında istendik değişimler yaratmak ve potansiyelini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Bilgi, beceri ve tutumlar kazandıran eğitim, bireyin topluma katkıda bulunmasını ve kendini gerçekleştirmesini sağlar.

Okul Öncesi Eğitim Tanımı ve Önemi

Okul öncesi eğitim farklı kaynaklarda farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları şu şekildedir:

Ural ve Ramazan’a (2007) göre; 0-6 yaş grubu çocukların gelişimlerini sağlama amacıyla gerçekleştirilen sistemli, organize olmuş ve planlanmış her türlü eğitim etkinliklerine ‘okul öncesi eğitim’ denmektedir.

Okul öncesi eğitim, çocukların potansiyellerini, farklı alanlardaki gelişimsel özelliklerini desteklemeye yönelik sistemli ve planlı bir eğitim sürecidir (Haktanır, 2012).

Okul öncesi eğitim; “0-6 yaş arasında çocuğun çok boyutlu gelişimini destekleyerek, yaşam boyu sürecek öğrenmenin temelini atıldığı, sistemli ve bilinçli bir eğitim sürecidir” (Tuğrul, 2006; akt. Balat, 2015, s.3).

1993 yılında toplanan XIV. Milli Eğitim Şurası’nda okul öncesi eğitimin tanımı ve okul öncesi eğitimin kapsamı şu şekilde belirtilmiştir : “Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkanları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir.”

Tanımların tümü incelendiğinde; okul öncesi eğitim bir çocuğun doğumundan 72 aya kadar geçen süreyi kapsayan, toplumun kültür ve değerleri doğrultusunda çocuğun gelişim

alanlarının tümünü (bilişsel, sosyal-duygusal, dil ve psikomotor gelişimi) desteklemeyi hedefleyen sistemli bir eğitim süreci olarak tanımlanabilir.

Haktanır'a (2012) göre bu süreçte yetişkinler (anne-baba, öğretmen vb.) çocuğun kendi özünü ve değerlerini kaybettirmeden içinde bulunduğu topluma ve toplumun değerlerine uygun olarak yetişmesi için rehber rolünde olmalıdır. Onların sergileyeceği tutumlar çocuğun yaşama karşı farkındalığının gelişmesinde yardımcı olacaktır.

Çocuğun sağlıklı gelişimi, büyümesi ve öğrenmeye olumlu bir tutum geliştirebilmesi için nitelikli bilişsel uyarıcılara, olumlu sosyal-duygusal deneyimlere, zengin dil etkileşimlerine ve bağımsızlığını destekleyen bir çevreye ihtiyacı vardır. Bu, aile ortamı ve nitelikli bir okul öncesi eğitim ile mümkündür (MEB, 2013).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (TEGM) tarafından belirtilen okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri şu şekildedir:

1. *“Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
2. *Onları ilkokula hazırlamak,*
3. *Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,*
4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır” (MEB, 2013).*

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından üç yıllık döngülerle, 15 yaş grubu öğrencilere uygulanan “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” PISA 2022 raporunda okul öncesi eğitime katılımın önemini vurgulamaktadır. Bu rapora göre, eğitim alanına yapılan değişikliklerin veya reform çalışmalarının etkisi ancak uzun vadede ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi döneme yönelik gerçekleştirilen yatırımlar, öğrencilerin ilerleyen yaşamlarını etkilemekte ve bu etkiler genellikle uzun zaman sonra görülmektedir. Okul öncesi eğitime katılım, öğrencilerin çabalarını, dikkatlerini ve ilkokulda derslere katılımlarını arttırmaktadır (PISA, 2022).

Türkiye ve OECD ülkelerinin okul öncesi eğitime katılımlarının karşılaştırmasına göre;

1. *“Türkiye'deki öğrencilerin %76'sı bir yıl veya daha fazla süreyle okul öncesi eğitime katılmıştır (OECD ortalaması %94'tür).*
2. *Türkiye'de öğrencilerin çoğunluğu (%44) bir yıl okul öncesi eğitime katılırken, %21'i iki yıl ve %11'i de üç yıl veya daha fazla okul öncesi eğitim almıştır. OECD ülkelerinde ise 15 yaş grubundaki öğrencilerin çoğunluğu (%57) üç yıl veya daha fazla, %24'ü iki yıl ve %14'ü bir yıl okul öncesi eğitime devam etmiştir.*

3. OECD ÷lkelerinde, bir yıl veya daha uzun süre okul öncesi eğitime devam eden öğrenciler, sosyoekonomik faktörler göz önüne alındığında bile, hiç okul öncesi eğitim almayan veya bir yıldan daha az okul öncesi eğitim alan öğrencilere göre daha yüksek matematik puanı almıştır.
4. Okul öncesi eğitime bir yıl katılmak, matematik performansını Türkiye'de 30 puan, OECD ÷lkelerinde ise 24 puan artırmıştır." (PISA,2022).

PISA 2022 raporu, Türkiye'de okul öncesi eğitimin her öğrenci için önemli bir yatırım olduğunu göstermektedir. Okul öncesi eğitim, öğrencilerin ilerleyen yaşamlarında da akademik ve sosyal açıdan başarılı olmalarını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimde Görülen Sorunlar

Türkiye'nin genç nüfuslu bir ülke olması, okul öncesi eğitime yatırım yapmanın önemini daha da artırmaktadır. Okul öncesi eğitim, çocukların gelecek için en iyi şekilde hazırlanmasına yardımcı olacak ve Türkiye'nin kalkınmasına katkıda bulunacaktır. TEGM Birim Faaliyet Raporu'na göre Türkiye'de okul öncesi eğitimde okullaşma oranı 1992 yılına kadar ancak %5,1'e ulaşabilmiştir. 1992-2002 yıllarında ise bu oran %11,5'e yükselmiştir. İlerleyen dönemlerde gerçekleştirilen, okul öncesi eğitime üst politika metinlerinde yer verme, anaokulu ve anasınıflarını yaygınlaştırma ve öğretmen atamaları çalışmaları ile 2002-2022 yılları arasında okul öncesine devam eden çocukların sayısı %500 oranında artış göstermiştir (TEGM Birim faaliyet Raporu, 2022).

Milli Eğitim İstatistikleri 2022-2023 yılı yayınına göre 5 yaş grubunda net okullaşma oranı % 84,95 olarak görülmektedir. Tablo 1'de yer alan 5 yaş grubu incelendiğinde okul öncesi dönem okullaşma oranı 10 yıl öncesine kıyasla 2 kat artmıştır. Tablo 2'de okul öncesi eğitimde öğretim yılı ve yaş gruplarına göre okullaşma oranı ve Tablo 3'te okul öncesi eğitimde öğretim yılı ve yaş gruplarına göre okullaşma oranı paylaşılmıştır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2023).

Tablo 1

Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranı

Öğretim Yılı	Yaş	Net Okullaşma Oranı (%)
2012-2013	3-5 Yaş	26,63
	4-5 Yaş	37,36
	5 Yaş	39,72
2022-2023	3-5 Yaş	51,38
	4-5 Yaş	63,55
	5 Yaş	84,95

(Milli Eğitim İstatistikleri, 2023)

Tablo 2*Öğretim Yılı ve Yaş Gruplarına Göre Okullaşma Oranı*

Öğretim Yılı	Yaş	Net Okullaşma Oranı (%)
2022-2023	3 Yaş	16,85
	4 Yaş	41,37
	5 Yaş	87,17
	3-5 Yaş	52,21
	4-5 Yaş	64,68

*(Millî Eğitim İstatistikleri, 2023)***Tablo 3***Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Öğretmen, Şube, Öğrenci ve Mezun Sayısı*

Öğretim Yılı	Okul	Şube	Öğretmen	Öğrenci
2012-2013	27.197	61.920	62.933	1.077.933
2022-2023	39.826	118.941	121.736	2.055.350

(Millî Eğitim İstatistikleri, 2023)

Okul öncesi eğitimin durumunu ve eğitimin kalitesini inceleyen farklı araştırmalarda (Millî Eğitim İstatistikleri, 2023; TEGM Birim faaliyet Raporu, 2022; ERG ve AÇEV, 2016; Türkiye Çocuk Araştırması, 2022; ERG ve AÇEV, 2017) okul öncesi eğitimden yararlanma oranları incelenmiştir. Okul öncesi eğitime katılım oranları incelendiğinde, Türkiye’de okul öncesi eğitimde okullaşma oranının istenen seviyeye henüz ulaşmadığı görülmektedir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de okul öncesi eğitimde istenen seviyeye ulaşmak için mevcut sorunların tespit edilmesi bu sorunların çözümüne yönelik politikalar üretilmesi gerekmektedir.

20. Millî Eğitim Şûrası’nda kabul edilen tavsiye kararlarda “Beş yaş okullaşma oranının kısa vadede %100’e ulaştırılması için gerekli fiziki, beşerî ve mali imkânlar sağlanmalıdır. Ayrıca 3-4 yaş için de eğitime erişim imkânları artırılmalıdır.” maddesi bulunmaktadır (20. Millî Eğitim Şûrası, 2021).

Millî Eğitim Bakanlığı 2024-2028 Stratejik Planı'nda "Okul öncesi eğitim desteklenerek erişim imkânları artırılacaktır." hedefi yer almaktadır. Bu hedef kapsamında aşağıda yer alan strateji maddeleri sunulmuştur (MEB, 2024b):

"S-1.2.1 Alternatif erişim modelleri yaygınlaştırılacaktır.

S-1.2.2 Okul öncesi eğitimde fiziki mekân kapasitesi artırılacaktır.

S-1.2.3 Okul öncesi eğitimde ebeveyn bilgilendirme çalışmaları artırılacaktır.

S-1.2.4 Okul öncesi eğitimde okul-aile iş birliği; farkındalık geliştirme ve bilgilendirme çalışmaları yapılarak geliştirilecektir" (s.89)

Türkiye genelinde yapılan okul öncesi eğitime yönelik gerçekleştirilen raporlara ve strateji raporuna ek olarak okul öncesi öğretmenlerine yönelik gerçekleştirilen farklı araştırmalarda (Güçlü ve Altan, 2020; Can ve Kılıç, 2019; Kerem ve Cömert 2005) ortaya çıkan bulgular, Türkiye'de okul öncesi eğitimde okul yönetimi, okulun fiziki imkanları, okul-çevre ilişkileri, maddi konular, denetim ve rehberlik, öğretmen yeterlikleri ve eğitim programının uygulanması alanlarında sorunların yaşandığını göstermektedir:

1. Okul yönetimi ile ilgili sorunlar; okul yöneticilerinin okul öncesi eğitim alanında yeterli bilgiye sahip olmaması, yeterli nitelikte ve sayıda yardımcı personel sağlanmaması, müfettişlerin bu alanda uzman olmaması, öğretmenlerin karar süreçlerine katılmaması, eğitim ortamını etkileyecek eksiklerin giderilmesine yeterince önem verilmemesi şeklinde sıralanmaktadır (Güçlü ve Altan, 2020).
2. Okulun fiziksel imkanlarının yetersiz olması, eğitim araç-gereç ve materyallerinin eksik olması, sınıfların ısınması ve ışık alması gibi ihtiyaçların karşılanamaması ve sınıfların ortak kullanılması okul öncesi eğitimin niteliğini etkileyen bir diğer sorun olarak vurgulanmıştır (Can ve Kılıç, 2019).
3. Okul ve çevre ilişkilerinde yaşanan sorunlar; velilerin öğretmenlere müdahalesi ve okul öncesi eğitime yeterince önem vermemesi, okul ve aile arasında tutum ve iş birliğinin geliştirilememesi ve öğretmenlere çocuk bakıcısı muamelesi gösterilmesi olarak sıralanmıştır (Can ve Kılıç, 2019).

4. Okul öncesi eğitimde öğretmenlerin sınıfları ortak kullanmak zorunda kalması, velilerin öğretmene dair bakıcı olması gibi yanlış algıları, teneffüs imkanlarının sınırlı olması, velilerin eğitim-öğretim süreçlerine katkı sağlamaması öğretmenler ile ilgili yaşanan sorunlardır (Güçlü ve Altan, 2020).
5. Öğretmenlerin eğitim programlarının uygulanmasında yaşadıkları sorunlar ise, programın yeterince açık olmaması öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayamaması, sınıf içerisinde farklı yaş gruplarından öğrencilerin olması, öğrenme merkezleri fikrinin okul koşullarına uymaması, ek kaynak ihtiyacı ile sınıf içi malzeme ve donanım eksikliği olarak belirtilmiştir.

Okul Öncesi Eğitim Programlarının Eğitim Sistemi İçerisindeki Yeri ve Önemi

Dünya üzerinde birçok çocuk okul öncesi eğitim imkanına erişememekte ya da kalitesiz ortamlarda eğitim alarak, daha iyi ortamlarda eğitimden faydalanan yaşlıtlarına göre dezavantajlı konuma düşmektedir. Çocuklar arasında oluşan eşitsizlikleri ilerleyen zamanlarda gidermeye çalışmak ise zor ve maliyetli bir süreçtir. Bu durumu düzeltmeye yönelik alınabilecek en etkili önlemler için en doğru dönem, okul öncesi dönemdir (Walker vd., 2011; akt. Ekici ve Kırkıç, 2021). Kandır'a (2001) göre, çocukların erken yaşlarda desteklenmesi onların ilerleyen yaşamlarında daha başarılı olma, kendine yetebilme, kendini ifade edebilme gibi olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyler olarak yetişmesini sağlayacaktır. Nitelikli okul öncesi eğitimin çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal, dil ve fiziksel gelişimlerine katkısı dikkate alındığında, bu dönemde alınan eğitimin toplum sağlığına etkisi gözden kaçırılmamalıdır (akt. Kandır ve Orçan, 2011).

Dünya Okul Öncesi Eğitim Örgütü'nün (OMEP) uzun süre zarfında başkanlığını yürütmüş uzman Mialaret, genel olarak okul öncesi eğitimin amaçlarının 3 temel başlık altında toplamıştır:

1. Eğitimin toplumsal amaçları (çalışan kadınlar için çocuk bakımı, farklı sınıflardan çocuklara eğitim imkânı hazırlamak, çocukların sosyalleşmelerini sağlamak),
2. Eğitimin eğitici amaçları (çocukların dil-iletişim, duyu organlarının ve çevreye duyarlılığın geliştirilmesini sağlamak),
3. Eğitimin çocuğun gelişmesi ile ilgili amaçları (çocuğun yaşamında oluşacak eğitimsel etkilerin, çocuğun gelişim evrelerine dikkat ederek, onun herhangi bir eksiklik ya da kırıklık duygusu yaşamamasını sağlamaya çalışmak) olarak özetlemiştir (Mialaret, 1977; akt. Oktay, 1990).

Türkiye'de Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. *"Çocukların beden, zihin ve duyu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
2. *Onları ilkokula hazırlamak,*
3. *Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,*

4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.” (MEB, 2013).*

şeklinde belirlenmiştir.

Kandır'a (2001) göre okul öncesi eğitim, iyi planlanmış eğitim programları ve rehberlik hizmetleri ile bilgi, beceri, davranış ve temel alışkanlıkları kazandırarak, toplum değerlerini öğretmek amaçlarına ulaşabilir (akt. Ekici ve Kırkıç, 2021). Okul öncesi eğitim programları, çocukların farklı gelişim alanlarını destekleyen, gelecekle için sağlam bir temel oluşturmalarına yardımcı olan önemli programlardır.

Bu programların önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Okul öncesi eğitim programları çocukların farklı gelişim alanlarını (sosyal-duygusal gelişim, bilişsel gelişim, motor gelişim, dil gelişimi, özbakım becerileri) destekleme ve geliştirme rolündedir. Okulda çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun bir eğitim ortamı tasarlayarak, onların farklı gelişim alanlarını ve yaratıcılıklarını destekler.
2. Çocukları bir sonraki eğitim kademesine hazırlar. Okul öncesi eğitim programları ile çocuklar, ilkokula hazırlanır, sınıf ortamına uyum sağlamayı öğrenir. Çocukları okuma yazma sürecine hazırlar. Etkinliklere aktif katılım göstermeleri konusunda cesaretlendirir.
3. Okul öncesi dönem için düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerden gelen çocuklar ve diğer ailelerin çocukları arasında fırsat eşitliği sağlar. Eğitim açısından dezavantajlı çocuklar, ilkokula hazırlanır ve diğer eğitim kademelerinde daha başarılı olma şansı yakalar.
4. Çocukların sağlık yaşam ve güvenlik konularında farkındalık kazanmalarını sağlar. Bu sayede bireylere yaşamlarının ilk yıllarında sağlıklı beslenme, hijyen ve güvenlik konularına yönelik çeşitli beceriler kazandırır.
5. Okul ve aile arasında tutum ve iş birliği geliştirilmesine olanak tanır. Aileler okul öncesi eğitim programına katılarak, çocuklarının gelişimini yakından takip ederek onlara daha iyi destek olabilirler.

Günümüzde okul öncesi eğitimde, çocuk merkezli yaklaşımların etkili olduğu görülmektedir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında da çocuk merkezli yaklaşım benimsenerek, özellikleri program giriş metninde tanımlanmıştır (MEB, 2013). Öğretmenlerin, çocukların öğrenme sürecinde aktif rol almalarını sağlayacak bir ortam hazırlamaları, çocukların bilgi ve becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2013). Oktay'a (2005) göre, kendi kararlarını alabilen, kişisel ve toplumsal problemlere çözüm üretebilen, sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesi için bireyler erken yaşlardan başlayarak eğitim yaşamları boyunca çocuk merkezli bir yaklaşım benimsenerek yetiştirilmelidir (Ekici ve Kırkçı, 2021). Çocuklara sağlanacak nitelikli okul öncesi eğitim, toplumların daha aydınlık bir gelecek için en önemli garantisi olarak kabul edilmektedir (Haktanır, 2012). Bu bağlamda, okul öncesi eğitim programları, toplum ve toplumun yetiştirmek istediği bireyler açısından oldukça önemlidir. Bu programların kalitesinin artırılarak geliştirilmesinin sağlanması, eğitim sisteminin ve toplumun gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı Devleti’nde Okul Öncesi Eğitim

Osmanlı Devleti’nde okul öncesi eğitim Fatih Sultan Mehmet döneminde ‘Sıbyan Mektepleri’ ile başladığı bilinmektedir (MEB, 1983). Sıbyan okulları, günümüzde gerçekleştirilen okul öncesi eğitiminden farklı olarak Kur’an okuma, hesap yapma ve yazı yazma çalışmalarını da içermektedir (Diken, 2014). O dönemde yine ilköğretim kurumları olarak nitelendirilebilecek İslahaneler ve Darüleytamlar bulunmaktaydı. Bu iki kurum ise ailelerini savaşta kaybeden çocukların barınma ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. II. Meşrutiyet’in hemen öncesinde özel ana mektepleri açılmış, resmi ana mektepleri ise Balkan Savaşı’ndan sonra faaliyet göstermeye başlamıştır. II. Meşrutiyet döneminde modern okul öncesi eğitim kurumlarının temelleri atılmış ve bu dönemde açılan okul öncesi eğitim kurumları günümüzdeki eğitim anlayışına yakın unsurlar barındırmıştır.

Ünlü Eğitimci Satı Bey İstanbul’da eğitim sistemini ve ortamını Froebel, Montessori, Pestalozzi gibi alanında ünlü eğitimcilerin görüşleri üzerinden şekillendirdiği bir çocuk yuvası açmıştır. Satı Bey’in çocuk yuvası bir süre sonra zengin ailelerin tercihi ettiği bir okul haline gelmiştir (Diken, 2014). Meşrutiyet döneminde (1909) eğitimci Kazım Nami Duru Avusturya-Macaristan’da çocuk bahçesi şeklinde ifade edilen okullara öğretmen yetiştiren bir okulu gezmiş, geziden döndüğünde Selanik’te bir okulun içerisinde çocuk bahçesi sınıfı açmıştır (Balat, 2015).

Resmi ve özel ana mekteplerinin yaygınlaşması ile öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu alanda yetiştirilmiş Müslüman bayan öğretmen olmaması nedeniyle yabancı ve azınlıklar tarafından ana mektepleri öğretmenleri getirilmiştir (Akyüz, 2001; akt. Balat, 2015).

6 Ekim 1913 yılında çıkarılan “Tedrisat-ı İptidâiye Muvakkatı Kanunu” ile ülkenin her yerinde anaokullarının yaygınlaştırılması hükmü getirilmiştir. Bu kanun ile öğrenci yaşlarına, öğrenim tekniklerine, ders materyallerine ve okulların kuruluşlarına yönelik temel maddelere de yer verilmiştir. 1915 yılında yürürlüğe giren Tedrisat-ı İptidâiye Muvakkatı Kanunu’na

göre hazırlanan 'Ana Mektepleri Nizamnamesi' ile ülkede ana okulları açılmaya başlanmıştır (MEB, 1998). Aynı yıl bu okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla, ilk kez İstanbul'da Ana Öğretmen Okulu açılmıştır. Öğretmen yetiştirme okulunda öğrenim süresi 1 yıldır, bu kurum 4 yıl hizmet verdikten sonra kapatılmıştır. Okulun kapatılmasının ardından resmi ana okulları da kapatılmıştır (MEB, 1983).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde faaliyet gösteren okul öncesi eğitime yönelik anlayış Cumhuriyet dönemi okul öncesi eğitim anlayışına göre nitelik olarak farklılık göstermektedir (MEB,1983). Çoğu camide öğretim gerçekleştiren ana okullarında 3-6 yaş aralığındaki çocuklara din duygusu vermek amaçlanmıştır. Eğitim içeriği Arapça, namaz duaları ve öğütlerden oluşmaktaydı. Küçük yaştan itibaren yoğun bir din eğitimi ile din duyguları güçlü bireyler yetiştirmek amaçlanmaktaydı.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Okul Öncesi Eğitim

Osmanlı Devleti'nde okul öncesi eğitime yönelik bazı çalışmalar gerçekleştirilmiş, ana okulları tüm yurt genelinde olmasa da sayısal olarak yaygınlaştırılmış ardından yeniden kapatılmıştır. Ana okullarının yaşam temelli ve Türkçe olarak gerçek anlamda okul öncesi eğitimi kapsamında faaliyet göstermesi Cumhuriyet dönemiyle başlamıştır. Okul öncesi eğitiminde gerçekleşen yeni anlayışla birlikte ana okulları mekânsal olarak da kendi okullarında öğretime geçmiştir (MEB,1983).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması ile yeni devletin hayat görüşü ve eğitim felsefesi de şekillenmeye başlamıştır. Bu felsefenin aslını, eğitimin hayat için olduğunu bilim ve fenne dayalı olarak yapılması oluşturuyordu. Okul öncesi eğitimin şekillenmesi de bu sağlam temel üzerinden yapılandırılacaktı (MEB,1983).

Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde ülkede toplam 80 anaokulu, 5880 çocuk ve 136 öğretmen bulunmaktaydı (MEB, 1998). Anaokullarını yaygınlaştırmak için, 1919 yılında kapatılan Ana Öğretmen Okulu 1927-1928 eğitim-öğretim döneminde Ankara'da tekrar açılmıştır ve öğretim süresi 2 yıl olarak belirlenmiştir. Kısa bir süre sonra 1930-1931 eğitim-öğretim döneminde Ana Öğretmen Okulu, İstanbul Kız Öğretmen Okulu'na nakledilerek,

1933 yılında kapatılmıştır. Dönemin resmi ana okulları bu iki ana öğretmen okulunun açılma ve kapanma yılları arasında faaliyet göstermiştir (MEB,1983).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ülke içerisinde bulunduğu şartlar nedeniyle ülke kaynaklarının büyük bir bölümü ilköğretimdeki okullaşmanın arttırılmasına harcanmıştır. Bu dönemde okul öncesi eğitim yerel yönetimlerin ve ailelerin sorumluluğuna bırakılmıştır (Oktay, 2002; akt. Diken, 2014). 25 Ekim 1925 ve 29 Ocak 1930 tarihlerinde çıkarılan iki genelge ile okullara bütçe imkanlarını anaokullarından ilköğretime çekilmesi doğrultusunda bakanlık görüşleri bildirilmiştir. Bu nedenle önceki dönemlerde açılan ana okulları kapatılmıştır (Ergin, 1977; akt. Diken, 2014). Kaynağını bütçeden alan bağımsız anaokullarının kapatılması konulu genelgenin içeriğinde; annesi şehirde, fabrikalarda, tarımda çalışması gereken ve çocuğunu bırakacak kimsesi olmayan annelerin bulunduğu yerlerde yalnız bu nedenle anaokullarının açılabilceğı belirtilmiştir. Bu hükümle İstanbul'da çalışan sosyoekonomik düzeyi düşük annelerin çocuklarını bırakabilecekleri çocuk yuvaları açılmıştır (Diken, 2014).

İlerleyen dönemlerde Milli Eğitim Şuralarında ve çeşitli eğitim komisyonlarında okul öncesi eğitim konusu ele alınmış fakat ülkenin imkanları nedeniyle ilerleme sağlanamamıştır (MEB, 1998). Ülkenin bu dönemdeki eğitim kademelerinin gelişme hızına bakıldığında okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve öneminin fark edilmesi diğer eğitim kademelerine göre gelişme gösterememiştir (MEB, 1993).

1960 yılında Kız Teknik Öğretmen Okulu'nda okul öncesi eğitim öğretmeni yetiştirme amacıyla Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümü yapılandırılmıştır. 1961 tarihli 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitimi Kanunu" ile, okul öncesi eğitim kurumları okul öncesi dönemdeki çocukların isteğe bağılı olarak eğitilebileceğı kurumlar olarak yer almıştır. Bu kanun ile okul öncesi eğitimi alanı ile ilgili çalışmalara hızlandırılarak, 1962 yılında "Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliğı" çıkarılmıştır (MEB, 1998).

1973 tarihli 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanununun" 17. Maddesinde geçen "Milli eğitim amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır." ifadesi ile "her

verde eğitim ilkesi" vurgulanmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu ile okul öncesi eğitim zorunlu öğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimi olarak ele alınmış, okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri açıklanmıştır (MEB, 1993).

1992 yılında 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri hakkındaki kanun ile, Merkez Teşkilatı içerisinde yeni bir birim olarak "Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurularak okul öncesi eğitim alanında büyük bir gelişme sağlanmıştır (MEB, 1993).

Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Programlarının Tarihçesi

Türkiye’de okul öncesi eğitiminde 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programları uygulanmıştır:

1952 Okul Öncesi Eğitim Programı

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde ilk kez 1952 yılında Millî Eğitim Bakanlığı’nın kurduğu bir komisyon tarafından “*Anaokulları Programı ve Yönetmeliği ile Ana Okullarına Öğretmen Yetiştirme Kursu Geçici Programı*” hazırlanmıştır. 1952 programı 4-5 yaş grubu çocukların eğitimi için anaokulu, anasınıfı ve uygulama sınıflarına yönelik hazırlanmıştır (Yıldırım, 2019). Anaokulu eğitim programında bulunan başlıklar şu şekildedir (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024):

1. Anaokullarının amacı,
2. Anaokullarının gerekliliği,
3. Anaokullarının bölümleri ve özellikleri,
4. Anaokullarında bir günlük faaliyet şeması,
5. Anaokullarında açılış günleri,
6. Anaokuluna yeni bir çocuğun girmesi,
7. Anaokulunda çeşitli faaliyetler,
8. Anaokullarında sağlık işleri,
9. Veliler ve çevre ile münasebet,
10. Anaokulları için bazı temenniler ve ölçütler,
11. Ekler

Programda, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanacak faaliyetler, bu faaliyete ait şemalar ve uygulama sırasında dikkat edilmesi gerekenler önemli noktalar ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır (Yıldırım, 2019). 1952 programında yer alan faaliyetler; resim, kil işleri, el işleri ve kum işleri olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin bu faaliyetleri gerçekleştirirken çocuklara ısrar etmemesi ve model sunmaması gerektiği, çocukların kendilerini özgürce ifade etmelerini sağlamaları vurgulanmıştır (Yazar, 2007; akt. Yıldırım,

2019). Anaokullarında bir gün boyunca gerçekleştirilecek faaliyet şeması 14 aşama olarak belirlenmiştir. Bu bölümde günlük rutinleri uygulamanın ve uygulamaların sırasında aktif-pasif dengesini gözetmenin öneminden bahsedilmektedir. Programda yer alan faaliyet şemasında çocuklar için önerilen uygulama sırası; okula geliş, serbest oyun, sabah toplantısı, kuşluk vakti, ihtiyaçların giderilmesi, serbest oyun, masa başı, toplanma, yemek, toplanma, uyku, giyinme, serbest oyunlar ve gidiş şeklindedir (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024).

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı

Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının ikincisi 1989 okul öncesi eğitim programıdır. 1989 yılında anaokulu, anasınıfı ve uygulama okullarında öğrenim gören 4-5 yaş grubuna yönelik “Okul Öncesi Eğitim Programı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı” hazırlanmıştır. Okul öncesi eğitim programı üç bölüm olarak hazırlanmıştır: Birinci bölümde, okul öncesi eğitimin amaçları ve ilkeleri ile 4-5 yaş grubu çocuklara yönelik eğitimin amaçları başlıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde, okul öncesi eğitim kurumlarında programın uygulanmasına yönelik günlük faaliyet çizelgeleri hazırlanmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise, 4-5 yaş grubu çocuklara yönelik gelişim amaçları gelişim alanlarına göre gruplandırılmıştır (Yıldırım, 2019).

1989 programının içeriğinde, okul öncesi eğitimin amaçları, eğitimin ilkeleri, 4-5 yaş grubu çocuklara yönelik eğitimin amaçları, günlük faaliyet çizelgeleri ve iki yaş grubunda da uygulanabilecek üniteler ile belirli gün ve haftalar başlıkları bulunmaktadır (Yıldırım, 2019). “Eğitim amaçları” başlığı altında çocukların bu program sonucunda kazanması hedeflenen gelişimsel özellikler *zihin gelişimi ve dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim, beden ve kas gelişimi* olarak belirtilmiştir (Ulutaş ve Demiriz, 2018). Eğitim amaçlarına ulaşmak için çocuklara kazandırılması gereken davranışlar doğrultusunda ünite konuları seçilmiş, alt konulara doğrultusunda amaç ve davranışlar oluşturulmuştur. 1989 programı bu özelliği ile, okul öncesi eğitim programları içerisinde tematik yaklaşım ile hazırlanmış ilk tek program olma özelliğini göstermektedir (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024). 4 ve 5 yaş grubuna yönelik hazırlanan 30 ünite örnek olarak listelenmiş bu ünitelerden 19 üniteye yönelik amaç,

davranış ve konu başlıkları örnek olarak sunulmuştur. Ünitelerin okulun ve çevrenin özellikleri gözetilerek ele alınması gerektiği belirtilmiştir (Yıldırım, 2019).

1994 Okul Öncesi Eğitim Programı

1994 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı çerçeve programları kullanan okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler kendi yazdıkları hedef ve davranış ifadelerine göre günlük plan hazırlamaktaydı. 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı ile çocuğun gelişim alanları ve hedef davranışları belirlenmiştir (Ekici ve Kırkıç, 2021). Çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen 1994 programı, çocukların tüm gelişim alanlarını destekleme amacı ile öğretmenler için rehber niteliğinde çerçeve program olarak hazırlanmıştır (Ulutaş ve Demiriz, 2018).

Program, okul öncesi eğitim gelişim özellikleri doğrultusunda 0-36 ay grubu çocuklar için kreş programı, 37-60 ay grubu çocuklar için anaokulu programı ve 61-72 ay grubu çocuklar için anasınıfı programı olmak üzere üç başlık altında yapılandırılmıştır. 0-36 ay grubu çocuklara yönelik eğitim programı ilk kez 1994 programı kapsamında hazırlanmıştır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024). 1994 programında bir önceki programda yer alan “amaç” kavramı “hedef”, “davranış” kavramı ise “hedef davranış” olarak ifade edilmiştir. Uygulama sırasında, öğretmenlerin günlük plan hazırlaması gerektiği belirtilmiştir. Günlük planları hazırlarken, öğretmenlerin "belirtke tablosu" ve "konu analiz tablosu" kullanmaları gerektiği vurgulanmıştır. Belirtke tablosu, öğretmenlerin çocuklar için belirlediği hedeflere hangi konularla ulaşılabilceğini gösterirken, konu analiz tablosu ise belirlenen hedef ve davranışların konuların farklı alt bölümleri ile ilişkisini göstermektedir (Yıldırım, 2019). 1994 programında ayrıca aile katılım çalışmalarına ve çocuğun, öğretmenin ve programın değerlendirilmesi başlıklarına yer verilmiştir. Türkiye’de 2002 yılına kadar 1994 programı uygulanmış, daha sonra geliştirilen programlar bu programın güncellenmesi ile geliştirilmiştir (Ulutaş ve Demiriz, 2018).

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı

Yeni eğitim programının geliştirilmesi sürecinde 0-36 aylık çocuklar için hazırlanan 1994 Kreş Programı aynı şekilde uygulanmaya devam edilmiştir. Anaokulu ve anasınıfları için hazırlanan programlar “36-72 Çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı” olarak birleştirilerek yeniden yapılandırılmıştır. Bu programda ele alınan hedef ve davranışların 36-72 aylık çocukları kapsamı, eğitimciye serbestlik ve esneklik tanımak olarak belirtilmiştir (Yıldırım, 2019). Programda gerçekleştirilen güncellemeler farklı okul öncesi eğitim programlarının incelenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Programda ünite planları kaldırılarak yıllık ve günlük plan kullanımı vurgulanmıştır. Bu kapsamda öğretmenler için yıllık plan ve günlük plan örnekleri oluşturulmuştur. Çocuklar için belirlenen hedef ve kazanılması beklenen davranışların gelişimini desteklemek için gereken düzenlemelere eğitim durumları başlığı altında yer verilmiştir. Bu düzenlemeler ile öğretmenlerin yapması gereken davranışlar belirtilmiştir. Etkinliklerin bütünlüğü, etkinlikler arası geçişler ve bu geçişler sırasında kurulması gereken bağlantılar vurgulanmıştır.

Bununla birlikte öğretmenler için içerisinde yıllık plan, günlük plan ve etkinlik planı örnekleri olan Öğretmen Kılavuz Kitabı hazırlanmıştır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024). Programda tüm etkinliklerde yaratıcılığa yer verilmesi vurgulanarak ekler bölümünde örnek form ve raporlar (günlük ve yıllık plan örnekleri, davranış değerlendirme formu örneği, zaman çizelgesi vb.) sunulmuştur (Ulutaş ve Demiriz, 2018). Değerlendirme bölümünde çocuğun ve programın değerlendirilmesine ek olarak ilk kez bir okul öncesi eğitim programında öğretmen değerlendirilmesine yer verilmiştir (akt. Yıldırım, 2019).

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı

2006 yılında alınan geribildirimler sonucunda yeniden bir güncelleme çalışması gerçekleştirilmiştir. Yenilenmiş programda 36-72 aylık çocukların gelişimlerinin desteklenmesi, özbakım becerilerinin kazandırılarak ilkokula hazır bulunuşluklarının sağlanması esas alınmıştır (Ulutaş ve Demiriz, 2018). 1994 ve 2002 yıllarında hazırlanan

programlar davranışçı yaklaşımın ilkelerini benimserken, 2006 yılında hazırlanan program çoklu zekâ ve varoluşçuluk yaklaşımının ilkeleri doğrultusunda geliştirilmiştir (Ekici ve Kırkıç, 2021). Programlarda geçen “amaçlar” ifadesi 2002 okul öncesi eğitim programında “hedefler ve kazanılması beklenen davranışlar”, 2006 eğitim programında ise “amaç ve kazanımlar” olarak güncellenmiştir (Yıldırım, 2019). Okul öncesi eğitimde sürecin çok yönlü olarak değerlendirilmesi yaklaşımı ile hazırlanan 2006 okul öncesi programında değerlendirme,

- a. Çocuğun değerlendirilmesi,
- b. Programın değerlendirilmesi,
- c. Öğretmenin kendini değerlendirmesi olarak üç başlık altında ele alınmıştır (Yıldırım, 2019).

Çocuğun değerlendirilmesi kapsamında, anekdot kayıtları, gelişim kontrol listeleri ve standart formlar, gözlem kayıtları, gelişim raporları ve portfolyolar tanıtılmıştır. Ayrıca kazanım değerlendirme formu ve öğretmen öz değerlendirme formu hazırlanmıştır (Sapsağlam, 2013; akt. Yıldırım, 2019). Uygulayıcıların programı daha iyi anlayabilmesi için “2006 Okul Öncesi Eğitim Programı Öğretmen Kılavuz Kitabı” yayınlanmıştır (Ekici ve Kırkıç, 2021). Ayrıca ilk kez öğretmenin kendisini değerlendirmesi için oluşturulan “Öğretmen Değerlendirme Formu” paylaşılmıştır (Yıldırım, 2019).

2006 okul öncesi eğitim programında “aile katılımı” ayrı bir bölüm olarak hazırlanmış, bu bölümde aile eğitim etkinlikleri, aile iletişim etkinlikleri ve ebeveynlerin eğitim etkinliklerine katılımı başlıklarına yönelik açıklamalar yapılmıştır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024).

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı

Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi projesi çerçevesinde güncellenen 2013 programı günümüzde halen kullanılmaktadır (Ulutaş ve Demiriz, 2018). Program geliştirme sürecinde okul öncesi eğitimi sağlamakta olan tüm kurum ve kuruluşların da katkıları dikkate alınarak, Türk Milli Eğitimin Genel Amaçları, Okul Öncesi Eğitimin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri yol göstericiliğinde hazırlanmış, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya

başlanmıştır (Ekici ve Kırkık, 2021). Çocukların gelişimsel özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları ile çevresel koşulları göz önünde bulundurularak “gelişimsel”, “sarmal”, “eklektik” ve “bütüncül” bir yapıda geliştirilmiştir.

2013 programının genel özellikleri kılavuzda aşağıda yer alan maddeler ile sıralanmıştır (MEB, 2013):

- d. “Çocuk merkezlidir,
- e. Esnektir,
- f. Sarmaldır,
- g. Eklektiktir,
- h. Dengelidir,
- i. Oyun temellidir,
- j. Keşfederek öğrenme önceliklidir,
- k. Yaratıcılığın geliştirilmesi ön plandadır,
- l. Günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılmasını teşvik eder,
- m. Temalar/konular amaç değil araçtır,
- n. Öğrenme merkezleri önemlidir,
- o. Kültürel ve evrensel değerleri dikkate alır,
- p. Aile eğitimi ve katılımı önemlidir,
- q. Değerlendirme süreci çok yönlüdür,
- r. Özel gereksinimli çocuklar için uygulamalara yer vermektedir,
- s. Rehberlik hizmetlerine önem vermektedir” (s.14-17)

2013 programında kazanım ve göstergeler yer almaktadır, gelişim alanlarına özgü gelişim özelliklerine ek olarak kazanımlar ve göstergeleri sunulmuştur (Ulutaş ve Demiriz, 2018). Üç farklı yaş grubuna yönelik gelişimsel özelliklerin belirlenmesi bilimsel araştırmalar ile gerçekleştirilmiştir ancak öğretmenlerin kazanım ve göstergeleri belirlerken kendi grubunun gelişimsel özelliklerine dikkat etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte ihtiyaç duyulması halinde programda yer almayan kazanım ve göstergelerin eklenebileceği belirtilmiştir. Programda yer almayan kazanım ve göstergelerin Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Okul Öncesi Eğitimin Amaçları, okul öncesi eğitim programının temel felsefesi ve amaçlarıyla çelişmemesine dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Yıldırım, 2019).

Yeni programla birlikte 1989 yılından itibaren uygulanan programlarda yer alan yıllık plan ve günlük plan anlayışı, aylık plan ve günlük eğitim akışı anlayışına dönüşmüştür. Yeni düzenlemeler kapsamında okul öncesi eğitim kademelerinde görevli öğretmenlerin eğitimi aylık periyotlar halinde planlaması, günlük çalışmalarını günlük eğitim akışı çerçevesinde

planlaması önerilmektedir. 2013 okul öncesi eğitim programı ile gelen başka bir değişim ise ilgi köşelerinin “öğrenme merkezleri” olarak ifade edilmesidir. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanması önerilen öğrenme merkezleri ile ilgili genel açıklamalara ve bu alanlarda bulunması gereken malzemelere yer verilmiştir (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024).

2013 okul öncesi eğitim programında da eğitimin çok yönlü olarak değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. Programda değerlendirme çocukların, programın ve öğretmenin değerlendirilmesi şeklinde sunulmuştur. Ekler bölümünde ise gelişim raporu, gelişim gözlem formu, aylık eğitim planı, etkinlik planı örnekleri, belirli gün ve haftalar listesi ve özel gereksinimli çocukların desteklenmesinde dikkat edilecek noktalar başlıkları yer almaktadır (Ulutaş ve Demiriz, 2018).

Okul Öncesi Eğitim Programlarının Geliştirilmesinde Program Değerlendirmenin Rolü

Eğitim programlarının tasarlanması ve uygulanması aşamaları kadar bu programların uygun yöntemlerle değerlendirilmesi, değerlendirme sonuçlarının programa yansıtılması oldukça önemlidir. Uygulamada olan bir programın etkililiğinin sorgulanması ve programın değerlendirilmesi, program geliştirme çalışmalarının başlangıç noktasıdır (Özdaş ve diğerleri, 2005; akt. Sapsağlam, 2013). Program değerlendirme, programın hedeflerine ulaşıp ulaşmadığını, programın uygulanabilirliğini ve etkililiğini belirlemek için sistematik bir süreçtir. Program değerlendirme ile programın güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkarılarak, programın geliştirilmesi ve programa yönelik beklentilerin karşılanması sağlanır. Program değerlendirmesi, eğitimde kullanılan materyallerin, öğretim yöntemlerinin ve eğitim programlarının etkinliğini değerlendirir. Ayrıca öğrenci başarısı, öğrenci katılımı ve veli memnuniyeti gibi önemli ölçümleri içerir. Bu değerlendirme süreci, programın amaçlarına ve öğrenci ihtiyaçlarına uygunluğunu sağlamak için yeniden gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlar. Ayrıca, program değerlendirmesi, yöneticilerinin ya da uygulayıcıların programın etkililiğini sürekli olarak izlemesini ve iyileştirmesini sağlar. Bu şekilde,

programlar sürekli olarak güncellenir ve değişen eğitim ihtiyaçlarına ve en iyi uygulamalara uyum sağlar.

Tüm öğretim programlarında olduğu gibi okul öncesi eğitim programları da değerlendirme sürecine dahildir. Okul öncesi dönemde çocuğu tanıma ve eğitimi planlama amacıyla geliştirilen ölçme ve değerlendirme kapsamlı ve uzun bir süreçtir. Ölçme değerlendirme çalışması sonrasında alınacak kararlar, bu işlemi yapan kişinin zihinsel ürünü olmakla birlikte bir veri toplama sürecini gerektirmektedir. Başka bir ifade ile okul öncesi dönemde değerlendirme işlemini gerçekleştiren kişi sadece kâğıt üzerinde bir işlem gerçekleştirmeyecek, bu sürece kendi bilgisini, öznelliğini ve farkındalığını da katacaktır (Bentzen, 2005; akt. Sapsağlam, 2013).

Bu bağlamda okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde program değerlendirme çalışmalarının faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- Program değerlendirme çalışmaları ile okul öncesi eğitim programının hedeflerine ulaşp ulaşmadığı belirlenir. Program değerlendirme, programın hedeflerine ulaşmada ne düzeyde başarılı olduğunu ölçmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Program değerlendirme ile elde edilen bu bilgiler, programın başarısını ve geliştirilmesi gereken alanları belirlemek için kullanılabilir.
- Programın uygulanabilirliği değerlendirilir. Program değerlendirme, programın uygulanmasına yönelik bilgilerin, farklı öğrenci gruplarının ve ortamların ne kadar etkili olduğunu belirlemek için kullanılabilir.
- Programın etkililiği hakkında bilgi verir. Program değerlendirme, programın öğrenci öğrenme ve gelişimi üzerindeki etkisini belirlemek için kullanılır. Programın güçlü ve zayıf yönleri belirlenir. Bu bilgiler, programın ne kadar etkili olduğunu belirlemek için kullanılabilir.
- Programa yönelik memnuniyet değerlendirilir. Program değerlendirme, programın okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler tarafından ne kadar memnuniyetle

karşılandığını belirlemek için kullanılır. Bu bilgiler, programın ilgili bireyler tarafından daha iyi karşılanmasını sağlamak için kullanılabilir.

Sonuç olarak, okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesinde program değerlendirme çalışmalarına yer verilmesi, programların kalitesini arttırmak ve eğitim sürecini sürekli olarak geliştirmek için kritik bir öneme sahiptir.

Program Değerlendirme ve Program Analizi Arasındaki Fark

Değerlendirme alanında önemli bir yere sahip olan Michael Scriven, değerlendirmede kullanılan dil ile ilgili bir makalesinde, değerlendirme anlamına gelen 60 farklı terimden bahsetmiştir. Bu terimlerden bazıları; değer biçmek, yargıya varmak, hükme varmak, incelemek, gözden geçirmek, eleştirmek, ölçmek, denetlemek, derecelendirmek, , üzerinde çalışmak, puan vermek ve test etmek olarak belirlenmiştir (Patton, 2000:7; Akt. Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2019). Bu kadar farklı terimi karşılayan değerlendirme alanına dair farklı tanımlamalar da bulunmaktadır: Sanders (1994:3) değerlendirmeyi bir nesnenin değerini sistematik bir şekilde sorgulamak şeklinde tanımlamıştır (Akt. Karataş, 2007). Scriven (1969) ise değerlendirmeyi “bir şeyin değerini ya da iyi taraflarını belirleme” olarak tanımlamıştır (Akt. Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2019).

Eğitim programı ve programın etkililiğinin değerlendirecek değerlendirmeci, eğitim programının değerine, kıymet ve katkısına dair “derin” sorular sorar. Değerlendirme genel olarak;

- (1) Uygulamadaki programın gözden geçirilmesini, sürdürülmesini ya da sonlandırılmasını,
- (2) Bireyleri (öğrenci, öğretmen) öğrenme ve öğretme açısından değerlendirmesini,
- (3) Bir üst yönetime okul ve program hakkında devam etme ya da yenileme kararının verilmesini sağlamaktadır (Ornstein ve Hunkins, 2016).

Program geliştirme uzmanları değerlendirmenin tarihsel süreci içerisinde farklı alanlarda farklı program değerlendirme modelleri kullanmışlardır. Araştırmacılar program değerlendirme araştırmalarında kullanmak üzere kendi amaç ve koşullarına uygun olacak

değerlendirme modelini seçebilir ya da yeni bir model geliştirebilirler (Erden, 1995: 11; Akt. Karataş, 2007).

Program değerlendirme modelleri, program değerlendirme yaklaşımları altında kategorize edilmiştir. Program değerlendirme yaklaşımları 6 ayrı başlık altında sınıflandırılmıştır:

- Hedef yönelimli değerlendirme yaklaşımı (Objectives-oriented approaches):

Hedef yönelimli değerlendirmede değerlendiricinin rolü, program hedeflerine ulaşma seviyesini ve program hedeflerine ulaşıldığında bu uygulamanın ne kadar iyi yapıldığını belirlemektir (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2019).

- Yönetim yönelimli değerlendirme yaklaşımı (Management-oriented approaches):

Program yöneticilerine ya da öncülerine faydalı bilgi sunmayı amaçlayan yaklaşım türüdür. Yönetim yöneticilerinin kararlarıyla ve onlara gerekli olan bilgileri sağlamak ile ilgilenmektedir. (Aygören ve Er, 2020).

- Yararlanıcı yönelimli değerlendirme yaklaşımı (Consumer-oriented approaches):

Yararlanıcı yönelimli değerlendirme yaklaşımında ürün veya hizmet, bu alanda bilgili yararlanıcılar (müşteriler, tüketiciler) tarafından değerlendirilmektedir (Aygören ve Er, 2020).

- Uzmanlık yönelimli değerlendirme yaklaşımları (Expertise-oriented approaches):

Değerlendirmenin en eski ve kamusal türüdür. Bir kurumun/ programın/ ürünün/ aktivitenin kalitesinin profesyoneller tarafından değerlendirilmesidir (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2019).

- Rakip yönelimli değerlendirme yaklaşımları (Adversary-oriented approaches):

Proje değerlendirmesi, iki program değerlendirme ekibinin eş zamanlı çalışmalarıyla gerçekleştirilir. Ekiplerden biri programın pozitif yönlerine odaklanırken, diğeri programın negatif yönlerine odaklanmaktadır (Green ve Stone: 1977: s.40; akt. Aygören ve Er, 2020).

- Katılımcı yönelimli değerlendirme yaklaşımları (Participant-oriented approaches):

Program katılımcılarının, personelin ve yöneticilerin deneyimlerine odaklanılır. Katılımcı yönelimli yaklaşımlar birçok farklı modeli içermektedir. Bu modellerin ortak noktası her birinin değerlendirme için paydaşları (program hakkında bilgisi ve programda payı bulunan insanları) kullanmalarıdır (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2019).

Program değerlendirmenin amacı, bir programın başarılı ya da başarısız olma durumunu yargılamaktır. Bu amaç doğrultusunda farklı program değerlendirme modelleri ve farklı sorulara odaklanarak farklı metodolojiler uygulamaktadır. Program değerlendirme çalışmalarının çoğu “programın ne kadar iyi çalıştığının” değerlendirilmesine yöneliktir. Program analizi ise programın uygulamadaki başarısı ve sonuçlarından bağımsız olarak değerlendirilmesi ile ilgilenmektedir. Buradaki amaç programın içsel değerinin ortaya çıkarılması, potansiyel yararlarını ve dezavantajlarını belirlemektir (Ariav, 1986).

Ariav (1986) program analizini, programın eğitimsel değerini, altında bulunan gizli ya da örtük bir şekilde bulunan paradigmayı, güçlü ve zayıf yönlerini aydınlatan, kullanıcıların program ve öğretim ile ilgili konularda karar vermelerini kolaylaştıran bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu sürecin program analistinin hâkim olduğu bir şema tarafından yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Program değerlendirme ve program analizi arasında işlevsel farklılıklar bulunduğuna değinerek, bu farklılıkları aşağıdaki şekillerde açıklamıştır.

Program değerlendirme ve analiz çalışmalarında kullanılan yöntemler birbirinden farklıdır. Yöntemlerin farklı olması sonucunda iki çalışmanın ürünleri de farklılık göstermektedir. Program analizi değerlendirme çalışmalarındaki deneysel süreçlere ihtiyaç duyulmadan da doküman incelemesi yolu ile gerçekleştirilebilir. Program değerlendirme çalışmaları uzman odaklıdır ve genellikle ekipler halinde belirli bir süreç içerisinde yürütülmektedir. Analiz çalışmaları ise okul veya bölge personeli tarafından bireysel ya da küçük gruplar halinde hızlı ve maddi destek olmadan yapılabilir (Ariav, 1986).

Amaç, yöntem ve ürün farklılıklarının sonucu olarak program değerlendirme ve program analizi çalışmalarının hitap ettikleri kişiler de farklıdır. Program değerlendirme genellikle bölge yöneticilerini, politikacıları, yayıncıları, ebeveynleri ve toplumdan gelen

kişileri hedef almaktadır. Program analizi ise okul müdürlerinin, öğretmenlerin, kütüphanecilerin ve program geliştiricilerin ilgisini çekmektedir (Ariav, 1986).

Program analizinin rolleri incelendiğinde bu roller program değerlendirmeye göre çok çeşitli, pragmatik ve spesifiktir. Ariav (1986) program analizinin rollerini şu şekilde sentezlemiştir; programın kullanımı, program tasarımı ve geliştirilmesi, hizmet içi ve hizmet öncesi eğitim, program sorunlarına ilişkin farkındalık geliştirmek, saha verilerini toplamak, trendlerin analizi, karar verme ve program haritalama.

İki alanın da tarihsel gelişim süreçlerine bakıldığında, program analizinin 1967'de ilk ürünlerini üreten değerlendirmeye göre daha genç bir alan olduğu görülmektedir (Ariav,1986).

Özet olarak, program değerlendirme ve program analizi benzerlikleri ve farklılıkları bulunan iki farklı alandır. Bu alanlar programa dair çalışmalar yürütürken amaçları, yöntemleri ve hitap ettikleri kişiler olarak birbirlerinden ayrılmaktadır. Program analizinin kapsamı değerlendirmeye göre daha dar ve daha az kaynak gerektirmektedir.

Program Analizi

Posner (2004), program analizini bir programı bileşenlerine ayırma; bu parçaları ve bir bütün oluşturmak üzere nasıl bir araya geldiklerini inceleme; geliştiricilerin inanç ve önyargılarını belirleme, bu inanç ve önyargıların eğitim deneyiminin kalitesi üzerindeki etkilerini inceleme girişimi olarak tanımlar (akt. Petrina 2022). Program analizi öğretmen ve yöneticiler tarafından yerine getirilen 2 önemli görevin merkezidir: program seçimi ve programın uyarlanması.

Program analizi üzerinde çalışmalar yapan eğitim bilimciler, program analizi gerçekleştirmek için programı sorgulama ve programa bazı sorular sorulması gerektiği üzerine görüş bildirmişlerdir. Program analizi için önerilen sorgulama alanları şu şekildedir: Beyer ve Apple (1998) program analizini gerçekleştirecek analistlere programın temelini ele alan epistemolojik, politik, ekonomik, ideolojik, teknik, estetik, etik, tarihsel olmak üzere 8 farklı soru önermektedir (akt. Petrina, 2022).

Dmitriyev ve Lerner'e (1990) göre program 5 farklı seviyede ele alınabilir. Bu seviyeler şu şekilde sıralanmaktadır: Kuramsal, konu ya da disiplin alanı, kaynak materyal, gerçek öğretim ve öğretimin sonucunda öğrencilerin öğrenmelerinin araştırılması.

Hall (2013) program analizini BEKA modeli etrafında oluşturduğu sorular ile çerçevelemektedir: kıyaslama, kanıtlama, bilme ve uygulama.

Whyte (2016) program analizi prosedürü ise 4 adımda gerçekleşmektedir: Bir soru sorma, kanıt toplama, kurallar oluşturma ve geçici sonuçları formüle etme.

Posner (2004) ise program analizi sürecini 4 basamak altında gerçekleştirmeyi önermiştir:

1. Programın Yazımı ve Temelleri

- Program nasıl belgelenir?
- Programın gelişimini hangi durum sağladı?
- Program hangi perspektifleri temsil ediyor?

2. Programın Uygunluğu

- Programın içeriği ve amaçları nelerdir?
- Program nasıl organize edilmiş?

3. Programın Uygulanması

- Program nasıl uygulanmalı?
- Programın değerlendirilmesinden ne öğrenilebilir?

4. Programın Eleştirisi

- Programın güçlü yönleri ve sınırlılıkları nelerdir?

Program analizine dair çalışmaları bulunan araştırmacılar Jensen ve Reddy'e (1994) göre program analizi, programı parçalarına ayırarak (öğrenme, öğretme, bilgi, toplum, kaynaklar vb.) odak ve tutarlılık ışığında parçaların birbirine nasıl uyduğunu gösterir. Program seçimleri ve varsayımları için gerekçe arar. Program analizi farklı kişilerde farklı çağrışımlar oluşturabilir. *Program geliştirme* tutarlı bir plan sunmak amacıyla program oluştururken, *program analizi* planı anlamak için program paketini açmayı içerir. Öğrenci ve

öğretmen değerlendirmesi program kararlarını etkileyen unsurlar olsa da program analizi değildir.

Program Analizine Niçin İhtiyaç Duyarız?

1. Programı geliştirme amacıyla değerlendirme yapmak,
2. Potansiyel ve asıl sorunları olabildiği kadar erken tespit etmek ve olası çözümleri önermek (biçimlendirici değerlendirme),
3. Programın devamı için gelecekteki desteklere ilişkin karar almak (özetleyici değerlendirme),
4. Farklı parçaların bir arada tutunmasını görmek,
5. Program hedeflerine ulaşma durumunu belirlemek,
6. Güçlü yönlerini ve başarılarını belirleyerek bu bilgilerin üzerine inşa etmek,
7. Programın temelini oluşturan varsayımların geçerli ve savunulabilir olup olmadığını incelemek,
8. Kör noktaları, ön yargıları, bakış açılarını belirlemek,
9. Programın değerini farklı paydaşlara göstermek (fon sağlayıcıları vb.) amaçları ile program analizine ihtiyaç duyarız.

Bu kapsamda program analizi için sorulması gereken sorular şunlardır (Jensen ve Reddy, 1994):

1. Programın etkisi nedir?
2. Program kabul edilebilir tasarım ilkelerini karşılıyor mu?
3. Program politika ile ilgili mi?

Tablo 4

Program Analizi Türleri ve Programa Yöneltilikleri Sorular

Dış-Mikro Seviye	Etki Analizi	Programın etkileri nelerdir?
		Programın temelini oluşturan teoriler,
İç	Tasarım Analizi	ilkeler, yöntemler, standartlar ve varsayımlar nelerdir?

Dış-Makro Seviye	Politika Analizi	Belirli bir dizi sosyal politikayla ilişkili olarak programın önemi nedir?
------------------	------------------	--

Etki analizi, dışsal ve mikro düzeyde bir analizdir, programın etkileri aranır. Etki analizini gerçekleştirmek için programa sorulacak sorular şu şekildedir:

1. Program konuyla ilgili veya etkili mi?
2. Programın hangi bölümleri güçlendirilmeli?
3. Programın hangi bölümleri kaldırılmalı?

Tasarım analizi, programın amacını belirleyerek programı tasarım ilkelerine göre ölçme işlemidir. Programa tasarım analizi gerçekleştirmek için programın amacını belirleyecek sorular şu şekildedir:

1. Programın arkasındaki hikâye nedir?
2. Programı kim tasarladı? (İsimleri ve rolleri ne idi? Konu uzmanı, yetişkin eğitmeni vb.)
3. Programın yol gösterici ilkeleri ve değerleri nedir?
4. Program hangi koşulları ele almayı amaçlıyor?
5. Hangi sosyal, politik, ekonomik ve kültürel duruma yanıt vermeye çalışıyor?

Politika analizi, programın daha geniş bir sosyal veya eğitim politikaları kümesiyle olan ilişkisini veya uygunluğunu değerlendirmek için gerçekleştirilir. Programın politika analizi için kullanılabilecek sorular:

1. Program katılımcıların programın sonunda başarabilecekleri açık ve tutarlı öğrenme çıktılarını belirtiyor mu?
2. Program akredite olan benzer programların yansıttığı standartları karşılıyor mu?
3. Program X eğitim-öğretim yılı için hazırlanan kitapta belirtilen vizyon ve ilkeleri karşılıyor mu?
4. Program öğrencileri örgün veya yaygın eğitim kurumlarında daha yüksek bir eğitim veya öğretim seviyesine geçmeleri için yeterli şekilde donatıyor mu?

Bu çalışmada da program analizi gerçekleştirilirken Posner'ın (2004) program analizi basamaklarına yönelttiği sorulardan yararlanılmış, alt problemler bu doğrultuda hazırlanmıştır.

İlgili Araştırmalar

Bölüm başında belirtilen veri tabanları üzerinde ilgili anahtar kelimeler kullanılarak gerçekleştirilen taramalarda, bu çalışmaya ilişkin çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Sakai (2006), araştırmasını Japonya ve Türkiye'deki ailelerin okul öncesi döneme yönelik görüşleri üzerinden gerçekleştirmiştir. İki farklı kültürü temsil eden ailelerin okul öncesi döneme dair görüşlerini karşılaştırmak için tarama modeli kullanmıştır. Araştırma, iki ülkenin okul öncesi eğitimini temel ilkeler, amaçlar, tarih ve eğitim programları gibi konularda Türkçe ve Japonca kaynaklar üzerinden karşılaştırmıştır. Sonuç olarak, Türkiye ve Japonya'da yaşayan annelerin görüşlerinin, eğitimin gelişimi, eğitim sistemi içerisindeki yeri, amaçları ve temel ilkeleri açısından benzerlikler taşıdığı belirlenmiştir.

Çelik ve Gündoğdu (2007) tarafından yapılan okul öncesi eğitimin ülkemizdeki tarihsel gelişimini inceleyen araştırmada, okul öncesi alanındaki eğitim çalışmalar Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere 2 başlık altında incelenmiştir. Türkiye'de anaokullarının 1908 yılından itibaren görülmeye başlandığı, 1912-1913 yıllarında ise resmi olarak kurulup yaygınlaştığı belirtilmiştir. Araştırmaya göre; anaokulu kademesi 1960'lardan sonra gelişmeye başlamıştır.

Altay (2011) tarafından yapılan araştırmada; Cumhuriyet tarihi boyunca ülkemizde okul öncesi eğitim alanında yaşanan gelişmeler ve sorunlar eğitim şuraları bağlamında değerlendirilmiştir. Bu araştırma “doküman incelemesi” yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, 1953 yılına kadar toplanmış Milli Eğitim Şuralarında okul öncesi alanına dair bir karar alınmadığı, 5-15. Milli Eğitim Şuraları arasında geçen sürede, okul öncesi eğitimin zorunlu olmasına dair bir karar alınmadığı, 17. Milli Eğitim Şurasında, okul öncesi eğitimin zorunlu olması yönünde karar alındığı belirtilmiştir.

Gelişli ve Yazıcı (2012) Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihsel gelişimini inceleyerek, 1994, 2002 ve 2006 okul öncesi eğitim programlarını genel yapı, amaçlar, öğrenme-öğretme ve değerlendirme alanlarında karşılaştırılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “metin analizi” yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada incelenen programların çocuk merkezli olduğu belirtilmiştir. Üç programda da çocuklarının fiziksel, sosyal ve bilişsel, duygusal yönden gelişimlerinin hedeflendiği belirtilmiştir. 2006 yılı eğitim programında diğer programlardan farklı olarak çocukların sürece dayalı olarak farklı değerlendirme araçları kullanılarak değerlendirildiği belirtilmiştir.

Sapsağlam (2013) araştırmasında ülkemizde bugüne kadar uygulanmış okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmenin nasıl yapıldığını incelemiştir. Araştırma “nitel araştırma yöntemi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, 1952 programının tam olarak bir eğitim programının özelliklerini taşımadığı görülmüştür. 1989 yılında yayınlanan okul öncesi eğitim programında çocuk veya öğretmen değerlendirilmesine yönelik bir bilgilendirme bulunamamıştır. 2002 okul öncesi eğitim programında çocuk ve program değerlendirilmesinin bulunduğu görülmüştür. Ek olarak, programda ilk kez öğretmenin kendi değerlendirmesinin de olması gerektiği yer almaktadır. 2006 programında, değerlendirmenin çok boyutlu ve detaylı olarak planlandığı görülmüştür. 2013 programında değerlendirme aşamasının, 2002 ve 2006 okul öncesi eğitim programlarında olduğu gibi çok yönlü olarak ele alındığı, çocuk, program ve öğretmen değerlendirmesine yer verildiği belirtilmiştir.

Kavak (2015), Türkiye ve Almanya’da uygulanan okul öncesi eğitim programlarını “nitel araştırma yöntemini” kullanarak karşılaştırmıştır. Bu çalışmada toplanan veriler; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi teknikler ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye ve Almanya’da uygulanan okul öncesi programlarının amaçlar açısından benzer özellikler gösterdiği görülmüştür. Eğitim programlarında yer alan okul öncesi dönem okullaşma oranlarında, okul öncesi öğretmeni yetiştirme kriterlerinde ve okul öncesi eğitimin hedeflerinde farklılıklar olduğu belirtilmiştir.

Yapıcı ve Yapıcı (2016) tarafından yapılan çalışmada, ülkemizdeki eğitim programlarının tarihsel gelişimi incelenerek, Cumhuriyet dönemi (1923-2013) okul öncesi öğretim programlarının tarihsel gelişimi değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; 1994-2013 yılları arasında uygulanan programların eğitim felsefesi ve öğrenme yaklaşımında

büyük bir değişim yaşanmadığı, bazı alanlara dair değişimlerin gözlemlendiği ve akademik bilgi birikiminde artış olduğu ifade edilmiştir. 2013 okul öncesi eğitim programının etkinlikler ve öğrenme merkezleri ile ilgili açıklamalarında, High/Scope yaklaşımının ve Montessori Modelinin etkilerinin, bilgi aktarma ve beklenti düzeylerinde kaldığı belirtilmiştir.

Sapsağlam (2020) tarafından yapılan araştırmada; 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programları milli kavramlar açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilerek, veri analizi doküman incelemesi ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim programlarında milli kavramların yetersiz kaldığı görülmüştür.

Üstekidağ (2021) tarafından yapılan araştırmada; Türkiye’de yayınlanan 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 Okul Öncesi Eğitim Programlarında yer alan bilişsel talebi karşılayan kazanımların içerik analizi Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT)’nin bilişsel talep boyutuna göre incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır, veriler doküman incelemesi yoluyla toplanarak içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre geçmişten günümüze kadar uygulanmış okul öncesi eğitim programlarına ait kazanımların çoğunlukla YBT’nin bilişsel talep basamaklarından “anlama” ve “uygulama” basamaklarında yer aldığı görülmüştür. “Analiz”, “yaratma” ve “değerlendirme” basamaklarının yer aldığı kazanımların ise oldukça az olduğu görülmüştür.

Canbaz (2023), tarafından yapılan araştırmada, Eisner’in eğitsel eleştiri modeli kullanılarak 2013 okul öncesi eğitim programının etkililiği incelenmiştir. Araştırmada “nitel araştırma yöntemi” ve “durum çalışması” deseninden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim programının öğretmen ve akademisyenlerin eleştirilerine rağmen genel olarak yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin programı uygulama konusunda problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Akademisyenlerin program ile ilgili teorik çerçeveye hâkim olduğu ancak programın uygulanmasına yönelik görüş farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan literatür taraması ve incelenen çalışmalar kapsamında tarihsel süreç içerisinde okul öncesi eğitim programlarının analizine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu ve daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, veri seti, veri toplama süreci, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, Cumhuriyet'in ilk yüzyılında geliştirilen ve uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihsel süreçteki değişimini analiz etmeyi amaçlayan, nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma temeline kuram oluşturmayı alan bir anlayışla, sosyal olguları ve bulundukları ortam içindeki bağı anlamaya ve araştırmaya odaklanan bir yaklaşımdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel araştırmalarda veriler 3 türde toplanır: “çevre ile ilgili veri”, “süreçle ilgili veri” ve “algılara ilişkin veri” (LeCompte ve Goetz, 1984; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmaların çevre ile ilgili verileri sosyal, fiziksel, demografik, psikolojik ve kültürel özelliklerdir. Araştırmaların süreç ile ilgili verileri araştırma sürecinde yaşanan durumlar ve bu durumların araştırma grubuna etkileridir. Araştırma grubuna katılan bireylerin yaşanan süreç ile ilgili düşünceleri ise algılara ilişkin verilerdir. Nitel araştırmalarda 3 temel veri toplama türü kullanılmaktadır: gözlem, görüşme ve yazılı dokümanların incelenmesi. Bu yöntemler de farklı alt gruplara ayrılmaktadır.

Nitel araştırmaların özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Bogdan ve Biklen, 1992; Goetz ve LeCompte, 1984; Patton, 1987; 1990; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021):

1. Doğal ortama duyarlılık
2. Araştırmacının katılımcı rolü
3. Bütüncül yaklaşım
4. Algıların ortaya konması
5. Araştırma deseninde esneklik
6. Tümevarımcı analiz
7. Nitel Veri

Bu çalışma nitel bir araştırma deseni olan doküman analizi ile yürütülmüştür. Doküman analizi, yazılı belgelerin analizinin sistemli bir şekilde titizlikle gerçekleşmesini sağlamaktadır (Wach, 2013). Doküman analizi, belgeleri gözden geçirmeyi (yüzeysel inceleme), okumayı (kapsamlı inceleme) ve yorumlamayı içermektedir. Bu yöntem, hem diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hem de tek başına bir araştırma deseni olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır (Bowen, 2009).

Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre doküman incelemesi, araştırılması planlanan olgular ile ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin analizidir. Bu kapsamda dokümanlar, nitel bir araştırma için araştırmacının başvuracağı önemli bir bilgi kaynağıdır. Doküman inceleme ile araştırmacılar görüşme ya da gözlem olmadan da ihtiyacı olan veriye ulaşabilirler. Doküman inceleme bu yönü ile araştırmacıya zaman ve bütçe yönünden katkı sağlamaktadır.

Bailey (1982) doküman incelemesinin güçlü yönlerinin yedi boyutundan bahsetmektedir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021).

1. Kolay ulaşılamayacak özneler: Araştırmacı çalışma konusu ile ilgili kişilere veya kurumlara ulaşmanın zor olduğu durumlarda doküman incelemesine başvurulabilir.
2. Tepkiselliğin olmaması: Görüşme ve gözlem gibi çalışmalarda karşılaşılabilecek "katılımcı tepkiselliği" sorunu yaşanmamaktadır.
3. Uzun süreli (zamana yayılmış) analiz: Uzun bir süre boyunca devam etmesi öngörülen araştırmalarda kullanılabilir.
4. Örneklem büyüklüğü: Araştırmacının örneklemi genişletmesine imkân tanımaktadır.
5. Bireysellik ve özgünlük: Araştırmacıların bilgilerinin olduğu zaman diliminde özgün bir şekilde kendileri tarafından kaydedilmesini sağlar (anı defteri, günlük gibi durumlarda).
6. Göreli düşük maliyet: Araştırma boyunca gerçekleştirilmesi gereken seyahatleri, görüşme ayarlamak için harcanılması gereken zamanı en aza indirmektedir.

Belgelerde yer alan veriler halihazırda toplanmıştır; geriye değerlendirilecek belgelerin içeriği ve kalitesi kalmaktadır (Bowen, 2009).

7. Nitelik: Yazılı metin ve görsel belgelerin düzenlenerek organize edilmesi önemli bir avantaj olarak görülmektedir.

Bu çalışmada okul öncesi eğitim programlarına yönelik toplanan belgelerin incelenmesi ve yorumlanması için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin 1923-2023 yılları arasında uzun bir zaman dilimine yayılmış olması ve geçmişe yönelik gözlem ve görüşme imkanlarının olmaması nedeniyle bu yönetime başvurulmuştur. Bu yöntem ile okul öncesi eğitim programlarının tarihine yönelik bilgiler edinilmiş, içerikleri ve işlevleri ayrıntılı olarak incelenmiş ve programlar analiz edilerek birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Veri Seti

Bu araştırmanın veri setini 1923-2023 yılları arasında uygulanan okul öncesi eğitim programları, programlara yönelik hazırlanan raporlar, araştırma makaleleri, tezler ve diğer dokümanlardan oluşturmaktadır. Çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı ve Ferit Ragıp Tuncor Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi (Millî Eğitim Bakanlığı Arşiv Kütüphanesi) arşivlerine kayıt oluşturularak başvurulmuş, elektronik yayımlanan kurul kararları ve eğitim programları araştırma dokümanlarına dahil edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın veri setini oluşturan birincil veri kaynakları 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 yıllarında yayınlanan okul öncesi eğitim programlarıdır. Araştırmanın ikincil veri kaynaklarını ise eğitim programlarına yönelik bilgilerin yer aldığı Milli Eğitim Şura Kararları, program değerlendirme raporları, kitap, ilgili tez, makale ve diğer süreli yayınlar oluşturmaktadır.

Birincil ve ikincil kaynakların elde edilmesinde eğitim programları, program analizi, program geliştirme, program değerlendirme, okul öncesi eğitim programı, okul öncesi, Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları anahtar kelimeleri kullanılmıştır.

Aşağıda verilen Tablo 5'te bu araştırma kapsamında kullanılan birincil ve ikincil veri kaynaklarına yer verilmiştir.

Tablo 5

Araştırmanın Veri Setini Oluşturan Birincil ve İkincil Veri Kaynakları

Birincil Kaynaklar	İkincil Kaynaklar
• 1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği • 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı • 1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı) • 2002 36-72 Aylık Çocukları için Okul Öncesi Eğitim Programı • 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 aylık çocukları için) • 2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı	• Milli Eğitim Şura Kararları • Milli Eğitim Faaliyet Raporları • Program Değerlendirme Raporları • MEB Stratejik Planları • Millî Eğitim İstatistikleri • Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Birim Faaliyet Raporu • Türkiye İstatistik Kurumu Raporları • OECD Raporları • PISA Raporu • Eğitim Ana Planları • Tez ve Makaleler • İlgili kitaplar • Süreli yayınlar

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın alt problemlerine yanıt aranırken, yazılı materyallerin analizine odaklanılmış, bu nedenle doküman incelemesi yoluyla veri toplanmıştır. Forster'a (1995) göre, "doküman incelemesi beş aşamada yapılmaktadır: (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliği kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme, (5) veriyi kullanma" (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.194).

1. Dokümanlara Ulaşma. Araştırma kapsamında kullanılacak dokümanlar 1923-2023 yılları arasında yayımlanan okul öncesi eğitim programları ve bu programları destekleyen belgelerdir. Okul öncesi eğitim programlarının orijinal versiyonları için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Arşivi, Ferit Ragıp TUNCOR Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi (Millî Eğitim Bakanlığı Arşiv Kütüphanesi) arşivlerinde başvuru kaydı oluşturularak, altı farklı eğitim programına ulaşılmıştır. Dokümanların erişimi için araştırma

hakkında bilgi vererek kayıt oluşturmak yeterli olduğundan farklı bir izin alma sürecine gerek duyulmamıştır. Araştırmanın ikincil veri kaynaklarını oluşturan Milli eğitim şura kararları, Milli Eğitim Faaliyet Raporları, Milli Eğitim İstatistikleri gibi belgeler için, Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere resmi kurum ve kuruluşların web sitelerinden okul öncesi eğitim programlarına ve programların yazıldığı döneme yönelik bilgi sağlayacağı düşünülen dokümanlara ulaşılmıştır.

2. Özgünlüğünü kontrol etme. Araştırma konusu ile ilgili dokümanlara ulaşan araştırmacı, bu dokümanların orijinalliğinin kontrolünü sağlamalıdır. Bu araştırmada kullanılan okul öncesi eğitim programlarına ve okul öncesi döneme yönelik hazırlanan raporlara resmi kurum ve web sitelerinden orijinal versiyon olarak ulaşıldığı için özgünlük kontrolü gerçekleştirilmemiştir.

3. Dokümanları anlama. Elde edilen her bir doküman tarihsel bir süreç içerisinde sıralanarak okunmuştur. Ardından her bir dokümanı oluşturan parçalar analiz edilerek tablolar, özetler ve yorumlar çıkarılmıştır. Bu çalışmada verilerin toplanması sadece dokümanların incelenmesi yolu ile gerçekleşeceği için dokümanlar sistematik bir şekilde birbirleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışma süresince düzenli aralıklarla okumalar gerçekleştirilmiş, dokümanlara dair anlaşılmayan kısımların derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır. Bu sayede birincil ve ikincil veri kaynakları arasında birbirini desteklemeyen çelişkili ifadeler olup olmadığı konusunda kontrol sağlanabilmiştir.

4. Veriyi analiz etme. Araştırmanın veri analizi ile ilgili açıklamalara veri analizi bölümünde detaylı olarak yer verilmiştir.

5. Veriyi kullanma. Bu araştırmanın veri seti arşiv ve ilgili resmi kurum ve kuruluşların resmî web sitelerinde yayınlanan herkesin erişimine açmış olduğu dokümanlardır. Bu araştırmada elde edilen bulgular bilimsel etik kurallarına uygun olarak raporlaştırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verilerini toplamak için program analizine yönelik tema ve alt temalar hazırlanmıştır. Temalar seçilirken araştırma problemleri ve Posner'ın (Posner, 2004, s.22-23) program analizi boyutları ana tema olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın betimsel analizinde kullanmak üzere beş başlık belirlenmiştir:

- 1) Program hakkında genel bilgiler
- 2) Programın yazımı ve temelleri (Curriculum documentation and origins)
- 3) Programın uygunluğu (Curriculum proper)
- 4) Programın uygulanması (Curriculum in use)
- 5) Program eleştirisi (Curriculum critique)

Temalara uygun olacak şekilde alt temaların belirlenmesinde araştırmanın problemleri, Posner'ın (2004) program analizi basamaklarına yönelik hazırlamış olduğu sorular ve Sevda Çiğdem'in doktora tezinde kullandığı kodlar kullanılmıştır (Çiğdem, 2022). Kullanılacak kodların seçiminde araştırılabilir olma durumları değerlendirilerek, kullanılabilecek olanlar ile alt temalar oluşturulmuştur. "Program hakkında genel bilgiler" teması altında oluşturulan alt temalar ve kodlara yönelik bilgiler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Programlar Hakkında Genel Bilgiler Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Program hakkında genel bilgiler	Programın adı	Anaokulları yönetmeliği ve programı Okul öncesi eğitim programı Anaokulu eğitim programı Anasınıfı eğitim programı
	Programın güncellenme sıklığı	Onay karar tarihi

Programın öğeleri

Programın tanıtımı

Çocukların gelişim özellikleri
Yıllık plan
Günlük faaliyet çizelgeleri/ günlük plan
Etkinlik örnekleri
İşlenebilecek konu listesi
Eğitim durumları
Kazanım değerlendirme formu
Belirli gün ve haftalar listesi
Kavramlar listesi
Kitap listesi

Program hakkında genel bilgiler teması altında, programın adı, programın güncellenme sıklığı ve programın öğeleri alt temaları incelenmiştir. “Programın adı” alt teması için “anaokulları yönetmeliği ve programı”, “okul öncesi eğitim programı”, “anaokulu eğitim programı” ve “anasınıfı eğitim programı” kodları oluşturulmuştur. Okul öncesi eğitim programlarının uygulanma sürelerini inceleme amacıyla “programların güncellenme sıklığı” alt teması belirlenmiştir. İlgili alt tema kapsamında “onay karar tarihi” kodu oluşturulmuştur. Program kılavuzlarında yer alan öğelere yönelik “programın tanıtımı”, “çocukların gelişim özellikleri”, “yıllık plan”, “günlük faaliyet çizelgeleri/ günlük plan”, “etkinlik örnekleri”, “işlenebilecek konu listesi”, “eğitim durumları”, “kazanım değerlendirme formu”, “belirli gün ve haftalar listesi”, “kavramlar listesi” ve “kitap listesi” kodları oluşturularak, bu kodlar “programın öğeleri” alt teması içerisinde ele alınmıştır. “Programın yazımı ve temelleri” teması altında oluşturulan alt temalar ve kodlara yönelik bilgiler Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7*Programın Yazımı ve Temelleri Teması ve Alt Temalar*

Tema	Alt Tema	Kodlar
Programın yazımı ve temelleri	Programın temel vizyon ve misyonu	Programın genel amaçları Programın özel amaçları

Programı geliştiren kurumlar
ve kişiler

Programı geliştiren kurumlar ve
kişiler
Kurumların ve kişilerin görevleri

Planlama elementleri:
Hedefler
Programın arkasındaki felsefe
İçerik
Ardışıklık ilkeleri
Takvim
Değerlendirme
Öğretmen eğitimi ve tutumları
Materyaller
İdari yapı okul olanakları ve finansal
kısıtlamalar

Posner'ın (2004: 34-36) programın yazımı ve temelleri teması için incelenmesini öngördüğü “programı oluşturan kurumlar ve kişiler” ve “kurumların/kişilerin rollerine” ilişkin kodlar aynı alt temada birleştirilmiştir. Araştırmanın tarihsel olarak uzun bir süreci kapsaması nedeniyle alt temaların bazıları çıkarılmış ya da araştırmanın özelliklerine göre dnştrlmştir. Bu kapsamda, Seveda iğdem'in doktora tezinde tek bir tema altında yer alan “programın sosyal temelleri”, “politik temelleri ve ekonomik temelleri” kodları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Programın perspektifi alt teması ise araştırmanın özellikleri doğrultusunda programın temel vizyon ve misyonu alt temasına dnştrlmştir. Programın yazımı ve temelleri basamağı altında yer alan “planlama elementleri” program hakkında genel bilgiler, programın uygunluğu ve uygulanması temaları içerisinde değerlendirilmiştir (Posner, 2004, s.42).

“Programın uygunluğu” teması altında oluşturulan alt temalar ve kodlara yönelik bilgiler Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Programın Uygunluğu Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Programın uygunluğu	Hedeflerin yapısı	Hedefler Açıkça belirtilme durumu Hedef yazım yaklaşımı
	Programın içerik düzenleme yaklaşımları	İçerik Doğrusal Sarmal Modüler Piramitsel Çekirdek

Posner (2004) program uygunluğu basamağı altında programdaki hedefleri, hedeflerin düzeylerini, ifade edilme biçimlerini ve sınıflandırılma şekillerini sorgulamaktadır. Bu bağlamda, “hedeflerin açıkça belirtilme durumu” ve “hedef yazım yaklaşımı” kodları “hedeflerin yapısı” alt temasında birleştirilmiştir. Aynı tema altında geçen “hedeflerin sınıflandırılması” kodu araştırma kapsamında incelenecek programların özellikleri göz önünde bulundurularak çıkarılmıştır.

Programın içerik düzenleme yaklaşımları alt temasına yönelik kodlar okul öncesi eğitim programlarının özellikleri düşünülerek “doğrusal”, “sarmal”, “modüler”, “piramitsel” ve “çekirdek” olarak belirlenmiştir.

“Programın uygulanması” teması altında oluşturulan alt temalar ve kodlara yönelik bilgiler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9

Programın Uygulanması Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Programın uygulanması	Programın uygulanması Planlama Fiziksel donanım ve gereksinimler Haftalık ders dağılım çizelgesi Öğretmen-öğrenci rolleri Uygulama hakkında bilgilendirme	Zamansal faktörler Sıklık Süreklilik Planlama
		Fiziksel faktörler Malzeme ve ekipman Sınıf düzeni Okul yapısı Teknolojik gereksinimler
		Kişisel faktörler Öğretmen özellikleri Öğrenci özellikleri
		Program uygulama yaklaşımları Geleneksel yaklaşım Deneysel yaklaşım Disiplinler yapısı Davranışçı yaklaşım Yapılandırmacı yaklaşım
	Programın Değerlendirmesi	Değerlendirme hakkında bilgilendirme Öğrenci değerlendirme Öğretmen değerlendirme

Posner (2004) “programın uygulanması” basamağında programın uygulanma aşamasına etki eden fiziksel, zamansal, politik-resmi, organizasyonel, kişisel, ekonomik ve kültürel faktörlere yer vermiştir. Bu çalışmanın geçmişe yönelik uzun bir dönemi kapsamı nedeniyle kişisel faktörlere ulaşmak mümkün olmadığından, öğretmen ve öğrenci özellikleri öğretmen ve öğrenci rolleri olarak değiştirilmiştir. Araştırmanın ve okul öncesi eğitim programlarının özellikleri göz önünde bulundurularak uygulamaya etki eden faktörlerden “ekonomik”, “kültürel”, “politik- resmi” ve “organizasyonel” faktörler

araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Haftalık ders dağılım çizelgesi “program hakkında bilgi” teması, “programın öğeleri” alt temasında ele alınmıştır. Planlama, fiziksel donanım ve gereksinimler, öğretmen-öğrenci rolleri, uygulama hakkında bilgilendirme ve programda değerlendirme alanına ilişkin verilen bilgilerin tümü “programın uygulanması” alt temasında birleştirilmiştir.

Ek olarak programı uygulayanlar için değerlendirme yöntemi olarak sunulan her türlü bilgi “değerlendirme hakkında bilgilendirme” alt başlığı altında birleştirilerek, yine programın uygulanma ana temasına dahil edilmiştir.

“Programın eleştirisi” teması altında oluşturulan alt temalar ve kodlara yönelik bilgiler Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10

Programın Eleştirisi Teması ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Programın eleştirisi	Programın güçlü yönleri	Programın güçlü yönleri
	Programın sınırlılıkları	Programın sınırlılıkları

Posner (2004) program eleştirisi kapsamında programın güçlü yönlerinin ve sınırlılıklarının sorgulamaktadır. Bu araştırmada da “programın güçlü yönleri” ve “programın sınırlılıkları” birer alt tema olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmanın veri seti dokümanlardan oluşmaktadır, dokümanlardan sağlanan nitel veriler betimsel analiz yöntemi kullanarak analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre nitel araştırmaların her biri farklı özellikler taşımaktadır bu farklılıklar veri analizleri sırasında yeni yaklaşımları gerektirmektedir. Nitel araştırmalarda verilerin analizi çeşitlilik, yaratıcılık ve aynı zamanda esneklik anlamına gelebilmektedir. Bu nedenle araştırmacıların araştırmalarını, verilerin özelliklerini ve var olan veri analiz yöntemlerini inceleyerek, araştırmasına uygun olacak şekilde bir veri analizi planlaması gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Betimsel analiz tümden gelimci veri analizi yaklaşım türüne karşılık gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.243). Tümden gelimci analizin amacı, araştırma kapsamında elde edilen bulguların düzenlenmesi, yorumlanması ardından okuyucuya sunulmasıdır. Bu bağlamda, elde edilen veriler, bir sistem içerisinde betimlenir. Bu adımdan sonra betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, aralarında neden-sonuç ilişkileri aranır ve sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021) Araştırmanın betimsel analiz sürecinde veri setini oluşturan birincil ve ikincil veri kaynakları incelenmiştir. Elde edilen dokümanlar için betimsel analizin dört aşaması takip edilmiştir: (1) araştırmanın betimsel analizi için bir çerçeve oluşturma, (2) tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, (3) elde edilen bulguların tanımlanması ve (4) bulguların yorumlanması" (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.244).

Araştırmada veri analizi olarak betimsel analiz kullanılmış ve açık kodlama (open-coding) yapılmıştır. Açık kodlama ile verilerden kavramlar, kavramların özellikleri ve boyutları belirlenmektedir. Bu analitik sürecin ilk aşaması ise kavramsallaştırmadır. Kavramsallaştırma ile araştırmada aynı durumlar, olgular ve olaylar aynı etiketler ile isimlendirilerek bazı özellikler doğrultusunda sınıflandırılmaktadır (Strauss ve Corbin, 1990; akt. Özkara, 2020). Yıldırım ve Şimşek'e (2021) göre, araştırmacı kodlama işleminde araştırmanın soruları ve kavramsal çerçevesi doğrultusunda aradığı bilginin farkında olarak çalışmalıdır. Bu kapsamda, Posner'ın program analizi basamakları altında yer alan sorular,

araştırma soruları ve program analizi alanında hazırlanmış diğer tezlerin kodları incelenerek çalışma kapsamında özelleştirilmiştir. Birincil ve ikincil veri kaynaklarından elde edilen bilgiler incelenmiş, bilgiler kendi aralarında karşılaştırılmış ve araştırmaya uygun olacak şekilde sınıflandırılmıştır.

Tablo 11’de araştırmanın veri analizi aşamaları ve bu aşamalara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 11

Verilerin Analiz Aşamaları ve İşlemler

Verilerin Analiz Aşamaları	Gerçekleştirilen İşlemler
1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma	Araştırmada Posner’in (2004) program analizi basamakları kullanılarak program analizi işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırma problemleri ve bu basamaklar veri analizi aşamasında kullanmak üzere birer tema olarak belirlenmiştir ve araştırmanın tematik çerçevesi elde edilmiştir. Araştırma “program hakkında genel bilgiler”, “programın yazımı ve temelleri”, “programın uygunluğu”, “programın uygulanması” ve “program eleştirisi” olmak üzere beş ana temadan oluşmaktadır. Posner’in (2004) program analizi kapsamında önerdiği 4 basamakta yer verdiği sorular ve Sevdâ Çiğdem’in doktora tezi için belirlediği kodlar incelenerek ve araştırma kapsamında özelleştirilerek, kodlama aşaması gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi eğitim programlarının özellikleri ve araştırmanın yüz yıllık bir süreci kapsamı nedeniyle araştırmaya uymayan kodlar çıkarılmış ya da değiştirilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen işlemler veri toplama araçları başlığı altında ayrıntılı olarak sunulmuştur.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi	Araştırma kapsamında belirlenen tematik çerçeveye göre altı okul öncesi eğitim programına ulaşılmış bu programlara yönelik birincil ve ikincil veri kaynakları farklı dönemlerde tekrar tekrar okunmuştur. Okumalardan elde edilen veriler tema ve alt tema olarak belirlenen çerçeveye uygun olacak şekilde farklı kategorilere ayrılmıştır.
3. Bulguların tamamlanması	Belirlenen tema ve alt temalara uygun olarak veriler düzenlenmiştir. Bazı alt temalar için bilgiler tablolastırılmıştır, bu işlem bazı bilgilere tarihsel süreç içerisinde bütüncül bir şekilde yaklaşma olanağı sağlamıştır. Programların alt temalara göre analizini gerçekleştirirken, temalara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir.
4. Bulguların yorumlanması	Bulguların tema ve alt temalara göre kategorize edilmesi ve tablolastırılması tamamlandıktan sonra bulguların açıklanması, yorumlanması, ilişkilendirilmesi, programların tarihsel süreçte gelişimlerinin karşılaştırılması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12’de araştırma kapsamında belirlenen tema, alt tema ve alt problemler yer almaktadır.

Tablo 12

Araştırmanın Tema, Alt Tema ve Alt Problemlerinin Belirlenmesi

Tema	Alt Tema	Alt Problemler
Program hakkında genel bilgiler	Programın adı Programın güncellenme sıklığı Programın öğeleri	Programlar hangi isimler altında yayınlanmıştır? Programlar hangi sıklıkla güncellenmiştir? Programlarda yer alan öğeler nelerdir?
Programın yazımı ve temelleri	Programın temel vizyon ve misyonu Programı geliştiren kurumlar ve kişiler	Eğitim programının (varsa) temel vizyonu ve misyonu nasıl açıklanmıştır? Eğitim programı hangi kurumlar ve kişiler tarafından geliştirilmiştir?
Programın uygunluğu	Hedeflerin yapısı Programın içerik düzenleme yaklaşımları	Eğitim programının amaç ve hedefleri nelerdir? Eğitim programının içeriği nasıl düzenlenmiştir?
Programın uygulanması	Programın uygulanması Programın değerlendirilmesi	Program nasıl uygulanmıştır? Program değerlendirmesinden ne öğrenilebilir?
Programın eleştirisi	Programın güçlü yönleri Programın sınırlılıkları	Programın güçlü yönleri ve sınırlılıkları nedir?

Tablo 13'te araştırma kapsamında belirlenen tema, kodlar ve dokümanlardan alınan örnek ifadeler yer almaktadır.

Tablo 13

Veri Analizi İçin Tema, Kod ve Örnek İfadeler

Tema	Kodlar	Dokümanlardan Alınan Örnek İfadeler
Program hakkında genel bilgiler	Anaokulları yönetmeliği ve programı Okul öncesi eğitim programı Anaokulu eğitim programı Anasınıfı eğitim programı Onay karar tarihi Programın tanıtımı Çocukların gelişim özellikleri Yıllık plan Günlük faaliyet çizelgeleri/ günlük plan Etkinlik örnekleri İşlenebilecek konu listesi Eğitim durumları Kazanım değerlendirme formu Belirli gün ve haftalar listesi Kavramlar listesi Kitap listesi	<i>"4 ve 5 yaş grubu örnek üniteler listesi</i> 1. <i>Okulum</i> 2. <i>Evimiz ve Ailemiz</i> 3. <i>Ben ve Arkadaşlarım</i> 4. <i>29 Ekim Cumhuriyet Bayramı</i> 5. <i>Sonbahar</i> 6. <i>10 Kasım ve Atatürk</i> 7. <i>Vücudumuz</i> 8. <i>Sağlığımız</i> 9. <i>Kış</i> 10. <i>Yeni Yıl</i> 11. <i>Gökyüzü</i> 12. <i>Haberleşme Araçları..."</i> (MEB, 1989, s.15).
Programın yazımı ve temelleri	Programın genel amaçları Programın özel amaçları Programı geliştiren kurumlar ve kişiler Kurumların ve kişilerin görevleri	1. <i>"Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini, temel alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak,</i> 2. <i>Her fırsattan faydalanarak çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığının gelişmesine yardımcı olmak,</i> 3. <i>Atatürk, millet, vatan ve bayrak sevgisini kazandırmak,</i> 4. <i>Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, saygılı, nazik ve düzenli olmalarını sağlamak,</i> 5. <i>Çocuğun benlik kavramını geliştirmesine, kendini ifade etmesine, bağımsızlığını kazanmasına ve özdenetimini sağlanmasına imkân tanımak"</i> (MEB, 1994, s.2).

Programın uygunluğu	Hedeflerin açıkça belirtme durumu Hedef yazım yaklaşımı İçerik Doğrusal Sarmal Modüler Piramitsel Çekirdek	"Amaç 1. Sesleri ayırt edebilme Kazanımlar 3. Sesin özelliğini söyler. Bu kazanım için düzenlenen etkinliklerde sesin özelliği olarak, sesin ince-kalın, yüksek alçak olma gibi özellikleri ile işitilen sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu üzerinde durulması beklenmektedir" (MEB,2006, s.38).
Programın uygulanması	Zamansal faktörler Sıklık Süreklilik Planlama Fiziksel faktörler Malzeme ve ekipman Sınıf düzeni Okul yapısı Teknolojik gereksinimler Kişisel faktörler Öğretmen özellikleri Öğrenci özellikleri Program uygulama yaklaşımları Geleneksel yaklaşım Deneysel yaklaşım Disiplinler yapısı Davranışçı yaklaşım Yapılandırmacı yaklaşım Değerlendirme hakkında bilgilendirme Öğrenci değerlendirme Öğretmen değerlendirme	"Eğitim durumları planlanırken çocukların çevreyi gözlemleme, bilgi toplama, ifade etme gibi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak etkinliklere sıklıkla yer verilmelidir." (MEB 2002, s.12).
Programın eleştirisi	Programın güçlü yönleri Programın sınırlılıkları	"Uygulanmakta olan "36-72 Aylık Çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı" 2002-2003 eğitim-öğretim yılında denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Yapılan araştırmalar ve uygulamalardan alınan geri bildirimler, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ilköğretim programında yapılan yenilikler, okul öncesi eğitim alanında yapılan araştırmalar ve uygulamalardan alınan geri

bildirimler, AB ve uluslararası normlara uyum sağlama amacıyla çeşitli Avrupa Birliği Ülkelerindeki okul öncesi eğitimde yapılan uygulamalar analiz edilmiştir. Ayrıca, çocukların insan haklarına, demokrasiye ve farklı kültürlerle duyarlık kazanmaları da amaç olarak benimsenmiştir. Verilerin incelenmesi sonucunda programın gözden geçirilmesi ve güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.” (MEB 2006, s.8)

Geçerlik ve Güvenirlik

“Geçerlik” ve “güvenirlik” bilimsel araştırmalarda sonuçların inandırıcılığı için en yaygın olarak kullanılan iki ölçüt olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel araştırmalarda geçerlilik kavramı Gibs (2007) tarafından araştırmacının bulguların kontrolü için belirli süreçleri kullanması olarak, Creswell ve Miller (2000) tarafından okuyucuların, katılımcıların ve araştırmacının bakış açılarının bulguları doğrulaması olarak (akt. Creswell, 2017), Kirk ve Miller (1986) tarafından araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu halde olabildiğince yansız ele alması olarak ifade edilmektedir (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu araştırmada “iç geçerliğin” sağlanabilmesi için veri analizi basamağında süreç ayrıntılı olarak açıklanmıştır, araştırmacının amacı ve alt problemleri doğrultusunda derinlik odaklı veri toplanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler araştırmacı ve tez danışmanı tarafından birlikte incelenmiştir. Araştırmanın “dış geçerliliği” için araştırma kapsamında elde edilen ham veriler ayrıntılı olarak betimlenmiş, verilerin doğasına olabildiğince sadık kalınmış ve okuyuculara bu şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmanın amacı ve alt problemleri doğrultusunda mümkün olduğu kadar çok veri kaynağına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma problemleri ve Posner’ın (2004) program analizi basamakları altında yer alan soruları doğrultusunda tema, alt tema ve kodlar oluşturulmuştur. Araştırmada veri analizi olarak

betimsel analiz kullanılmış ve açık kodlama (open-coding) yapılmıştır. Aynı zamanda birincil veri kaynaklarından elde edilen veriler kullanılırken, ikincil veri kaynaklarından alınan veriler ile bulgular desteklenmiştir. Elde edilen sonuçlar ile düzenli olarak ham verilere gidilerek sonuçlar teyit edilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Araştırmanın bulguları Posner'ın (2004) program analizi için belirlediği dört basamak ve araştırmanın problemleri doğrultusunda belirlenen temaların altında sunulmuştur.

Program Hakkında Genel Bilgiler

Program hakkında genel bilgiler temasına yönelik bulgular “Programın adı”, “Programın güncellenme sıklığı” ve “Programın öğeleri” başlıkları altında yorumlanmıştır.

Programın Adı

Okul öncesi eğitim programlarının adlarının ve sayfa sayılarının değişimi bu bölümde incelenmiştir. Tablo 14'te programların adlarına ve sayfa sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 14

Programların Adları ve Sayfa Sayıları

Okul Öncesi Eğitim Programının Adı	Yılı	Sayfa Sayısı
Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	1952	50
Okul Öncesi Eğitim Programı	1989	44
Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	1994	214
36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı	2002	60
Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)	2006	131
Okul Öncesi Eğitimi Programı	2013	111

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 okul öncesi eğitim programının yönetmelik şeklinde

hazırlanması nedeniyle program anaokulu yönetici ve öğretmenleri için anaokulunu işletmeye ilişkin bilgiler taşımaktadır. 1952 yılında 50 sayfa olarak hazırlanmıştır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 yılında hazırlanan okul öncesi eğitim programı 44 sayfa olarak hazırlanmıştır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). Kreş, anaokulu ve anasınıflarına yönelik olarak hazırlanan okul öncesi eğitim programı 1994 yılında 214 sayfa olarak geliştirilmiştir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. Hedef kitlesi 36-72 aylık çocuklar olan okul öncesi eğitim programı 60 sayfa olarak hazırlanmıştır.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 yılında hazırlanan okul öncesi eğitim programı 36-72 ay grubu çocuklara yönelik içerikler ile 131 sayfadan oluşmaktadır.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı. 2013 yılında hazırlanan okul öncesi eğitim programı 111 sayfadan oluşmaktadır.

Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları kılavuzları incelendiğinde 214 sayfa içerik ile en yoğun programın 1994 Okul Öncesi Eğitim Programları olduğu onu 131 sayfa içerik ile 2006 Okul Öncesi Eğitim Programının izlediği görülmektedir. 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı 44 sayfa ile okul öncesi eğitim programları arasında en az sayfa sayısına sahip eğitim programı olduğu söylenebilir. 1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği sayfa sayısı olarak diğer eğitim programlarına yakın sayılsa da içerik olarak anaokulunu işletmeye yönelik bilgiler taşımaktadır.

Programın Güncellenme Sıklığı

Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları farklı dönemlerde güncellenmiştir. Programların onaylanma sırasında belirtilen deneme koşulları, uygulanmaya başladıkları eğitim-öğretim yılı, yürürlükten kaldırıldıkları eğitim- öğretim yılı ve yürürlükte kalma süreleri bu bölümde incelenmiştir. Tablo 15’te programların yürürlükte kalma süreleri ve deneme koşullarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 15

Programların Yürürlükte Kalma Süreleri ve Deneme Koşulları

Okul Öncesi Eğitim Programının Adı	Programın Deneme Koşulu Var Mı?	Programın Uygulanmaya Başlama Eğitim Öğretim Yılı	Programın Yürürlükten Kaldırıldığı Eğitim Öğretim Yılı	Programın Yürürlükte Kalma Süresi
1952 Anaokulları Programı ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	Program onaylanmadan önce 29 Eylül 1952 tarih ve 206 sayılı karar ile geçici olarak uygulanmıştır.	1953-1954	1988-1989	35 yıl
1989 Okul Öncesi Eğitim Programı	Denenip geliştirilmek kaydıyla 1988-1989 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanabileceği belirtilmiştir.	1988-1989	1994-1995	6 yıl
1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	1994-1995 eğitim-öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir.	1994-1995	2002-2003	8 yıl
2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı	2002-2003 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak ve denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir.	2002-2003	2006-2007	4 yıl
2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72	2006- 2007 eğitim öğretim yılından itibaren denenmek ve	2006-2007	2013-2014	7 yıl

Aylık Çocuklar İçin)	geliştirilmek üzere kabul edilmiştir.			
2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı	2012-2013 eğitim-öğretim yılında pilot uygulamalar gerçekleştirilmiştir.	2013-2014	2024-2025	11 yıl

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. Program onaylanmadan önce 29 Eylül 1952 tarih ve 206 sayılı karar ile geçici olarak uygulanmıştır. 1953-1954 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlamıştır ve 35 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programı için onaylanırken denenip geliştirilmek kaydıyla 1988-1989 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanabileceği belirtilmiştir. 1994-1995 eğitim-öğretim yılına kadar uygulanarak 6 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programı 1994-1995 eğitim-öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. 2002-2003 eğitim-öğretim yılına kadar 8 yıl boyunca uygulanmıştır.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002-2003 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak ve denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. 2002 okul öncesi eğitim programı 4 yıl boyunca uygulandıktan sonra 2006-2007 eğitim-öğretim yılında uygulamadan kaldırılmıştır.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). **2006 Okul Öncesi Eğitim Programı.** 2006- 2007 eğitim öğretim yılından itibaren denenmek ve geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. 7 yıl süren uygulama sürecinin ardından 2013-2014 eğitim-öğretim yılında uygulamadan kaldırılmıştır.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2012- 2013 eğitim-öğretim yılında ilgili Genel Müdürlük tarafından belirlenen il ve eğitim kurumlarında pilot uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Balat, 2015). 2013 programı 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programının kabulü ile 2024-2025 eğitim-öğretim yılından itibaren

uygulamadan kalkacaktır. 2013 okul öncesi eğitim programı 11 yıl boyunca uygulamada kalmıştır.

Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan okul öncesi eğitim programlarının güncellenme sıklığı incelendiğinde, 1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği'nin 35 yıl boyunca en uzun süre uygulanan eğitim programı olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda eğitime ayrılan kaynakların çoğu ilköğretimde okullaşmaya yönlendirilmiştir (Diken, 2014). Bu durum okul öncesi eğitim programlarının hazırlanmasını geciktirmiştir. 1952 yılında okul öncesi eğitimde uygulamada birlik sağlamak amacıyla bir yönetmelik hazırlanmış, okul öncesi eğitim 35 yıl boyunca bu yönetmelik ile sürdürülmüştür. Okul öncesi eğitim programları içerisinde 4 yıl ile en kısa süre yürürlükte kalan program ise 36-72 aylık çocuklar için hazırlanan 2002 okul öncesi eğitim programıdır.

Program kılavuzlarının başında yer alan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı kararlarının yer aldığı metinler, program tanıtım metinleri ve programların sunuş metinleri incelendiğinde 1952 ve 2013 okul öncesi eğitim programları dışındaki tüm programların denemek ve geliştirilmek kaydıyla kabul edildiği görülmüştür. 1952 okul öncesi eğitim programı 03.08.1953 tarihinde onaylanmadan önce 29 Eylül 1952 tarih ve 206 sayılı karar ile geçici olarak uygulanmıştır (MEB, 1952). 2013 okul öncesi eğitim programı ise 2012-2013 eğitim-öğretim yılında farklı eğitim kurumlarında pilot olarak uygulanmıştır (Balat, 2015).

Programın Öğeleri

Okul öncesi eğitim programlarının içeriğini oluşturan öğeler programın tanıtımı, çocukların gelişim özellikleri, yıllık plan, günlük faaliyet çizelgeleri/ günlük planlar, etkinlik örnekleri, işlenebilecek konu listesi, eğitim durumları, kazanım değerlendirme formu, belirli gün ve haftalar listesi, kavramlar listesi ve kitaplar listesi olarak belirlenmiştir. Tablo 16'da programların içeriklerini oluşturan öğelere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 16

Programların İçeriğini Oluşturan Öğeler

Programların Öğeleri	Okul Öncesi Eğitim Programları					
	1952	1989	1994	2002	2006	2013
Programın Tanıtımı	-	✓	✓	✓	✓	✓
Çocukların Gelişim Özellikleri	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Yıllık Plan	-	-	-	✓	✓	✓
Günlük Faaliyet Çizelgeleri/Günlük Plan	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Etkinlik Örnekleri	✓	-	✓	✓	✓	✓
İşlenebilecek Konu Listesi	-	✓	✓	-	-	-
Eğitim Durumları	-	-	✓	✓	-	-
Kazanım Değerlendirme Formu	-	-	✓	✓	✓	✓
Belirli Gün ve Haftalar Listesi	-	✓	-	✓	✓	✓
Kavramlar Listesi	-	-	-	✓	✓	✓

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. Programda çocuklar yaş gruplarına göre 2 ayrı bölüme ayırmaktadır. 2-4 yaş arası çocukları için çocuk yuvası, 5 yaş üzeri çocuklar için çocuk bahçesi oluşturulmuştur. İki gruba ayrılan çocuklar için genel gözlemlenebilir gelişimsel özelliklerden bahsetmektedir. Bu özellikler diğer eğitim programlarında olduğu gibi farklı gelişim alanlarına (bilişsel alan, sosyal- duygusal alan, psikomotor alan gibi) ayrılmamıştır. Program kılavuzunda geçen çocuk bahçesinde eğitim alan 5 yaş çocukların gelişimsel özelliklerden biri şu şekilde ifade edilmiştir:

“5 inci yaşa basmış olan çocuklar, kendi yaşlarındaki çocukların büyük oyun gruplarına katılabilirler ve oyun kaidelerine riayet ederler.” (MEB 1952, s.12).

1952 okul öncesi eğitim programında anaokulları için bir günlük faaliyet şeması paylaşılmıştır. Paylaşılan faaliyet şeması ile çocukların gün içerisindeki faaliyetlerinin genel hatları belirlenmiştir. Anaokulunda çocuklar ile yapılabilecek etkinlikler (kil işleri, el işleri ve kum işleri gibi) farklı başlıklar altında basit örnekler ile açıklanmıştır. Resim faaliyeti sırasında çocuklarla yapılabilecek etkinlikler ile ilgili şu şekilde örnek verilmiştir:

“Resim yaptırırken, model vermemek ve çocuğun muhayyalesini işletmesine yardım etmek lazımdır. Hayali resimler, masalların resimleri, gördükleri şeylerin resimleri yaptırılabilir” (MEB, 1952, s.17).

Program kılavuzunda programın tanıtımı, yıllık plan, işlenebilecek konu listesi, eğitim durumları, kazanım değerlendirme formu, belirli gün ve haftalar listesi başlıkları ya da bu başlıklara uygun olabilecek içerikler bulunmamaktadır. 1952 okul öncesi eğitim programında “anaokullarında okunacak hikâye ve masal kitapları” ve “anaokuluna bir çocuğun girmesi” bölümleri bulunmaktadır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 program kılavuzunda programın genel hatlarına yönelik bilgiler içeren açıklamalar bölümü yer almaktadır. Bu bölüm 1989 programının hedef kitlesini, program özelliklerini ve programın uygulayıcılarına yönelik

bilgileri içeren bir tanıtım alanı olarak kabul edilmiştir. 1989 programı ile ilk kez çocukların gelişimsel özelliklerine yönelik amaçlar belirlenmiş ve bu amaçlar 4 gelişim alanı altında kategorize edilmiştir:

1. *“Beden ve hareket gelişimi ile ilgili amaçlar*
2. *Sosyal ve duygusal gelişim ile ilgili amaçlar*
3. *Zihin gelişimi ile ilgili amaçlar*
4. *Dil gelişimi ile ilgili amaçlar” (MEB 1989, s.5).*

1989 okul öncesi eğitim programında yıllık plana yönelik bir bilgi paylaşılmamıştır. 1952 programında olduğu gibi 1989 programında da günlük faaliyet çizelgesi bulunmaktadır. Burada farklı okul türlerine (anaokulu, ilkokul içerisinde yer alan anasınıfı, kız teknik öğretim okulları içerisinde yer alan uygulama sınıfları) ve saat dilimlerine (tam gün, yarım gün) göre farklı günlük faaliyet çizelgeleri belirlenmiştir. 1989 programında yine ilk kez ünite listesi paylaşılmıştır. 4 ve 5 yaş grubu için 30 ünite ismi bulunmaktadır, bu ünitelerin ilk 19 tanesi için amaçlar ve bu amaçlara yönelik davranışlar bulunmaktadır. Okulum ünitesine yönelik amaç ve davranış örnekleri aşağıda yer almaktadır:

“Amaç: 2. Okulda yapılan faaliyetlere katılabilmek

Davranışlar:

1. *Okula isteyerek gitme*
2. *Okulda arkadaş edinme*
3. *“Okulda yapılan faaliyetlere isteyerek katılma” (MEB 1989, s.17).*

1989 okul öncesi eğitim programında yıl içerisinde kutlanacak veya anılacak gün ve haftalar da hazırlanmıştır. Program kılavuzunda etkinlik örnekleri, eğitim durumları, kazanım değerlendirme formu, kavramlar listesi, kitap listesi başlıklarına yönelik içerik bulunmamaktadır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 okul öncesi eğitim programında 0-3 yaş, 4-5 yaş, 6 yaş grubu çocuklara yönelik kreş, anaokulu ve anasınıfı eğitim programları bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında 4-5 yaş grubu (37-60 aylık) çocukların eğitimi bölümü incelenmiştir. Kılavuz içerisinde hazırlanan programın amacını ve içeriğini anlatan 37-60 aylık çocukların eğitimi için program tanıtımına yer verilmiştir. Çocukların gelişimsel özellikleri bilişsel gelişim, sosyal ve duygusal gelişim ve

psikomotor gelişim olmak üzere 3 alana ayrılmıştır. 1952 ve 1989 okul öncesi eğitim programlarında olduğu gibi 1994 okul öncesi eğitim programında da yıllık planlar ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Programda tam gün ve yarım gün eğitim yapan kurumlarda uygulamak üzere günlük faaliyet çizelgeleri ile öğretmenlere işlenebilecek konu listeleri sunulmuştur. Programın uygulayıcılarına 27-60 ay grubu çocuklarla gerçekleştirecekleri derslere ve etkinliklere rehberlik etmesi amacıyla 2 örnek eğitim durumu, 1 tekerleme (tavşan), 1 parmak oyunu (tavşanım), 1 hikâye (Zeynep'in kedisi) ve 1 hareketli oyun (kıskanç tavuklar) paylaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencilerin davranışlarını değerlendirebilmeleri için gözlem formu paylaşılmıştır. Gözlem formunda farklı gelişimsel alanlara yönelik davranışların bulunması nedeniyle bu form tabloda kazanım değerlendirme formu olarak kabul edilmiştir. Program kılavuzunda belirli gün ve haftalar listesi, kavramlar listesi ve kitap listesi başlıklarına yönelik içerik bulunmamaktadır.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programının tanıtım metninde programın amaçlarına ve 1994 programına gelen geri bildirimler doğrultusunda bir değişime ihtiyaç duyulduğuna değinilmiştir (MEB, 2002). 36- 60 ve 60-72 aylık çocuklar için gelişim özellikleri ayrı ayrı tanımlanmıştır. 2002 okul öncesi eğitim programı ile çocukların gelişim alanları 5 gruba ayrılmış, bilişsel gelişim, sosyal-duygusal gelişim ve psikomotor gelişim alanlarına dil gelişimi ve özbakım becerileri eklenmiştir. 2006 yılında okul öncesi öğretmenleri için ilk kez yıllık olan örneği (bir ay için) paylaşılmıştır. Programda günlük zaman çizelgesi, günlük plan ve eğitim durumları içerisinde etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Programda hedefler ve kazanılması beklenen davranışlar gelişim alanlarının altında yer almaktadır, konu listesi paylaşılmamıştır. Öğrencilerin davranışlarını hedef ve kazanılması beklenen davranışlar yönünden değerlendiren davranış değerlendirme formu hazırlanmıştır, bu formda farklı gelişimsel alanlara yönelik davranışların bulunması nedeniyle tabloda kazanım değerlendirme formu olarak kabul edilmiştir. 2002 okul öncesi eğitim programında 1989 programında olduğu gibi özel günler ve haftalar listesi bulunmaktadır. Öğrenciler için ilk defa “çocuklarla çalışabilecek diğer bazı kavramlar” başlığı altında kavramlar listesine yer verilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 okul öncesi eğitim programında programın tanıtımı “programla ilgili genel açıklama” ve “programın temel özellikleri başlıkları” altında sunulmuştur. Çocukların gelişimsel özellikleri 2002 okul öncesi eğitim programında olduğu gibi 5 alan (psikomotor, sosyal-duygusal, dil, özbakım ve bilişsel gelişim) altında tanımlanmıştır. Gelişim özellikleri 36-48, 48-60 ve 60-72 ay grubu çocuklar için ayrı ayrı oluşturulmuştur. 2006 okul öncesi eğitim programının ekler bölümünde tam, gün yarım gün ve ikili eğitim yapan kurumlar için eğitim etkinlikleri çizelgesi, yıllık plan formu, günlük plan formu ve etkinlik formatı hazırlanmıştır. Öğretmenlerin öğrencilerinin gelişimlerini takip edebilmeleri için hem kazanım değerlendirme formları hem de gelişim gözlem raporu formu paylaşılmıştır. 1989, 2002 okul öncesi eğitim programlarında olduğu gibi 2006 okul öncesi eğitim programında da belirli gün ve haftalar listesi bulunmaktadır. Öğretmenlerin yıllık ve günlük planları hazırlarken faydalanabilecekleri kavramlar listesi hazırlanmıştır. Yıl boyunca takip edilebilecek kitaplara yönelik bir liste ya da öneri bulunmamaktadır.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı. 2013 okul öncesi eğitim programın tanıtımı bölümünde programın geliştirme amacı, temel özellikleri ve öğretmenlerin uygulama sırasında dikkat etmesi gereken bilgiler paylaşılmıştır. Öğrencilerin gelişim alanlarından psikomotor gelişim motor gelişim olarak ifade edilmeye başlanmış, 2002 ve 2006 okul öncesi eğitim programlarında olduğu gibi 5 farklı gelişim alanı (bilişsel, sosyal-duygusal, motor, öz bakım, dil becerileri) 3 farklı yaş grubuna göre kazanımlar, göstergeler ve açıklamalar üzerinden yapılandırılmıştır. 2013 programında işlenecek konu listesi ile ilgili bir alan bulunmamaktadır. Çocuklar için farklı etkinlik çeşitleri tanımlanmış ve açıklamalar ile desteklenmiştir. Bu etkinlikler, okuma yazmaya hazırlık etkinliği, Türkçe etkinliği, müzik etkinliği ve fen etkinliği olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin gelişim alanlarına (bilişsel, sosyal-duygusal, motor, öz bakım, dil becerileri) aylık eğitim planlarında yer verme durumunu belirleyeceği çizelgeler oluşturulmuştur. Bu kapsamda, aylık çizelgeler tabloda yıllık plan olarak kabul edilmiştir. Ekler bölümünde “tam günlük eğitim akışı” ve “yarım günlük eğitim akışı” formları hazırlanmıştır. 2013 okul öncesi eğitim programında eğitim

durumlarına yönelik bir başlık bulunmamaktadır. Öğretmenlerin yıl boyunca takip etmesi için kavram listesi ve belirli gün ve haftalar listesi hazırlanmıştır. Çocukların gelişimlerine ilişkin gözlemleri kaydedilmesi amacıyla gelişim gözlem formu ve raporu oluşturulmuştur. Bu formda farklı gelişimsel alanlara yönelik davranışların bulunması nedeniyle tabloda kazanım değerlendirme formu olarak kabul edilmiştir. Program kılavuzunun ekler bölümünde çocuk kitaplarına yönelik herhangi bir öneri ya da liste bulunmamaktadır.

Okul öncesi eğitim programlarının içeriğini oluşturan öğeler incelendiğinde, programların tarihsel süreçte içeriksel olarak zenginleştiği görülmektedir. 1952 programı yapısı ve içeriği nedeniyle programlarda mutlaka bulunması gereken öğelerden çoğunu içermemektedir. 1952 yılından itibaren çocukların gelişimsel özellikleri tüm eğitim programlarında yer almış, bu özellikler yıllar içerisinde çocukların yaş gruplarına göre derinleştirilmiştir. 2002 okul öncesi eğitim programı ile öğretmenlerin bir yılı bütüncül bir şekilde planlayabilecekleri yıllık/aylık plan örnekleri ve taslakları program kılavuzlarında yer almaya başlamıştır. Aylık plan olarak isimlendirilen formlar da bu bölümde yıllık plan başlığı altına dahil edilmiştir. Okul öncesi eğitim programlarının tümünde (1952, 1989, 1994, 2002, 2006, 2013) öğrencilerin gün içerisinde gerçekleştireceği faaliyetler ve günün genel akışı günlük faaliyet çizelgeleri ile tanımlanmıştır. 1989 okul öncesi eğitim programı dışında tüm eğitim programlarında etkinlik örneklerine yer verilmiştir. 1989 ve 1994 okul öncesi eğitim programlarında öğretmenleri için işlenebilecek konu/ ünite listesi hazırlanmıştır. 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarında örnek eğitim durumları oluşturulmuştur. Öğrencileri değerlendirmeye yönelik formlar programlara 1994 okul öncesi eğitim programından sonra dahil edilmiştir. Bu kapsamda gözlem formları, davranış değerlendirme formları, kazanım değerlendirme raporları oluşturulmuştur. 1952 ve 1994 okul öncesi eğitim programları dışında tüm programlarda yıl içerisinde takip edilmesi gereken belirli gün ve haftalar listeleri paylaşılmıştır. 2002 okul öncesi eğitim programı ile öğretmenlere kavramlar listesi paylaşmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 2013 okul öncesi eğitim programında öğretmenlere kavramlara aylık planlarında yer verme durumu çizelgesi hazırlanmıştır.

Özetle, programın tanıtımı, çocukların gelişim özellikleri, günlük faaliyet çizelgeleri, belirli gün ve haftalar ile kavramlar listesi öğeleri tarihsel süreç içerisinde içerik açısından süreklilik sağlamıştır. Diğer öğeler yıllık plan, etkinlik örnekleri, eğitim durumları ve kazanım değerlendirme formları ise programlara göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmaya dahil edilmeyen eğitim programlarına özgü farklı öğeler de bulunmaktadır. 1952 okul öncesi eğitim programında “anaokuluna bir çocuğun girmesi” başlıklı bölüm oluşturulmuştur. Bu bölüme benzeyen oryantasyon konulu bir içerik diğer eğitim programlarında bulunmamaktadır. Bununla birlikte öğrencilere yönelik kitap listesi sadece 1952 okul öncesi eğitim programı için hazırlanmıştır. 1923-2023 yılları arasında uygulanan okul öncesi eğitim programlarına yönelik program analizi ve program değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmemesinin eğitim programlarının öğelerinin sürekliliğini etkilediği düşünülmektedir.

Programın Yazımı ve Temelleri

Programın yazımı ve temelleri temasına yönelik bulgular “Programın temel vizyon ve misyonu” ve “Programı geliştiren kurumlar ve kişiler” başlıkları altında yorumlanmıştır.

Programların Temel Vizyonu ve Misyonu

Türk Dil Kurumuna göre vizyon kelimesi, ‘görünüm’, ‘ülkü’, ‘basiret’, ‘gösterim’ ve ‘ileri görüş’ şeklinde ifade edilmiştir (<https://tdk.gov.tr>, 2024). Vizyon bir örgütün gelecekteki durumuna yönelik perspektiftir (Dalay vd., 2002:20; akt. Muslu, 2014). Aktan’ a (1999) göre vizyon, kişinin kendi işlerinin ya da içerisinde bulunduğu kuruluşun geleceğine yönelik faaliyetlerine bakış açısıdır (Ramazanoğlu ve Bahçeci, 2006). Misyon ise kişilerin ve kurumların vizyonlarına ulaşma yolunda önemli bir araç olarak kabul edilebilir. Vizyon hayal edilen geleceği hedeflerken, misyon vizyona ulaşmak için önemli bir araçtır (Ramazanoğlu ve Bahçeci, 2006). Türk Dil Kurumuna göre misyon kelimesinin isim anlamlarından bazıları ‘görev’ ve ‘amaçtır’ (<https://tdk.gov.tr>, 2024). Misyon, vizyon ve genel amaçları somutlaştırarak yapılması gereken işleri belirler. Diğer bir ifade ile örgütün hayallerini gerçekleştirebilmesi için somut bir görev alanı hazırlar (Muslu, 2014). Bu kapsamda, eğitim programlarının geliştirilmesinde ve uygulanması aşamalarında hayal edilen gelecek eğitim programının vizyonu, hayal edilen geleceğe ulaşmak için atılması gereken somut adımlar ise eğitim programının misyonu olarak düşünülebilir.

Araştırmanın bu bölümünde programların temel vizyon ve misyonları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu aşamada eğitim programının vizyonu değerlendirilirken ‘genel amaçlara’, eğitim programının misyonu değerlendirilirken ‘özel amaçlara/hedeflere’ odaklanılmıştır.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. Cumhuriyet’in ilk okul öncesi eğitim programında anaokullarının amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“3-6 yaş arasındaki çocukların, en uygun şartlar altında, tinsel ve tinsel gelişmelerine yardımcı olmak, onlarda iyi alışkanlıkların yerleşmesini sağlamak ve ilkokul çalışmaları için lüzumlu okul öncesi hazırlıklarını yapmaktır” (MEB, 1953, s.9).

1952 eğitim programının amacı, anaokulu ile çocukların fiziksel ve ruhsal yönden desteklenmelerini, iyi alışkanlıkları kazanmaya başlamalarını ve ilkokul kademesine hazırlanmalarını sağlamaktır. Program kılavuzunda geçen bu ifadeler programın misyonu olarak kabul edilmiştir.

1952 okul öncesi eğitim programının amacı bölümünde şu ifadeler yer almaktadır:

“Anaokulları bu çalışmaları ile sıhhatli, neşeli ve başarılı, iyi alışkanlıklara ve davranışlara sahip insanların çoğalmaları temellerini de hazırlamış olurlar.” (MEB 1952, s.9).

Bu ifadede de belirtildiği üzere anaokulunda gerçekleştirilen çalışmalar ile gelecekte başarılı, neşeli ve iyi alışkanlıklara sahip insanların sayısının artırılması hedeflenmiştir. Bu hedef programın vizyonu olarak kabul edilmiştir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programı kılavuzu incelendiğinde okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. *“Çocukların beden, hareket, zihin, dil, duygu ve sosyal yönden gelişmelerini iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak,*
2. *Onları ilköğretime hazırlamak,*
3. *Sosyo-ekonomik durumu elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak,*
4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak,*
5. *Her fırsattan faydalanarak çocuklarda Atatürk, millet, vatan, bayrak, insan sevgisinin ve manevi değerlere bağlılığın gelişmesine yardımcı olmak,*
6. *Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, nazik, saygılı ve düzenli olmalarını sağlamak,*
7. *Okulöncesi eğitim konusunda ana-baba ve çevreyi aydınlatıcı çalışmalar yapmak” (MEB, 1989, s.3).*

Bu ifade ile okul öncesi eğitimin çocukların ilköğretime hazırlanması, ebeveynlerinin bilgilendirilmesi, gelişim özelliklerinin desteklenerek iyi alışkanlıklar kazanmalarının sağlanması gibi amaçları olduğu görülmektedir. 1989 programının tüm amaç ifadeleri tek bir alanda sunulduğu için programın vizyonu ve misyonu bu maddeler içerisinde belirlenmiştir. Yukarıda yer alan bölümde 4, 5 ve 6 numaralı maddeler sonuçları daha uzun sürede gözlemlenebilecek soyut hedefler olduğu için eğitim programın vizyonu, 1,2,3 ve 7

numaralı maddeler kısa süreli somut hedefler olduğu için eğitim programının misyonu olarak kabul edilmiştir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 37-60 aylık çocuklar için anaokulu programının amaçları ilgili yaş grubu için hazırlanan programın tanıtımı kısmında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bu program 37-60 aylık çocukların bütün alanlardaki gelişimlerini desteklemek, hızlandırmak ve 61-72 ay çocuğunun eğitim programına temel oluşturmak üzere düzenlenmiş, öğretmene rehberlik edici çerçeve program özelliğindedir” (MEB 1994, s.96)

Bu ifadeye göre, 37-60 ay anaokulu programı ile grubu çocukların bir üst yaş grubunun eğitim programına temel oluşturmanın hedeflendiği görülmektedir. Bu kapsamda ilgili ifade 1994 programının misyonu olarak kabul edilmiştir.

1994 program kılavuzunda okul öncesi eğitimin genel amaçlarına yönelik şu maddeler yer almaktadır:

1. “Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini, temel alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak,
2. Her fırsattan faydalanarak çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığının gelişmesine yardımcı olmak,
3. Atatürk, millet, vatan ve bayrak sevgisini kazandırmak,
4. Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, saygılı, nazik ve düzenli olmalarını sağlamak,
5. Çocuğun benlik kavramını geliştirmesine, kendini ifade etmesine, bağımsızlığını kazanmasına ve özdenetimini sağlanmasına imkân tanımak” (MEB, 1994, s.2).

Bu bilgilerden hareketle programda çocuğa yönelik daha genel ve uzak hedeflerin belirlendiği görülmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitimin genel amaçları 1994 okul öncesi eğitim programının vizyonu olarak kabul edilmiştir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programının tanıtımında çocukların gelişimlerine yönelik iki amaç ifadesi dikkat çekmektedir:

“Program, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylar arasındaki normal gelişim gösteren çocukların bilişsel, dil, psikomotor, sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi ve özbakım becerilerinin kazandırılmasını esas almaktadır.” (MEB, 2002, s.6).

“Program, gelişimsel gereksinimleri karşılayıp gelişim alanlarının birbiri ile dinamik etkileşimini destekleyerek çocuğun bütün gelişim alanlarındaki davranışlarını daha üst düzeye çıkarmayı hedeflemektedir.” (MEB, 2002, s.6).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak 2002 okul öncesi eğitim programının misyonu 36-72 ay grubu çocukların farklı gelişim alanlarının ve özbakım becerilerinin desteklenmesi, bu alanlardaki davranışlarının bir üst seviyeye çıkarılması olarak kabul edilmiştir.

2002 programında da diğer programlarda olduğu gibi okul öncesi eğitimin amaçlarına yer verilmiştir:

1. *“Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
2. *Onları ilköğretime hazırlamak,*
3. *Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,*
4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır” (MEB, 2002, s.4).*

Bu bölümde yer alan bilgiler diğer iki ifade ile karşılaştırıldığında daha genel amaçları içerdiği için programın vizyonu olarak kabul edilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programı tanıtım metninde programın amaçlarına yönelik aşağıdaki iki ifade yer almaktadır:

“Bu program, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylık çocukların psikomotor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, özbakım becerilerinin kazandırılmasını ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanmasını amaçlamaktadır.” (MEB,2006, s.12).

“Geliştirilen bu program, gelişimsel gereksinimleri karşılarken, gelişim alanlarının birbiri ile olan dinamik etkileşimini destekleyerek çocuğun bütün gelişim alanlarındaki davranışlarını daha üst düzeye çıkarmayı, çeşitlendirmeyi ve zenginleştirmeyi hedeflemektedir.” (MEB,2006, s.12).

Bu bilgilerden yola çıkarak çocukların gelişim alanlarının desteklenerek, bu davranışlarının bir üst düzeye zenginleştirilerek çıkarılması 2006 programının misyonu olarak kabul edilmiştir.

2006 programında okul öncesi eğitimin amaçlarına yönelik aşağıdaki maddeler yer almaktadır:

1. *“Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
2. *Onları ilköğretime hazırlamak,*
3. *Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,*
4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır” (MEB, 2002, s.4).*

2006 okul öncesi eğitim programının genel amaçları programda yer alan diğer amaç ifadeleri ile karşılaştırılarak, programın vizyonu olarak kabul edilmiştir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 programının tanıtım bölümünde programın amacına yönelik şu ifade yer almaktadır:

“Bu program, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini; motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmasını, öz bakım becerilerini kazanmalarını ve ilkokula hazır bulunmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir.” (MEB, 2013, s.14).

Bu ifade ile programın özel amaçlarının çocukların büyürken tüm gelişim alanlarındaki gelişimlerinin en üst seviyeye çıkarılmasını sağlamak, öz bakım becerilerini desteklemek ve onları ilkokul kademesine hazırlamak olarak belirlendiği görülmektedir. Bu kapsamda bu bölüm programın misyonu olarak kabul edilmiştir.

2013 programında okul öncesi eğitimin amaçları ile ilgili maddelere yer verilmiştir:

1. *“Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
2. *Onları ilkokula hazırlamak,*
3. *Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,*
4. *Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır” (MEB, 2013, s.10).*

Yukarıda verilen maddeler programın misyonu ifadesi ile karşılaştırılarak, programın vizyonu olarak kabul edilmiştir.

Özel hedefler bir çalışma alanı ya da disipline özgü olarak hazırlanırlar. Eğitimde bir derse ya da kursa yönelik hazırlanan hedefler özel hedeflerdir (Yıldırım, 2019). Bu çalışmada okul öncesi eğitim programlarında yer alan özel hedefler/amaçlar programların misyonu olarak ele alınmıştır. 1952 yılından 2013 yılına kadar uygulanan okul öncesi eğitim programları incelendiğinde programların misyonunun çocukların bütün alanlardaki gelişimlerini desteklemek ve onları bir üst yaş grubunun ya da bir üst eğitim kademesinin eğitim programına hazır olmalarını sağlamak olduğu görülmektedir.

Genel hedefler ise eğitim programlarına yansıtılan toplumun sosyal ve siyasal idealleri olarak tanımlanmıştır. Genel hedefler ile yetiştirilmek istenen ideal insanın nitelikleri detaylandırılmıştır (Yıldırım, 2019). Bu çalışmada okul öncesi eğitim programlarında yer

alan genel hedefler/amaçlar programların vizyonu olarak ele alınmıştır. Okul öncesi eğitim programlarının vizyonları incelendiğinde, 1952 okul öncesi eğitim programının “sağlıklı, iyi alışkanlıklara ve davranışlara sahip bireylerin sayısının çoğalmasının temelini oluşturma” vizyonu ile diğer eğitim programlarından ayrıldığı düşünülmektedir. 1989 ve 1994 okul öncesi eğitim programlarının vizyon maddelerinde bulunan “çocukların milli ve manevi değerlerine bağlılıklarına yardımcı olma” ifadesi 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarında yer almamaktadır.

2002 yılından itibaren okul öncesi eğitim programlarında vizyon maddelerinin değiştirilmediği görülmektedir. Okul öncesi eğitim programları geliştirilirken teknolojinin ve toplumsal değişimin ihtiyaçlarının doğru bir şekilde belirlenmesi, bu ihtiyaçların uzun vadeli bir bakış açısı ile programların vizyonlarına yansıtılması gerekmektedir.

Programı Geliştiren Kurumlar ve Kişiler

Programların geliştirilme ve uygulanma süreçlerinin karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi için programların kabul yılları, hedef kitlesi, programları geliştiren kişiler ve onaylayan kurumlara yönelik bilgilere bu bölümde yer verilmiştir. Tablo 17’de programları geliştiren kurumlar ve kişilere yönelik bilgilere yer verilmiştir. Tablolarda yer alan bilgiler programların orijinal versiyonlarında yazan programların tanıtım metinlerden alınarak sunulmuştur.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 okul öncesi eğitim programı Milli Eğitim Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından 3-4 ve 5+ yaş grubu çocuklar için hazırlanmıştır. 29 Eylül 1952 tarih ve 206 sayılı karar ile geçici olarak uygulanan program, 03.08.1953 tarih ve 229 sayılı karar ile Yüksek Vekalet Vakfı tarafından onaylanmıştır. 04-14 Şubat 1953 tarihinde toplanan V. Milli Eğitim Şurası’nda tadil edilen (değiştirilen) şekline göre kabul edilmiştir (MEB, 1952, s.1). Program kılavuzunda programı geliştiren kişilere yönelik bir ifade ya da alan bulunmamaktadır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı

İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 1989 programı 4 ve 5 yaş grubu çocuklara yönelik olarak geliştirilmiştir. Program 16.06.1989 tarih ve 4 sayılı karar ile Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu tarafından denenmesi ve geliştirilmesi kaydıyla 1988-1989 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulması üzerine onaylanmıştır. Kılavuzun giriş bölümünde programı Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Ev Ekonomisi ve Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim elemanları, Kız Teknik ve İlköğretim Müdürlüğü elemanlarından oluşan bir komisyonun hazırladığı belirtilmiştir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programı Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından 0-3, 4-5 ve 6 yaş grubu çocuklar için hazırlanmıştır. Program 21.09.1994 tarih ve 590 sayılı karar ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 1994-1995 eğitim öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmesi üzere onaylanmıştır. Kılavuzda programı geliştiren kişilere yönelik bir ifade ya da alan bulunmamaktadır.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programı Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilmiştir. 1994 okul öncesi eğitim programında yer alan 0-36 aylık çocuklar için Kreş Programı aynı şekilde bırakılarak, anaokulu ve anasınıfı programları için 36-72 aylık çocuklar hedeflenerek hazırlanmıştır. Program Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 31.05.2002 tarih ve 270 sayılı karar ile 2002-2003 yılında uygulanmak üzere onaylanmıştır. Kılavuzda yer alan karar yazısı incelendiğinde, 2002 okul öncesi eğitim programının da diğer programlarda olduğu gibi uygulamak ve denemek üzere kabul edildiği görülmüştür (MEB, 2002, s.1).

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programı Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Programın sunuş metninde içeriğin öğretim üyeleri, uluslararası uzman ve öğretmenler tarafından oluşturulduğu ve geliştirme çalışmalarının UNICEF ve Temel Eğitime Destek Projesi yetkilileri tarafından desteklendiği belirtilmiştir (MEB, 2006, s.8). 2002 programı Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 10.08.2006 tarih ve 336 sayılı karar

ile onaylanmıştır. Programın hedef kitlesini 36-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. 1989-2006 yılları arasındaki tüm programlarda olduğu gibi denenip geliştirilmek üzere hazırlanmıştır (MEB, 2006, s.8).

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan 2006 programı Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından Okul Öncesi Eğitimi Güçlendirme Projesi çerçevesinde güncellenmiştir (MEB, 2013, s.8). Bu proje UNICEF'in teknik desteği ile yürütülerek, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir. Programın sunuş metninde içeriğin öğretim üyeleri, yönetici ve öğretmenler, paydaş kurum ve kuruluşlar ile uluslararası uzmanlar tarafından hazırlandığı belirtilmiştir (MEB, 2013, s.8). 2013 programı Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 09.09.2013 tarih ve 132 sayılı karar ile onaylanmıştır. Hedef kitle olarak 36-72 aylık çocuklar belirlenmiştir. Programların denenmesi ve geliştirilmesi üzere onaylanma ifadesi bu programda bulunmamaktadır.

Okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesi görevi tarihsel süreç içerisinde farklı kurumların sorumluluğuna verilmiştir. 1953 okul öncesi eğitim programı T.C Milli Eğitim Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından geliştirilmiştir. 35 yıl sonra 1989 okul öncesi eğitim programı T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. 1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yeni bir birim olarak "Okul öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurulmasıyla birlikte okul öncesi eğitim alanında büyük bir gelişme yaşanmıştır (MEB, 1993). 1994, 2002 ve 2006 okul öncesi eğitim programları T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. 2013 okul öncesi eğitim programı T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi projesi kapsamında güncellenmiştir. 2006 ve 2013 programlarının hazırlanmasında UNICEF'in desteği alınmıştır.

1952 okul öncesi eğitim programı Yüksek Vekalet Vakfı tarafından onaylanmıştır. 1989 yılında hazırlanan yeni programı ise Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu onaylamıştır. 1989 yılından günümüze kadar geçen sürede hazırlanan 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul

öncesi eğitim programları T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanmıştır.

Cumhuriyet tarihi boyunca okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayan kişilere yönelik ayrıntılı bilgilerin (ad, unvan, uzmanlık alanı gibi) program kılavuzlarında paylaşılmadığı görülmektedir. 1953, 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarında programı geliştirilen kişilerle ilgili hiçbir bilgiye rastlanmamıştır. Sadece 1952 programının onay yazısından V. Milli Eğitim Şurası'nda bir düzenleme yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu kapsamda ulaşılabilen en ayrıntılı bilgi 1989 programının geliştirilmesi aşamasında Gazi Üniversitesinde ilgili bölümlerin öğretim elemanları ile Kız Teknik ve İlköğretim Müdürlüğü elemanlarından bir komisyon oluşturulmasıdır. 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarını geliştiren kişilere yönelik bilgiler incelendiğinde programların sunuş metinlerinde yer alan yetkililer, öğretim üyeleri, yöneticiler, uluslararası uzman ve öğretmenler ifadeleri dikkat çekmektedir.

Schwab (1971) program görüşmelerine farklı alanlardan beş kişinin dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kişiler, eğitimin dört ortak alanını (öğrenciler, öğretmenler, konu ve çevre) temsil etmelidir. Schwab'a (1971) göre program görüşmelerine öğretmenler, öğrenciler, konu ve çevre alanlarını temsilen bir kişi ve görüşmeleri koordine etmesi için bir program geliştirme uzmanının katılması gerekmektedir (akt. Posner, 2004, s.36). Schwab (1971) program görüşmelerinin başarısı için farklı bakış açılarının önemini vurgulamaktadır (akt. Posner, 2004). Ülkenin geleceği olan sağlıklı ve topluma duyarlı bireylerin yetiştirilmesi ve program geliştirme çalışmalarının maliyeti düşünüldüğünde okul öncesi eğitim programlarının şeffaf bir şekilde farklı alan uzmanlarının ve uygulayıcıların katılımı ile etkili ve kapsamlı bir şekilde hazırlanması önem taşımaktadır. Programların geliştirilmesinde kurulan komisyonlarda görev alan kişilerin, sayılarının ve uzmanlık alanlarının kamuoyu ile paylaşılmaması, bir sorun yaşanması durumunda hesap verilebilir bir sistem kurulmadığını göstermektedir. Program geliştirme çalışmaları kapsamında alan uzmanlarının ve

uygulayıcıların katılımına yönelik net bir bilgi olmaması program analizi ve program değerlendirme aşamalarının etkili bir şekilde yürütülmediğini düşündürmektedir.

Tablo 17

Programı Geliştiren Kurumlar ve Kişiler

Okul Öncesi Eğitim Programının Adı	Kabul Yılı	Hedef Kitle	Programı Geliştiren Kurumlar	Programı Geliştiren Kişiler	Karar Sayısı ve Tarihi	Onaylayan Kurum
Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	1953	3-4 yaş grubu çocuklar (çocuk yuvası) ve 5+ yaş grubu çocuklar (çocuk bahçesi)	T.C. Milli Eğitim Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi	V. Millî Eğitim Şûrası tarafından değiştirilen şekli onaylanmıştır.	03.08.1953, 229	Yüksek Vekalet Vakfı
Okul Öncesi Eğitim Programı	1989	4-5 yaş grubu çocuklar	T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü	Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Ev Ekonomisi ve Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim elemanları, Kız Teknik ve İlköğretim Müdürlüğü elemanlarından bir komisyon oluşturulmuştur.	16.06.1989, 4	Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu
Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	1994	0-3 yaş, 4-5 yaş, 6 yaş grubu	T.C. Milli Eğitim Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü	-	21.09.1994, 590	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

36-72 Aylık Çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı	2002	36-72 aylık çocuklar	T.C. Milli Eğitim Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü	-	31.05.2002, 270	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)	2006	36-72 aylık çocuklar	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ve UNICEF desteğiyle hazırlanmıştır.	Temel Eğitime Destek Projesi yetkilileri, öğretim üyeleri, uluslararası uzman, öğretmenler	10.08.2006, 336	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
Okul Öncesi Eğitimi Programı	2013	36-48, 48-60, 60-72 aylık çocuklar	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi çerçevesince güncellenmiştir. UNICEF'in teknik desteği ile yürütülmüştür. Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir.	Temel Eğitim Genel Müdürlüğü yetkilileri, öğretim üyeleri, yönetici ve öğretmenler, uluslararası uzmanlar	09.09.2013, 132	T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Programın Uygunluğu

Araştırmanın bu bölümünde programlar “hedeflerinin yapısı” ve “programın içerik düzenleme yaklaşımları” başlıkları altında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Hedeflerin Yapısı

Hedeflerin yapısına ilişkin bulgular, hedeflerin açıkça belirtilme durumu ve hedef yazım yaklaşımı başlıkları altında sunulmuştur.

Hedeflerin Açıkça Belirtilme Durumu. Programlarda hedeflerin yapısının değerlendirilmesi için genel amaçların, dersin özel amaçlarının/hedeflerin, davranış ifadelerinin, kazanım ifadelerinin, konu başlıklarının, belirtke tablosu ve konu analiz tablosunun bulunma durumları incelenmiştir. Tablo 18’de programların amaç ve hedef ifadelerini bulundurma durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 18

Programların Hedef İfadelerini Bulundurma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programları	Programın Genel Amaçları	Dersin Özel Amaç/Hedef İfadeleri	Davranış İfadeleri	Kazanım İfadeleri	Konu Başlıkları	Belirtke Tablosu	Konu Analiz Tablosu
1952	✓	-	✓	-	-	-	-
1989	✓	✓	✓	-	✓	-	-
1994	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
2002	✓	✓	✓	-	-	-	-
2006	✓	✓	-	✓	-	-	-
2013	✓	-	-	✓	-	-	-

Not: 1994 Okul öncesi eğitim programında belirtke ve konu analiz tabloları ilgili sayfalar yazıların küçüklüğü ve tarama işlemi sırasında oluşan kararmadan dolayı incelenememiştir.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme

Kursu Yönetmeliği. Çalışma kapsamında analiz edilen okul öncesi eğitim programının özelliklerine bakıldığında Anaokulları Programı ve Yönetmeliği ile Ana Okullarına Öğretmen Yetiştirme Kursu Programı ismi ile sunulduğu görülmüştür. Çerçeve bir program niteliğindedir. Programın genel amaçlarına yer verilmiştir. Anaokullarının açılması, faaliyet göstermesi ve kapatılmasına dair usuller belirlenmiştir. Anaokullarında öğrenciler ile gerçekleştirilecek faaliyetler türlerine (müzik, iş faaliyetleri, el işleri ve kum işleri gibi) göre açıklanmıştır. 5 ve 6 yaş grubu

için belirlenmiş; “okuma hazırlığı, yazma hazırlığı, sayı bilgisi, sözlü ifade” başlıklı faaliyetlerde öğretmenin kullanabileceği yöntemler çok genel ifadeler ile anlatılmıştır. Bu alanlarda öğrenci davranışları listelenmiştir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1952 programına göre kapsamı oldukça arttırılmış 1989 okul öncesi eğitim programında programın genel amaçlarına yer verilmiştir. 4 ve 5 yaş grubu çocuklar için örnek üniteler listesi oluşturulmuş, bu ünitelerden (30 ünite) ilk 19'u için amaçlar, davranışlar ve konu başlıkları hazırlanmıştır. Her üniteye alt başlık konuları sıralanmıştır. Bu konular ele alınırken amaçlar belirlenmiştir, amaçların yerine getirilip getirilmediği ise her amacın altında listelenen davranışlardan anlaşılmaktadır. Programda yer alan diğer 11 ünitenin, öğretmen tarafından çevre özellikleri gözetilerek ele alınabileceği belirtilmiştir. Öğretmenler ünitelerin sırasında ve konularında gerekli görmeleri halinde (öğrenci ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak) değişiklik yapılabilir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). Yeni program öğretmene rehberlik etmesi amacıyla çerçeve bir program olarak hazırlanmıştır. Programın genel amaçlarına yer verilmiştir. Programda öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak, hedefler ve hedef davranışlar hazırlanmıştır. Öğrencilere hedef davranışları kazandırma sırasında öğretmenlere rehber olması amacıyla birer etkinlik seçilmiş ve etkinliklere uygun olacak şekilde eğitim durumları düzenlenmiştir. Yine bu kapsamda kullanılabilecek konu ve konu analizleri hazırlanmıştır. Programın amacı, konular aracılığı ile çocukların hedeflenen davranışlara ulaşmasını sağlamaktır. İlgili yaş grubunun öğrenme hedeflerine ulaşması için konulara yönelik *Örnek Belirtke Tablosu* (hedef ve konu ilişkileri tablosu) oluşturulmuştur. Belirtke tablosunda yer alan hedeflerin ve konuların sırası değişebilir özelliktedir. Programda ayrıca öğretmenler için günlük planlara yardımcı olacak *Örnek Konu Analizi Tablosu* hazırlanmıştır. Bu tablo ile hedef ve hedef davranışların konunun alt bölümleri ile ilgisi gösterilmiştir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programında genel amaçlara yer verilmiştir. 36-72 aylık çocuklar için hedefler ve hedeflere ulaşmak için kazanılması beklenen davranışlar belirlenmiştir. Çocukların gelişim alanları (psikomotor alan,

sosyal-duygusal alan, bilişsel alan ve dil alanı, özbakım becerileri) sınıflandırılarak hedefler ve davranışlar bu başlıklar altında tanımlanmıştır.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). Programın genel amaçlarına yer verilmiştir. Programda çocukların gelişim alanlarına (sosyal-duygusal alan, psikomotor alan, bilişsel alan, dil alanı ve özbakım becerileri) göre amaç ve kazanımlar hazırlanmıştır. Bu bölümün ardından, 36-72 aylık çocuklar için belirlenen amaç ve kazanımlara yönelik açıklamalara yer verilmiştir. 2002 programında yer alan “hedef” ve “kazanılması beklenen davranışlar” ifadesi, 2006 programında “amaç” ve “kazanımlar” olarak değiştirilmiştir. 2002 programında olduğu gibi amaç ve kazanımlar üç gelişim alanı ve bir beceri alanı kapsamında hazırlanmıştır. Bu programda yer alan “kazanımlar” ilköğretim programları kapsamında benimsenen ortak becerileri kapsamaktadır (Şıvgın, 2005: 15; MEB, 2006: 11; akt. Gelişli ve Yazıcı, 2012). Programın içerisine açıklama bölümü eklenerek, uygulama sırasında oluşabilecek soru işaretlerine açıklık getirmek amaçlanmıştır.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı. Güncel olarak uygulamada olan 2013 okul öncesi eğitim programında kazanımlar yeniden düzenlenerek geliştirilmiştir. Program kılavuzunda farklı yaş grubu çocuklar için gelişim özellikleri, kazanımlar, kazanımların göstergeleri ve bu alanlara yönelik açıklamalar tablo olarak sunulmuştur. Programın genel amaçlarına yer verilmiştir. Program güncellenirken önceki programın (2006 okul öncesi eğitim programı) amaç ve kazanımları, kazanım ve göstergeler şeklinde düzenlenmiştir. Amaçlar ulaşılacak istenilen sonuçları göstermektedir. Öğretmenin öğrencilere kazandırmak istediklerini tanımlayarak, yıl içerisinde ele alınması gereken içeriği merkeze almaktadır.

Özetle, 1952 yılından 2013 yılına kadar hazırlanan tüm okul öncesi eğitim programlarında genel amaçlara yönelik ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim programlarında kullanılan özel amaç/ hedef ifadeleri tarihsel süreç içerisinde çok sık değişim göstermiştir: 1952 okul öncesi eğitim programında davranış, 1989 yılında amaç ve davranış, 1994 programında hedef ve hedef davranış, 2002 hedef ve kazanılması beklenen davranışlar, 2006 programında amaç ve kazanımlar, 2013 programında kazanım ve göstergeler bulunmaktadır.

1994 ve 1989 okul öncesi eğitim programlarında diğer programlardan farklı olarak öğretmenler için konu başlıkları hazırlanmıştır. Bu uygulama 2002 okul öncesi eğitim programından itibaren kaldırılmıştır. Öğretmenlerin hedef ve konular arasında ilişki kurmalarını sağlayacak “Belirtke Tablosu” ve “Konu Analiz Tablosu” sadece 1994 okul öncesi eğitim programı için hazırlanmıştır.

Okul öncesi eğitim programlarında bulunan amaç/hedef ifadelerinin tarihsel süreç içerisinde sık sık değişime uğraması, okul öncesi eğitim programlarının sürekliliğini ve tutarlılığını olumsuz etkilemektedir. Okul öncesi eğitim programlarında kullanılan ifadelerin standartlaşması gerekmektedir. Ertürk’e (1977) göre programların yetiştirdiği bireyler toplumun bir parçasıdır, bu nedenle program toplumdan uzak kalmaz (akt. Demirel, 2020). Teknolojinin ve toplumun hızlı bir şekilde değişime uğradığı bir dönemde program geliştirme ihtiyacı sürekli olarak kendini hissettirecektir. Bu bağlamda, programlarda yer alan ifadelerin başka ifadelerle değiştirilmesi bundan sonraki dönemlerde de karışıklığa neden olacaktır. Okul öncesi eğitim programlarında yer alan öğelerin iyi planlanmış, etkili ve sürdürülebilir olması gerekmektedir.

Hedef Yazım Yaklaşımı. Demirel (2020), eğitim programlarının hazırlanmasında hedef ve davranışların yazımı aşamalarında farklı yaklaşımların bulunduğunu ifade etmektedir:

1. Aşamalı Hedef Yaklaşımı: Bloom’un aşamalı sınıflandırma yaklaşımını temel alır.
2. Yeterliye Dayalı Amaç Yazma Yaklaşımı: Programı tamamlayan öğrencilerin hangi standartta neler yapabileceğini tanımlar. Dört öğeden oluşmaktadır: (1) öğrenci, (2) davranış (işlem), (3) koşullar (verilenler), (4) standart (Doğan, 1977; akt. Demirel, 2020).
3. Modüler Amaç Yazma Yaklaşımı: Birbiri ile aşamalılık özelliği göstermeyen, bağımsız üniteler ya da modüllerden oluşan hedef yazma yaklaşımıdır.

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesi eğitim programlarının hedef yazma yaklaşımları incelenmiştir.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programında “oyun, müzik, iş faaliyeti” başlıklı faaliyetlerde bu alanlarda çocukların davranışları listelenmiştir. “Yazma hazırlığı” başlığı altında yer alan

öğrenci davranışları şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yazma Hazırlığı:

Çocuklar, yazı hazırlığı çizgilerini çizer, kendi isimlerini arkadaşlarının isimlerini yazar, kalem kullanmaya çalışırlar” (MEB, 1952, s.18).

Yukarıda yer alan öğrenci davranışları incelendiğinde, ilk olarak davranış ifadelerinin yazım sırasına odaklanılmıştır. Kalem kullanmaya çalışmanın sıralamanın sonunda yer alması ifadeler arasında bir sıralama olmadığını göstermektedir, bu nedenle aşamalı hedef yaklaşımı gözetilmemiştir. 3 davranış ifadesinin de aynı alana dair alt hedefler olması nedeniyle modüler amaç yazma yaklaşımı kullanılmamıştır. Yeterliye dayalı amaç yaklaşımına göre hedef ifadesinin 4 ögeye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda sadece öğrenci ve davranış (işlem) öğelerinden oluştuğu standart ve koşullar (verilenler) öğelerinin eksik olduğu görülmüştür.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. Programda 4 ve 5 yaş grubu öğrenciler için örnek olması amacıyla üniteler listesi oluşturulmuştur. İlk 19 üniteye yönelik amaçlar, davranışlar ve konu başlıkları hazırlanmıştır. 4-5 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanan örnek bir üniteden seçilen amaç, davranışlar ve konu başlıkları şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ünite 3: Ben ve Arkadaşlarım

Amaç 1: Adın ve soyadın ne işe yaradığını kavrayabilme

Davranışlar:

- 1. Adının ve soyadının ne işe yaradığını açıklama.*
- 2. Arkadaşlarının ad ve soyadlarının farklılığını açıklama.*

Amaç 2: Geliştiğini kavrayabilme

Amaç 3: Cinsiyet farkını kavrayabilme

Konular:

- 1. Adının ve soyadının önemi*
- 2. Gelişme*
- 3. Cinsiyet” (MEB, 1989, s.20).*

1989 okul öncesi eğitim programından alınan davranış ifadeleri incelendiğinde, çocukların önce kendi adlarını ardından arkadaşlarının adını konuşarak farkındalık kazanmaları sağlanmıştır, ardından kendisinin fiziksel gelişimini ve arkadaşlarının gelişimini fark etmiştir, son olarak kendisinin ve arkadaşlarının cinsiyetlerini açıklamıştır. Burada isimler, fiziksel değişimler ve cinsiyetler ile ilgili hazırlanan amaç ifadelerinin her biri Bloom’un taksonomisine göre aynı basamaktadır ve aşamalılık göstermemektedir. Bu bağlamda,

aşamalı hedef yaklaşımı kullanıldığı görülmektedir. Yeterliçe dayalı amaç yaklaşımına göre hedef ifadesinin 4 ögeye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda sadece davranış (işlem) öğelerinden oluştuğu öğrenci, standart ve koşullar (verilenler) öğelerinin eksik olduğu görülmüştür.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programında 37-60 ay grubu çocuklar için “Estetik ve Yaratıcılığın” gelişimine ait hedef ve hedef davranışlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Hedef-35: Büyük ve küçük kaslarını kullanarak düzeyine uygun özgün bir ürün meydana getirebilme.

Hedef Davranışlar:

1. *Düzeğine uygun değişik materyallerle, özgün ürünler meydana getirme.*
2. *Verilen bir durumu hareketle, dansla özgün bir biçimde canlandırma*

Hedef-36: Çevresindeki güzellikleri ve çirkinlikleri fark edebilme

Hedef Davranışlar:

1. *Çevresinde duyularıyla algıladığı güzellikleri söyleme*
2. *Çevresinde duyularıyla algıladığı çirkinlikleri söyleme” (MEB,1994, s.109).*

1994 okul öncesi eğitim programından alınan hedef ifadeleri incelendiğinde, 1. hedefin özgün bir ürün yaratma 2. hedefin çevresine estetik bir gözle bakarak yorumlama olduğu görülmektedir. Burada hedeflerin birbirlerinden bağımsız hedefler olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, modüler amaç yazma yaklaşımı kullanıldığı düşünülmektedir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002-2003 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan 36-72 aylık çocuklara yönelik hazırlanan programda “Bilişsel ve dil” alanlarına ait hedef ve bu hedefe ulaşmak için kazanılması gereken davranış şu şekilde ifade edilmiştir:

“Hedef 2. Verilen nesne, durum, olay, sayı ya da sözcükleri hatırlayabilme

Kazanılması Beklenen Davranışlar

1. *Bir bütünlük içinde yer alan olay, nesne ya da öğeleri söyleme*
2. *Verilen nesnelerin içinden eksilen ya da eklenen bir nesnenin adını söyleme*
3. *Verilen nesne, durum ya da olayı belli bir süre sonra yeniden ifade etme*
4. *Sayıları ritmik olarak sayma*

*Hedef 3. Verilen nesne, olay ya da varlıkları çeşitli özelliklerine göre eşleştirebilme
Kazanılması Beklenen Davranışlar*

1. Verilen nesneleri renklerine göre eşleştirme
2. Verilen nesneleri şekillerine göre eşleştirme
3. Verilen nesneleri boyutlarına göre eşleştirme
4. Verilen nesneleri sayılarına göre eşleştirme
5. Verilen nesneleri miktarlarına göre eşleştirme
6. Verilen nesneleri dokunsal duyumlarına göre eşleştirme
7. Verilen nesneleri kullanım amaçlarına göre eşleştirme
8. Verilen nesneleri kullanım şekillerine göre eşleştirme
9. Verilen nesneleri elde ediliş şekillerine/yapıldığı malzemeler göre eşleştirme”
(MEB,2002, s.27)

2002 okul öncesi eğitim programından alınan hedef ifadeleri ve programda yer alan diğer hedefler incelendiğinde, gelişimsel özellikler altında tanımlanan hedef sıralamalarında bir aşamalılık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, aşamalı hedef yaklaşımı kullanıldığı görülmektedir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında 36-72 aylık çocuklara yönelik “Sosyal-duygusal” alana ait amaç ve kazanımlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Amaç 2. Duygularını fark edebilme

Kazanımlar

1. Duygularını söyler.
2. Duygularının nedenini açıklar.
3. Duygularının sonuçlarını açıklar.
4. Duygularını müzik, dans, drama vb. yollarla ifade eder

Amaç 3. Duygularını kontrol edebilme

Kazanımlar

1. Olumlu/olumsuz duygu ve düşüncelerini uygun şekilde ortaya koyar.
2. Yetişkin denetiminin olmadığı durumlarda gerektiği gibi davranır.
3. Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar” (MEB,2006, s.27).

2006 okul öncesi eğitim programından alınan amaç ifadeleri incelendiğinde, çocukların önce duygularını tanımları ardından duygularını kontrol etmeleri sağlanmıştır. Bu iki amaç ifadesi arasında aşamalılık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, aşamalı hedef yaklaşımı kullanıldığı görülmektedir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 36-72 aylık çocuklara yönelik hazırlanan programda “Bilişsel gelişim” özelliğine ait kazanım, gösterge ve açıklamalar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bilişsel Gelişim

Kazanım 8. Nesne veya varlıkların özelliklerini karşılaştırır.

(Göstergeleri: Nesne/varlıkların rengini, şeklini, büyüklüğünü, uzunluğunu, dokusunu, sesini, kokusunu, yapıldığı malzemeyi, tadını, miktarını ve kullanım amaçlarını ayırt eder, karşılaştırır.)
Açıklamaları: Çocukların iki ya da daha fazla nesne veya varlığın renk, şekil, büyüklük, uzunluk, doku, ağırlık, ses, miktar ve yapıldığı malzeme (plastik, ahşap, kumaş vb.) gibi özellikleri temel alarak farklılık ve benzerlikleri karşılaştırmaları beklenir.

Kazanım 9. Nesne veya varlıkları özelliklerine göre sıralar.

(Göstergeleri: Nesne/varlıkları uzunluklarına, büyüklüklerine, miktarlarına, ağırlıklarına, renk tonlarına göre sıralar.)
Açıklamaları: Sıralama karşılaştırma yapabilmeyi gerektirir. Bu nedenle birimler arasındaki farkların belirgin olması gerekir. Örneğin, çocuğun ağırlığı karşılaştırarak sıralayabilmesi için ağır ve hafif nesneler arasındaki farkın çocuk tarafından hissedilebilecek kadar belirgin olması sağlanmalıdır. Çocuğun gelişim seviyesine göre sıralanacak nesne sayısı ayarlanmalıdır.”
(MEB, 2013, s.21).

2013 okul öncesi eğitim programından alınan kazanım ifadeleri ve programda yer alan diğer kazanımlar incelendiğinde, çocukların nesne veya varlıkları adım adım tanınması ve karşılaştırması ardından sıralaması sağlanmıştır. Bu şekilde kazanımlar arasında aşamalılık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, aşamalı hedef yaklaşımı kullanıldığı görülmektedir.

Okul öncesi eğitim programlarının amaç/hedef yazma yaklaşımları incelendiğinde, 1952 okul öncesi eğitim programı planlı bir hedef listesi olmaması yönünden diğer programlardan ayrılmaktadır. Yeterliğe dayalı amaç yaklaşımında, öğrencilerin hangi standartta ne yapabileceği belirtilir (Demirel, 2020). 1952 ve 1989 programlarında yazılan davranış cümleleri yeterliğe dayalı amaç yazma yaklaşımı olarak kabul edilse de öğelerinin tam yazılması bakımından eksiktir. 1994 programında yer alan hedeflerin birbirlerinden bağımsız hedefler olduğu dikkat çekmektedir. Birbirinden bağımsız ve aşamalılık özelliği göstermeyen ünite ya da modüllerin olduğu durumlarda modüler amaç yaklaşımı kullanılmaktadır (Demirel, 2020). Bu bağlamda, 1994 programında modüler amaç yazma

yaklaşımı kullanıldığı düşünülmektedir. 2002 yılından itibaren okul öncesi eğitim programlarında amaç/hedef ifadeleri yazılırken Bloom'un aşamalı sınıflandırma yaklaşımına uygun olacak şekilde aşamalı hedef yaklaşımı uygulandığı görülmüştür. Bloom'un sınıflandırma yaklaşımı, çocukların deneyimlerini bilgiye, genellemelere ve soyut kavramlara dönüştürmelerini sağlayarak, problem çözme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Dizisel bir yaklaşımla, çocuklar kolaydan zora doğru ilerleyerek düzenli ve kademeli bir öğrenme deneyimi yaşarlar. Bu sıralı bilgi edinimi, öğrenmenin daha verimli olmasını sağlar. Aktif katılım yoluyla çocuklar, daha karmaşık bilgileri kavramaya hazır hale gelirler. Öğrenme başarısını artırmak için ise yüksek bilişsel becerileri harekete geçiren "doğru" soruların ve uygun etkinliklerin tasarlanması gerekir (Johnson, 2000; akt. Ergin, 2005). Okul öncesi eğitim programlarında gelişim alanlarına yönelik aşamalı hedef yaklaşımının kullanılması çocukların gelişimsel özelliklerini desteklemesi ve uygulayıcılara kolaylık sağlaması açısından önemlidir.

Programların İçerik Düzenleme Yaklaşımı

Okul öncesi eğitim programlarında kullanılan içerik düzenleme yaklaşımlarına ilişkin bulgular programlarda içerik yapısı başlıkları altında sunulmuştur.

Programlarda İçerik Yapısı. Programlarda belirlenen amaçlara ulaşabilmek için içerik aşamasında “Ne öğretelim?” sorusuna yanıt aranır (Demirel, 2020). Bu aşamada içeriğin programın hedefleriyle uyumu gözetilmelidir. Varış (1994) içerik planlaması yapılırken belirlenen şu ölçütlere göre hareket edilmesi gerektiğini belirtmektedir: (1) toplumsal fayda, (2) bireysel fayda, (3) öğrenme ve öğretme, (4) bilgi strüktüründe muhtevanın işgal ettiği yer olarak sıralamış, bu ölçütlere gerektiğinde farklı ölçütlerin de katılabileceğini eklemiştir.

İçerik düzenlemesinin temel ilkeleri arasında somuttan soyuta, kolaydan zora, basitten karmaşığa, bütünden parçaya veya parçadan bütüne, olaylardan kavrama ve genellemelere, günümüzden geçmişe, yakın çevreden uzağa doğru bir sıralama olması gerekmektedir. Eğitim programlarının içerikleri bu ilkeler doğrultusunda düzenlenirken çağdaş, bilimsel, felsefi ve sanatsal bilgi ile çelişmemelidir. İçerik düzenleme yaklaşımları aşağıda yer verilmiştir (Demirel, 2020):

1. Doğrusal Programlama Yaklaşımı: Birbiri ile ardışık sırada, ön koşullu öğrenmelerin ağırlıklı olduğu içerik düzenleme yaklaşımıdır.
2. Sarmal Programlama Yaklaşımı: Konular belirli zaman dilimlerinde tekrar edilir, konular arasında kendi içlerinde ardışık olarak düzenlenir.
3. Modüler Programlama Yaklaşımı: Konular modüller (öbekler) halinde düzenlenir ve birbirleri ile ilişkili olmaları gerekmemektedir.
4. Piramitsel Programlama Yaklaşımı: Eğitimin ilk yıllarında geniş tabanlı konular bulunmaktadır, yıllar ilerledikçe taban daralır ve uzmanlaşma gerçekleşir.
5. Çekirdek Programlama Yaklaşımı: Bu yaklaşımda ortak çekirdek konular ilk konular olarak planlanır ve çekirdek konular tüm öğrenciler tarafından alınır. Bu program etrafında öğrenciler ilgi duydukları alanlara yönelik ders alabilirler.

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesi eğitim programlarının hangi içerik yaklaşımı kullanılarak oluşturulduğu incelenmiştir. Programların tanıtım metinlerinde yer alan bilgiler incelenerek programların içerik yapısı analiz edilmiştir.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programı yönetmelik şeklinde hazırlandığı için programa yönelik hedef ifadeleri ve bu doğrultuda düzenlenmiş bir içerik bulunmamaktadır. Programda çocuklar ile gerçekleştirilecek faaliyetler oyun, müzik, iş faaliyeti (resim, kil işleri, el işleri ve kum işleri) olarak gruplandırılmış, bu faaliyetlerin her biri için genel açıklamalar yapılmıştır. “İş faaliyeti-kil işleri” faaliyetine yönelik açıklamalar şu şekilde ifade edilmiştir:

“Her yaştaki çocuk, kil ve çamur işinden hoşlanır ve onu kendi yaş seviyesine göre kullanır. Büyükler, kilden yaptıklarını muhafaza ederler, küçükler ise yoğurur, yuvarlar, yassıltır ve bırakırlar.” (MEB, 1952, s.2).

Yukarıdaki ifadede de anlaşıldığı üzere 1952 okul öncesi eğitim programı anaokulunda görevli öğretmenlere genel çerçevede rehberlik edecek bir program niteliğindedir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programında 4 ve 5 yaş grubu için hazırlanmış örnek ünite listeleri bulunmaktadır. 30 üniteden 19’u öğretmenlere rehberlik etmesi açısından yapılandırılmıştır. Bu ünitelerin konuları, amaçları ve amaçlara yönelik davranışları belirlenmiştir. Ünitelerin uygulanma sırası öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları ile okulun özellikleri doğrultusunda değişebilir özelliktedir. Program kılavuzunda bu kapsamda şu ifadeler yer almaktadır:

“Program hem uygulanması hem de geliştirilmesi bakımından esnek bir program özelliği taşımaktadır.” (MEB, 1989, s.1).

Bu bağlamda programın içeriğinde tarihsel ya da konu bağlantıları açısından bir sıra olmadığı ve yukarıda belirtilen içerik düzenleme yaklaşımlarının kullanılmadığı görülmektedir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 program kılavuzunda programın uygulanmasına esneklik sağlayacak bir program geliştirildiği şu şekilde ifade edilmiştir:

“Program normal gelişme gösteren çocuklar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Aynı zamanda her çocuğun, farklı gelişim ritmi, her grubun ihtiyaçlarının ve her eğitim ortamının imkân ve

şartlarının farklı olabileceği de göz önünde bulundurularak değişik uygulamalara imkân verebilecek bir esnekliğe sahip olmasına çalışılmıştır” (MEB, 1994, s.2).

Bu ifadeye ek olarak “programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” bölümünde günlük planların hazırlanma aşamasında “esneklik ilkesinin” göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. 1994 programında öğretmenlere günlük plan hazırlarken kolaylık sağlaması amacıyla belirtke tablosu ve konu analiz tablosu hazırlanmıştır. Belirtke tablosu ile belirlenen hedefler ile hangi konulara ulaşılabileceği gösterilmiştir. Konu analiz tablosu ile hedef ve hedef davranışlar ile konular arasındaki ilişkilerin açık bir şekilde görülmesi sağlanmıştır.

0-36 aylık çocuklar için kreş programında “işlenebilecek konu listesi” şu şekilde belirtilmiştir:

*Vücudumu tanıyorum
Sağlığım
Ailem, evim ve çevrem
Okulum
Doğamız (MEB, 1994, s.94).*

37-60 aylık çocuklar için anaokulu programında “işlenebilecek konu listesi” şu şekilde belirtilmiştir:

*Ben kimim?
Atatürk ve Atatürkçülük
Sağlığım
Ailem ve aile çevrem
Okulum
Toplumsal yaşam
Doğamız
İletişim ve haberleşme (MEB, 1994, s.110).*

61-72 aylık çocuklar için anasınıfı programında “işlenebilecek konu listesi” şu şekilde belirtilmiştir:

*Ben kimim?
Atatürk ve Atatürkçülük
Sağlığım
Ailem ve aile çevrem
Okulum
Toplumsal yaşam
Doğamız
İnsanın yaşamını sürdürmesi için gerekli araçlar ve kullanımı
Ulaşım
İletişim (MEB, 1994, s.154).*

1994 okul öncesi eğitim programında kreş, anaokulu ve anasınıfı çocukları için önerilen işlenebilecek konu listesi incelendiğinde konu başlıklarının aynı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, çocukların ilgi ihtiyaç ve gelişim özelliklerine göre her dönemde aynı konular üzerinde etkinlikler gerçekleştirildiği görülmektedir. Program kılavuzunda içerik düzenleme yaklaşımlarından bahsedilmemektedir. Bu bağlamda 1994 programının sarmal bir yapıda hazırlandığı kabul edilmiştir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programında 36-60 aylık ve 60-72 aylık çocukların gelişim özellikleri tanımlanmıştır. Öğretmenlerin 36-72 ay grubu çocuklar için hedef ve hedef davranışları öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçebileceği belirtilmiştir. Öğretmenler için yıllık plan taslağı ve örnek günlük plan örnekleri hazırlanmıştır. Yıllık plan ve günlük planın hazırlanmasına yönelik açıklamaların bulunduğu alan incelendiğinde içeriğin düzenlenmesine yönelik herhangi bir yönlendirme ifadesinin bulunmadığı görülmüştür.

Program kılavuzunda yer alan “eğitim etkinliklerinin uygulanması” bölümünde etkinlik seçiminde çocukların bildiği ve başarabildiği faaliyetlerden başlamaları, planlamaların bu doğrultuda geliştirilerek zenginleştirilmesine vurgu yapılmıştır (MEB, 20002, s.9). Ayrıca etkinliklerin uygulanması aşamasında “esneklik ilkesinin” göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. 2002 okul öncesi eğitim programında içerik düzenleme yaklaşımlarına yönelik bir bilgi bulunmamasına rağmen, etkinliklerin uygulanması bölümünde yer alan “başarabildiği faaliyetten başlamak” yönlendirmesi ile sarmal program yaklaşımını benimsediği kabul edilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında üniteler bulunmamaktadır, bu durumun gerekçesi olarak okul öncesi eğitimde esas önemli olan durumun çocuklara temel davranış ve alışkanlıkların kazandırılması sunulmuştur (MEB 2006, s.14). Ayrıca okul öncesi eğitimde konu ve tema merkezli bir eğitim anlayışının uygulanmadığı belirtilmiştir. İlk kez 2006 yılında program tanıtım metninde içerik düzenleme yaklaşımına yönelik bilgi paylaşılmıştır:

“36-72 aylık çocuklara yönelik olan bu program “gelişimsel” bir programdır. Yani çocuğun tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas almaktadır. Program anlayışı olarak bütüncül, programlama yaklaşımı olarak da sarmal bir programdır.” (MEB, 2006, s.12).

Bu ifade ile 2006 okul öncesi eğitim programının sarmal program yaklaşımı ile hazırlandığı görülmüştür.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 11 yıldır uygulamada olan 2013 okul öncesi eğitim programında çocukların gelişimsel özellikleri temele alınarak kazanım ve göstergeler oluşturulmuştur. 2006 okul öncesi eğitim programında olduğu gibi 2013 programında da ünite ve tema bulunmamaktadır. İçerik düzenleme yaklaşımı olarak sarmal program yaklaşımı kullanılmıştır. Program kılavuzunda sarmal program yaklaşımının kullanılmasına yönelik bilgiler şu şekildedir:

“Program, çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve bu anlamda, bütün gelişim alanlarının geliştirilmesini esas alan “gelişimsel” bir programdır. Yaklaşım olarak “sarmal” özellik gösteren bu program, model olarak “eklektik”tir.” (MEB, 2013, s.14).

“Sarmal bir program kazanım ve göstergelerin süreç boyunca, ihtiyaç duyulduğu durumlarda farklı etkinlikler aracılığıyla tekrar tekrar ele alınmasını gerektirir. Böyle yapıldığında kazanımların gerçekleşmesi, pekiştirilmesi ve kalıcılığının sağlanması mümkün olur. Okul öncesi dönemdeki çocukların hızlı gelişim ve değişim içinde olmaları ve öğrenmenin birikimli bir süreç gerektirmesi nedeniyle programda bu yaklaşım temel alınmıştır.” (MEB, 2013, s.15).

Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan okul öncesi eğitim programları incelendiğinde 1952, 1989, 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarının hazırlanmasında herhangi bir içerik düzenleme yaklaşımından bahsedilmediği görülmektedir. 1952 yılından 2006 yılına kadar geliştirilen eğitim programlarında içerik yapısına yönelik bir bilgilendirme ve uygulayıcı yönlendirmesinin olmaması, program analizi, program değerlendirme ve yeni program geliştirme aşamalarında eksik bazı uygulamalar olduğunu göstermektedir. Yeni bir program geliştirilirken hedeflerle uyumlu içeriklerin ve içerik düzenleme yaklaşımının belirlenmesi gerekmektedir. Program kılavuzunda içerik düzenleme yaklaşımının paylaşımı, okul öncesi eğitim programlarının uygulayıcıları için büyük önem taşımaktadır. Gelişimsel alanlara hâkim olması, hedefleri belirlemesi, hedeflere uygun etkinlikler seçmesi, etkinlikleri planlaması ve değerlendirme yapması gereken öğretmenler kılavuzu inceleyerek hedeflere yaklaşımını bu doğrultuda belirleyecektir.

Program kılavuzlarındaki akış ve yönlendirmeden 1994 ve 2002 programlarının sarmal program yaklaşımını kullandığı kabul edilmiştir. 2006 yılından itibaren okul öncesi eğitim programlarının tanıtım metinlerinde program özelliği olarak kullanılan yaklaşım eklenmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda okul öncesi eğitim programlarının içerik yapısı olarak genelde sarmal program yaklaşımından yararlandığı görülmektedir. Sarmal yaklaşım yeni öğrenilen bilgilerin ön öğrenmelerin üzerine inşa edilmesi temeline dayanmaktadır. Temel eğitimde sarmal programlar bileşik ve karmaşık yapıya sahip beceriler üzerine temellendirilen bir yapıya sahiptir (Uçuş ve Demirbaş, 2017). Bu yaklaşım çocuklara bilgi ve becerilerin temellerini kazandırarak, onları gelecekteki öğrenmelerine hazır hale getirir.

Programın Uygulanması

Araştırmanın bu bölümünde “planlama”, “fiziksel donanım ve gereksinimler”, “öğretmen-öğrenci rolleri”, “uygulama hakkında bilgilendirme” ve “değerlendirme hakkında bilgilendirme” başlıkları altında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Planlama

Programın planlama şeklinin değerlendirilmesi için programın tanımı ve programın özellikleri ile ilgili açıklamalar incelenmiştir. Tablo 19’da programların tanıtım ve özelliklerine yönelik açıklamaların bulunma durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 19

Programların Tanıtım ve Özelliklerine Yönelik Açıklamaların Bulunma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programları	Programın Tanımı	Programın Özellikleri
1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	-	-
1989 Okul Öncesi Eğitim Programı	-	✓
1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	✓	-
2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı	✓	✓

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı
(36-72 Aylık Çocuklar İçin

✓

✓

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı

✓

✓

1952 Anaokulları Program Ve Yönetmeliği İle Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme

Kursu Yönetmeliği. 1952 programında “anaokullarının amacı” ve “anaokullarının lüzumu” adlı iki bölüm oluşturulmuştur. “Anaokullarının amacı” metninde programın özelliğine yönelik bir ifadeye rastlanmamıştır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programının giriş kısmındaki “açıklamalar” bölümünde programın hedef kitlesi anasınıfı, anaokulları ve uygulama okulları olarak belirtilmiştir. Programın özelliğine yönelik şu ifadeler kullanılmıştır:

“Program hem uygulanması hem de geliştirilmesi bakımından esnek bir program özelliği taşımaktadır.” (MEB, 1989, s.1).

Bu ifade ile, programın esneklik ilkesi doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir. Ek olarak, tanıtım metninde 1989 programının içeriğinde yer alan öğeler ve onlara yönelik bilgiler paylaşılmıştır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programı tanıtım metninde programın normal gelişme gösteren çocukları dikkate alarak hazırlandığı belirtilmiştir. Tanıtım metninde programın özelliklerine yönelik aşağıdaki ifadeye yer verilmiştir:

“Her çocuğun, farklı gelişim ritmi, her grubun ihtiyacının ve eğitim ortamının imkân ve şartlarının farklı olabileceği de göz önünde bulundurularak değişik uygulamalara imkân verebilecek bir esnekliğe sahip olmasına çalışılmıştır” (MEB, 1994, s.2).

Bu ifadeden hareketle, 1994 programının öğrencilerin bireysel özelliklerinin göz önünde bulundurularak hazırlandığı ve esneklik ilkesi doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 okul öncesi eğitim program kılavuzunda “program tanıtımı” ve “programın özellikleri” başlıkları bulunmaktadır. Programın tanıtımı bölümünde programın planlanmasına yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“Bu program, 1994 yılından bu yana uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programı hakkında uzmanlardan, uygulamacılardan gelen geri bildirimlerin ışığında gerekli düzeltmeler yapılarak, çağdaş program geliştirme, gelişim ve öğrenme kuramları ışığında ve toplumun değişen gereksinimleri göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir” (MEB, 2002, s.6).

“Program geliştirilirken okul öncesi eğitime ilişkin değişik program yaklaşımları incelenmiş, bu yaklaşımlardaki öğrenme-öğretme ortam ve süreçlerindeki yenilikler benimsenmiştir” (MEB, 2002, s.6).

Bu ifadeler ek olarak, programın özellikleri bölümünde psikomotor, sosyal ve duygusal ve dil alanlarına yönelik hedeflere ayrı başlıklar kullanılarak yer verildiği ve özbakım becerilerinin de ek bir başlık altında oluşturulduğu belirtilmiştir.

Bu ifadeler bağlamında, 2002 okul öncesi eğitim programı ile ilk defa bir okul öncesi eğitim programında program geliştirme çalışmalarının planlanmasına ve geri bildirim kaynaklarına yönelik bilgi paylaşılmıştır.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 okul öncesi eğitim programının sunuş metninde programın planlanması kapsamında yapılmış çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar şu şekilde ifade edilmiştir:

“2002-2003 eğitim-öğretim yılında denenip-geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Yapılan araştırmalar ve uygulamalardan alınan geri bildirimler, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında İlköğretim Programında yapılan yenilikler, okul öncesi eğitim alanında yapılan araştırmalar ve uygulamalardan alınan geri bildirimler, AB ve uluslararası normlara uyum sağlama amacıyla çeşitli Avrupa Birliği ülkelerindeki okul öncesi uygulamalar analiz edilmiştir” (MEB, 2006, s.8).

“Temel Eğitimi Destekleme Projesi çerçevesinde, uluslararası uzmandan, üniversitelerin ilgili bölümlerinden akademisyenlerden, öğretmenlerden ve Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü yetkililerinden oluşan bir komisyon tarafından, çağdaş program geliştirme yaklaşımları ve günümüzde kabul gören psikoloji kuramları dikkate alınarak “36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı” yeniden düzenlenmiş ve bu doğrultuda öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmıştır” (MEB, 2006, s.8).

2006 okul öncesi eğitim programında “tanıtım metni” ve “programın temel özellikleri” başlıklı 2 bölüm yer almaktadır. Programın tanıtımı bölümünde programın planlanmasına yönelik ifadeler aşağıda yer almaktadır:

“2002-2003 eğitim öğretim yılından bu yana Uygulanan önceki program uzmanlardan ve uygulamacılardan alınan geri bildirimlerin, Çağdaş program geliştirme, gelişim ve öğrenme kuramlarının, toplumun değişen eğitim gereksinimlerinin ve yeni ilköğretim programlarında benimsenen ilke, yaklaşım ve özelliklerin doğrultusunda gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmış ve geliştirilmiştir” (MEB, 2016, s.12).

“Geliştirme çalışmaları sırasında farklı ülkelerdeki okul öncesi eğitim uygulamaları analiz edilmiş, çeşitli program yaklaşım ve modelleri incelenmiş, bunlardan elde edilen veriler, Çocuklarımızın özellikleri, toplumumuzun yapısı ve kültürel değerleri ile 21. yüzyılda eğitilmiş bireylerde olması gereken niteliklerle bütünleştirilmiştir” (MEB, 2016, s.12).

“Geliştirilen bu program, gelişimsel gereksinimleri karşılarken, gelişim alanlarının birbiriyle olan dinamik etkileşimini destekleyerek çocuğun bütün gelişim alanlarındaki davranışlarını daha üst düzeye çıkarmayı, çeşitlendirmeyi ve zenginleştirmeyi hedeflemektedir. Bu özelliğiyle “Çoklu Zekâ Kuramı”nı savunur ve vurgularıyla da tutarlıdır” (MEB, 2016, s.12).

Yukarıda paylaşılan ifadelerden hareketle, 2006 okul öncesi eğitim programının hazırlanma gerekçelerinin ve planlanma şeklinin uygulayıcılarla paylaşıldığı görülmektedir. Geliştirilen programın temel hedefleri ve işleyişi, Çoklu Zekâ Kuramı’nın temel ilkeleriyle uyumlu bir şekilde kurgulanmıştır. Ayrıca, 2006 programına yönelik temel özellikler hazırlanarak açıklamaları ile sunulmuştur. Bu özelliklere yönelik maddeler şu şekilde sıralanmaktadır:

*“36-72 aylık çocuklara yöneliktir
Çocuk merkezlidir
Amaçlar ve kazanımlar esastır
Gelişim özellikleri her yaş grubu için ayrı olarak düzenlenmiştir
Konular amaç değil araçtır
Üniteler yer almamaktadır
Esneklik
Öğretmene özgürlük tanır
Yaratıcılık ön plandadır
Öğretmenlerin planlı çalışmasını gerektirir
Çocuğun özgürce deneyimler kazanabilmesine olanak tanıyan ortamlar önemlidir
Problem çözme ve oyun temel etkinliklerdir
Günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılması teşvik edilmektedir
Öğrenme yaşantılarının çeşitlendirilmesi önemsenmektedir
Aile katılımı önemlidir
Değerlendirme süreci çok yönlüdür
Belirli gün ve haftalar yaş grubunun çeşitli özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir
Eklerde yer alan çizelgeler/formlar yalnızca birer örnektir
Program geliştirilmeye açıktır” (MEB, 2016, s.12).*

Yukarıda yer alan ifadeler incelendiğinde programa yönelik temel özelliklerin ve önerilerin uygulayıcılar ile paylaşıldığı görülmektedir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan “okul öncesi eğitim programının tanıtımı” bölümünde programın planlanmasına yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitimi Programı” 2006 yılında denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Ulusal ve uluslararası alan araştırmaları, uygulamadan gelen

geri bildirimler ve Okul Öncesi Eğitiminin Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları kapsamında yapılan mevcut durum analizleri dikkate alınarak 2012-2013 yılında program geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu süreçte okul öncesi eğitimi veren bütün paydaş kurum ve kuruluşların da katkıları dikkate alınarak program geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır” (MEB, 2013, s.18).

Bu ifadeler ile 2013 programında da yeni programın gerekçelerinin ve planlanma şeklinin uygulayıcılarla paylaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte programın gelişim alanlarını vurgulayan özellikleri aşağıda yer alan ifadeler ile paylaşılmıştır:

“Program, çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve bu anlamda, bütün gelişim alanlarının geliştirilmesini esas alan “gelişimsel” bir programdır. Yaklaşım olarak “sarmal” özellik gösteren bu program, model olarak eklektiktir” (MEB, 2013, s.14).

“Bu programla beraber öğretmenin hazırlayacağı etkinliklere örnek olması amacıyla farklı yaş gruplarındaki çocuklar için “Etkinlik Örnekleri” hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra programla birlikte kullanılmak amacıyla “Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi (OBADER)” oluşturulmuştur” (MEB, 2013, s.14).

Bu bilgilere ek olarak 2002 ve 2006 okul öncesi eğitim programlarında olduğu gibi 2013 programında da programın özellikleri başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Burada belirtilen temel özellikler şu şekilde sıralanmaktadır:

*“Çocuk Merkezlidir
Keşfederek Öğrenme Önceliklidir
Yaratıcılığın Geliştirilmesi Ön Plandadır
Günlük Yaşam Deneyimlerinin ve Yakın Çevre Olanaklarının Eğitim Amaçlı Kullanılmasını Teşvik Eder
Temalar/Konular Amaç Değil Araçtır
Öğrenme Merkezleri Önemlidir” (MEB, 2013, s.18).*

Özetle, okul öncesi eğitim programların planlanmasına yönelik bilgilerin tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde sunulduğu görülmektedir. 1952, 1989 ve 1994 okul öncesi eğitim programlarında planlamaya yönelik ayrıntılı açıklamalara rastlanmamıştır. 1989 ve 1994 programlarının planlanmasında esneklik ilkesinin gözetildiği program özelliği olarak belirtilmiştir, bu ifade çalışma kapsamında planlamaya yönelik bir bilgilendirme olarak değerlendirilmiştir. 2002 yılından itibaren programların tanıtım metinlerinde bir önceki eğitim programına gelen bildirimlerden, programın yenilenme ihtiyaçlarından ve bu kapsamda gerçekleştirilen işlemlerden bahsedilmiştir. Bu bilgiler programların planlanma gerekçeleri ve hazırlıkları olarak kabul edilmiştir. Yine 2002 yılından itibaren uygulanan 2002, 2006 ve 2013

okul öncesi eğitim programlarında yer alan programın temel özellikleri bölümleri programların planlanma stratejisine yönelik daha çok ayrıntı sağlayacak nitelikte hazırlanmıştır.

Okul öncesi eğitim programlarında programların planlanmasına yönelik bilgilerin olması, program analizi için önemli bir rol oynamaktadır. Okul öncesi eğitim programında etkili bir planlama için; çocukların nasıl bir ortamda, ne öğreneceği, hangi materyaller ile nasıl öğreneceği ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı gibi durumlar belirlenmelidir (Kandır ve diğerleri, 2022). Programın planlanma bilgisinin sunulması, önceki programın etkililiğini ve başarısını değerlendirmeyi, programın hedeflerini ve içeriğini planlamayı, uygulama sürecini geliştirmeyi ve en önemlisi programın kalitesini artırmayı sağlayacaktır. Bu bağlamda 1952, 1989, 1994 okul öncesi eğitim programlarının planlanma bilgisini uygulayıcılar ile paylaşmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Fiziksel Donanım ve Gereksinimler

Bu bölümde okul öncesi eğitim programlarında paylaşılan okul ve sınıfta okul öncesi eğitim kapsamında istenilen fiziksel donanımlar ve bu kapsamdaki ihtiyaçlar incelenmiştir.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programının ekler bölümünde uygulayıcılar ile “bina ve bahçe planları” ve “ideal bir anaokulunda bulundurulması temenni edilen eşya ve araçlar listesi” paylaşılmıştır. Bina planları kapsamında tek sınıflı, iki sınıflı, üç sınıflı ve altı sınıflı anaokulu tipleri ve çizimleri hazırlanmıştır. Bahçe planları ile anaokullarının bahçesinin nasıl düzenlenmesi gerektiğine yönelik bilgiler, bahçe oyuncakları ölçüleri ve çizimleri paylaşılmıştır. Bu bağlamda, 1952 okul öncesi eğitim programının anaokullarında fiziki olarak bulunması gereken özellikleri ve gereksinimleri ayrıntılı olarak yapılandırdığı görülmüştür.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programında okul öncesi eğitimde bulunması gereken alanlar ya da ihtiyaçlara yönelik herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programının ekler bölümünde “okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılacak eğitim araç-gereçlerinin özellikleri ve listesi”, “çocuk merkezli çevreler için yararlı malzemeler” ve “çocuk merkezli çevreler” paylaşılmıştır. Çocuk merkezli çevreler okul öncesi eğitim programlarında

ilk defa 1994 programında tanımlanmıştır. Bu alanda tanımlanan çevreler şu şekilde sıralanmıştır: sanat köşesi, blok köşesi, masa oyunları köşesi, açık hava oyun alanı, evcilik köşesi, meslek köşeleri (bakkal köşesi, marangoz köşesi, tesisatçı köşesi, postane köşesi, doktor köşesi, çiftlik köşesi, benzin istasyonu köşesi, itfaiye köşesi, ayakkabıcı köşesi), su/kum oyunları köşesi, müzik/hareket köşesi, tabiat köşesi (MEB, 1994, s.199).

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programında “eğitim etkinliklerinin planlanması” başlığı altında uygulayıcılar için “eğitim materyallerinin sağlanması” bölümü hazırlanmıştır. Bu bölümde öğretmenlerin materyalleri alırken dikkat etmesi gerekenler bilgisi yer almaktadır, okul öncesi eğitim için gereken araç- gereç listesi paylaşılmamıştır. Program kılavuzunda uygulamaya yönelik bilgiler paylaşılırken, çocukların farklı oyun köşelerinde oyun oynamalarının sağlanması istenilmiş fakat bu oyun köşelerinin ne olduğu tanımlanmamıştır (MEB, 2002, s.13).

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında “eğitim ortamlarının düzenlenmesi” başlığı altında eğitim ortamlarının özellikleri, etkinlik köşeleri, oyun ve bahçe düzenlemesi, oyun malzemelerinin özellikleri konuları açıklanmıştır (MEB, 2006, s.73). Etkinlik köşeleri kapsamında evcilik köşesi, blok köşesi, müzik köşesi, fen ve matematik köşesi, kitap köşesi, manipülatif oyuncaklar köşesi ve sanat etkinliklerinin yapıldığı alan açıklanmıştır. Ayrıca programda “yaratıcılığı destekleyen oyuncak ve materyaller” başlığı altında aşağıda yer alan materyaller sıralanmıştır:

1. *“Yapı oyunlarında kullanılan materyaller*
2. *Sanat materyalleri*
3. *“Bul-Yap” oyun materyalleri*
4. *Fen materyalleri*
5. *Kitaplar ve kasetler, TV, video, bilgisayar*
6. *Drama materyalleri” (MEB, 2006, s.58).*

Bu bilgilerden hareketle 2006 okul öncesi eğitim programının eğitim ortamlarına yönelik özellikleri ve listeleri ayrıntılı bir şekilde açıkladığı görülmüştür.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 programında “okul öncesi eğitimin planlanması ve uygulanması” başlığı altında okul öncesi eğitim ortamının özelliklerinden ve öğrenme merkezlerinden bahsedilmiştir. Çocuklar için öğrenme merkezleri blok merkezi, kitap

merkezi, müzik merkezi, sanat merkezi, fen merkezi, dramatik oyun merkezi olarak belirlenmiştir. Her bir öğrenme merkezi için bilgilendirme ve ayrıntılı materyal listesi paylaşılmıştır. Ayrıca küçük ve büyük okul öncesi eğitim sınıfları için öğrenme merkezlerinin nasıl yerleştirileceği resimler üzerinden gösterilmiştir.

Okul öncesi eğitimde öğrenme ortamlarının fiziksel donanım ve gereksinimlerinin planlanmaya dahil edilmesi, çocukların öğrenmesi üzerinde oldukça etkilidir. Greeman'a (2005) göre, insanlar bir çevreyi şekillendirir ve çevre tarafından şekillendirilir (akt. Kandır ve diğerleri, 2022, s.161). Bu bağlamda, okul öncesi eğitim programlarında öğrenme ortamının tanımlanması önem arz etmektedir.

1989 okul öncesi eğitim programı dışında tüm okul öncesi eğitim programlarında fiziksel donanım ve gereksinimlere yönelik bilgilendirme bölümü bulunmaktadır. 1952 okul öncesi eğitim programı anaokullarının standartlaşmasını hedeflediği için diğer programlardan farklı olarak anaokulu bina ve bahçe planları paylaşmıştır. 1952 yılında genel olarak belirtilen araç gereç listesi yıllar içerisinde öğrenme merkezleri ve etkinlikler kapsamında paylaşılmıştır. 1952 yılından itibaren uygulanan tüm okul öncesi eğitim programları bu kapsamda incelendiğinde, sınıfların fiziki özelliklerinin standartlaşmasının öğrenme merkezleri ile sağlandığı görülmektedir. Sınıfların büyüklüğü ve şekli fark etmeksizin öğrenme merkezlerinin hazırlanması, uygulayıcılar için esnek ve uyarlanabilir bir öğrenme ortamı sağlamaktadır.

İlgi alanları, çocuklara program süresince öğrenmeye katılım sağlamaları için çeşitli materyaller ve fırsatlar sağlayan iyi tanımlanmış oyun alanları olarak tanımlanmaktadır (Stuber, 2007; akt. Kandır ve diğerleri, 2022). Güncel 2013 okul öncesi eğitim programında ilgi alanları "çocuklar için öğrenme merkezleri" olarak ifade edilmiştir. Öğrenme merkezleri tarihsel süreç içerisinde farklı programlarla birlikte değişim göstermiştir. 1994 programında çocuk merkezli çevreler olarak tanımlanmıştır. 2002 programında çocuk merkezli çevrelere yönelik bir bilgi bulunamamıştır. Bu kapsamda 2002 program kılavuzunda geçen oyun köşesi ifadesinin çocuk merkezli çevrelerin devamı olduğu düşünülmektedir. 2006 okul öncesi eğitim programında çocuk merkezli çevreler etkinlik köşelerine dönüştürülmüş ve içerikleri tanımlanmıştır. Bu dönüşüm burada tamamlanmamış 2013 okul öncesi eğitim programında

etkinlik köşeleri “çocuklar için öğrenme merkezleri” olarak değiştirilmiştir. 1994, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan öğrenme merkezlerinin sürekli değişimi programlar içerisinde ifadesel anlamda bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir. Okul öncesi eğitim programlarının program analizinin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesinin, uygulamaların bir programa eklenip bir programdan çıkarılmasını ve aynı uygulamanın sürekli olarak farklı ifade edilmesini engelleyeceği düşünülmektedir.

Öğretmen-Öğrenci Roller

Araştırmanın bu bölümünde 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarında öğretmen ve öğrenci rollerinin tanımlanma şekilleri incelenmiştir.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programında 2-4 yaş grubu çocuklar “çocuk yuvası”, 5 yaş ve üzeri yaş grubu “çocuk bahçesi” grubuna dahil edilmiştir. Program kılavuzunda “çocuk yuvalarının özellikleri” ve “çocuk bahçelerinin özellikleri” başlıkları altında ilgili yaş grubu çocukların özelliklerine yer verilmiştir. Çocuk bahçesindeki çocukların özelliklerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Bu yaştaki çocuklar, üzerlerine başlı başına başaracağı işler almaktan, kendisinden küçük olanlara ablalık, ağabeylik etmekten, hayvan beslemekten çok hoşlanırlar. Çocuğun bu ilgilerine de çocuk bahçelerinde imkân verilmelidir” (MEB, 1952, s.12).

Çocuk bahçesi ve çocuk yuvalarının özelliklerine ek olarak, öğretmenlerin özellikleri de “oyunda öğretmenin vazifeleri” başlığı altında açıklanmıştır. Bu başlıkta anlatılan özelliklerden bazıları şu şekildedir:

“Çocuklara oyuncakların muhafaza ve iyi kullanılması hakkında yol gösterir, Oyundaki ufak tefek zararsız kazalara aldırış etmiyormuş gibi görünür” (MEB, 1952, s.16).

Bu ifadeler ile 1952 programında öğretmen ve çocuk rollerinin en genel hatları ile tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programında 4-5 yaş grubu çocuklara yönelik eğitimin amaçları 4 grup altında tanımlanmıştır: Beden ve hareket gelişimi, zihin gelişimi, dil gelişimi ile sosyal ve duygusal gelişim. Burada belirtilen amaçlar eğitim kapsamında ulaşılmak istenilen davranış ifadeleridir.

Program kılavuzunda öğretmenin rolü, okulu ve çevreyi tanıyarak, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak planlar doğrultusunda eğitimi gerçekleştirmesidir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programında 37-60 aylık çocukların gelişimsel özellikleri sosyal ve duygusal, bilişsel ve psikomotor gelişim olmak üzere 3 grupta toplanmıştır. Öğretmenlerin özellikleri ise “programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” başlığında tanımlanmıştır. Bu özelliklerde bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Çocukların yaparak, yaşayarak öğrenmelerine imkân veren eğitim durumları düzenlenmelidir. Farklı ortamlardan gelen çocukları kaynaştırıcı ve aynı hedeflere ulaştırıcı planlar hazırlanmalıdır.

Çocukların başarı duygusunu tatmaları sağlanarak, olumlu davranışları pekiştirmelidir. Çocukları “çok akıllı, yaramaz” gibi ifadelerle etiketlemekten kaçınılmalıdır” (MEB, 1994, s.97).”

Bu bilgilerden hareketle programda öğretmenin, rolünün çocukların başarı duygularını tatmalarını sağlamak, farklı çocukları aynı hedefe ulaştırmaya yönelik planlar hazırlamak, çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat vermek ve bütün bu uygulamaları çocukların gelişimsel özellikleri doğrultusunda gerçekleştirmek olduğu söylenebilir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programında 36-72 aylık çocukların gelişimsel özellikleri psikomotor, sosyal ve duygusal gelişim, bilişsel, öz bakım becerileri ve dil gelişimi olmak üzere 5 alanda gruplanmıştır. Öğretmenlerin özellikleri ise programın uygulanmasıyla ilgili ilkeler üzerinden yorumlanmıştır. “Programın uygulanmasıyla ilgili ilkeler” başlığı altında şu ifadeler ve açıklamaları yer almaktadır:

1. *“Çocuğun tanınması*
2. *Eğitim etkinliklerinin planlanması*
3. *Eğitim ortamlarının düzenlenmesi*
4. *Eğitim materyallerinin sağlanması*
5. *Eğitim etkinliklerinin uygulanması*
6. *Eğitimin değerlendirilmesi*
7. *Ailenin çocuğun eğitimine katılımının sağlanması” (MEB, 2002, s.6).*

Bu ifadelerden hareketle 2002 programında öğretmenin rolünün çocuğu tanımak, etkinlikleri planlamak, eğitim ortamlarını düzenlemek, eğitim materyallerini sağlamak, etkinliklerin uygulanması ve değerlendirilmesini gerçekleştirmek ve eğitime ailenin de katılımını sağlamak olarak değerlendirilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında çocukların gelişim özellikleri psikomotor, sosyal-duygusal alan, dil alanı, bilişsel alan ve özbakım becerileri alanlarında ayrı olarak belirlenmiştir. 2006 programında “meslek etiği ve öğretmen yeterlikleri” başlığı altında etik, okul öncesi eğitimde etik davranışlar, öğretmenlerin çocuklara karşı ahlaki sorumlulukları, öğretmenlerin ailelere karşı ahlaki sorumlulukları, öğretmenlerin meslektaşlarına karşı ahlaki sorumlulukları, öğretmenlerin topluma karşı ahlaki sorumlulukları, genel öğretmen özellikleri ve öğretmen yeterlikleri açıklanmıştır. Programda genel öğretmen özellikleri başlığına yönelik maddeler aşağıda yer almaktadır:

1. *“Geniş bir dünya görüşü ve genel kültür bilgisine sahip olmak,*
2. *Güler yüzlü, iyi huylu, uyumlu, anlayışlı, sabırlı, bilgili olmak,*
3. *Liderlik yapabilmek,*
4. *Ahlaklı, güvenilir ve dürüst karakterli olmak,*
5. *Mesleki yönden yeterli bilgi sahibi olmak,*
6. *Özgüven sahibi olmak,*
7. *İşini sevmek ve işine bağlı olmak,*
8. *İşbirliğine açık olmak,*
9. *Objektif olmak,*
10. *Peşin Hükümsüz ve adil olmak,*
11. *Yeniliklere açık, esnek, aktif ve araştırmacı olmak,*
12. *Anlaşılır, akıcı ve güzel konuşabilmek,*
13. *Düzenli, temiz, giyimi ve görünümüyle güzel, tavırları hoş olmak.” (MEB, 2006, s.50).*

Bu bilgilerden hareketle, 1952 yılından itibaren ilk defa 2006 programında öğretmen özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde çalışıldığı görülmektedir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 programında çocukların gelişim özellikleri bilişsel gelişim, sosyal-duygusal gelişim, dil gelişimi, motor gelişim ve özbakım becerileri başlıkları altında ayrı ayrı tanımlanmıştır. Öğretmen özellikleri ise “öğretmenlerin önemi” başlığı altında açıklanmıştır. 2013 programının öğretmenler için belirlediği özelliklerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Öğretmen özellikleri okul öncesi eğitiminin niteliğini ve çocuğun gelişimini etkileyen en temel belirleyicilerden biridir. Çocuklar sadece değer gördükleri, sevildiklerinden emin oldukları ve kendilerini güvende hissettikleri destekleyici ortamlarda keşfederler ve sunulan öğrenme fırsatlarını değerlendirirler. Bu destekleyici ortamın en önemli bileşeni ise öğretmen ile çocuk arasında kurulan tutarlı ve güvenli ilişkidir” (MEB, 2013, s.13).

“Öğretmen çocuğun var olan yeteneklerini geliştirmesine ve yeni beceriler edinmesine destek olmak için etkinlikler sırasında sonuçtan ziyade sürece önem vermeli, çocuğun çabalarına odaklanmalı, bu çabaları takdir etmeli, çocuğa iyi bir model olmalı ve yeni öğrenme fırsatları yaratmalıdır” (MEB, 2013, s.13).

Yukarıda 2013 programında yer alan ifadeye bakıldığında, öğretmenlerin özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan okul öncesi eğitim programlarında öğrencilerin özelliklerine yönelik bilgiler öğrenci rolleri olarak kabul edilmiştir. Öğrencilerin gelişimsel özellikleri 1952 programında “çocuk yuvası” ve “çocuk bahçesi” olarak, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 programlarında ise gelişim alanlarına ayrılarak belirtilmiştir. Okul öncesi eğitim programlarında, öğrenci rolleri yeterince net ve kapsamlı bir şekilde tanımlanmamıştır. Programlar, sadece öğrencilerin gelişim alanlarına odaklanmış, toplumun ihtiyaç duyduğu becerileri göz ardı etmiştir. Bu durum, programların etkisini ve kalitesini düşürmüştür. Okul öncesi eğitim alanında etkili programlar için kapsamlı program analizi ve program değerlendirme çalışmaları yapılmalı, toplumun ihtiyaç duyduğu beceriler (sorgulama, araştırma, üretme vb.) ön planda tutulmalıdır. Uygulamadaki eğitim uygulamalarının ve programlarının incelenmesi ile 21. yüzyıl becerileri çalışmalarının gerçekçi ve ihtiyaçlara yönelik şekillendirilmesi sağlanacaktır (Tuğluk ve Özkan, 2019). Programlar, bu becerileri geliştirmeye yönelik öğrenme yaşantıları sunmalı ve bu durum program tanıtımlarında açıkça belirtilmelidir. Öğrenci rollerinin net bir şekilde belirlenmesi, okul öncesi eğitim programlarının en önemli eksikliklerinden biridir. Bu eksikliğin giderilmesi için program geliştirme uzmanlarının daha kapsamlı çalışmalar yapması gerekmektedir.

Okul öncesi eğitim programlarında öğretmenlerin rolleri öğrencilere göre daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. 1952 programında öğretmenlerin özelliklerine yönelik ifadeler çocukların yaş grupları doğrultusunda belirtilmesine rağmen, 1989 programında bu konuya yer verilmediği görülmektedir. 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarında öğretmen özellikleri programların uygulanmasına yönelik bilgilerin içerisinden alınmıştır. 2006 programında ise meslek etiği ve öğretmen yeterliği konusu ile program kılavuzunda öğretmenlerin özelliklerine yönelik bir alan ayrılmıştır. Okul öncesi eğitimde 11 yıldır uygulanmakta olan 2013 okul öncesi eğitim programında belirlenen öğretmen rolleri, öğretmenlerin önemi başlığı altında sunulmuştur.

Okul öncesi eğitim programlarının geliştirilme aşamasında, öğretmenlerin değişen rollerini incelemek ve bu doğrultuda programlarda geleneksel sayılabilecek rolleri güncellemek gerekmektedir. Öğrencilerin sorgulayan, araştıran, keşfeden ve üreten bireyler olarak yetişmesini sağlayacak programların öğretmen rollerinin de değişmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda, öğretmen destekleyici, rehberlik edici ve kolaylaştırıcı roller üstlenmeli ve bu roller program kılavuzlarında ayrı bir alanda açıklanmalıdır. Programlarda öğrenci ve öğretmen rollerinin değişimi, hizmet içi eğitimler ile desteklenmelidir.

Uygulama Hakkında Bilgilendirme

Programın uygulanması sırasında ihtiyaç duyulabilecek bilgilerin sunumunun değerlendirilmesi için programın uygulanması ile ilgili ilkelerin ve programın uygulanması ile ilgili açıklamaların yer alıp almama durumları incelenmiştir. Tablo 20'de programların uygulanmaya yönelik bilgilendirmelerinin bulunma durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 20

Programların Uygulamaya Yönelik Bilgilendirmelerinin Bulunma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programları	Programın Uygulanması ile İlgili İlkeler /Yöntem	Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar
1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	-	✓
1989 Okul Öncesi Eğitim Programı	-	-
1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	-	✓
2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı	✓	✓
2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)	-	✓
2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı	-	✓

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programında programın uygulanmasına yönelik ilkeler bulunmamaktadır. Programı uygulayacak yönetici ve öğretmenler için günlük bir programda izlenilmesi gereken faaliyetler ve faaliyetleri uygularken dikkat edilmesi gerekenler ilgili

başlıklar altında açıklanmıştır. Anaokulunda günlük bir program oluştururken dikkat edilmesi gerekenler şu şekildedir:

“Anaokullarında program tanziminde göz önünde tutulacak esas, çocuğun ne zihnen ne de bedenen yorulmadan günün her saatinden istifade ettirilmesidir. Böyle bir programda her yorucu faaliyeti bir dinlendirici faaliyetin takip etmesini ve yemek, istirahat, uyku, tuvalet ve su içmek gibi işlerin her gün aynı saatte yaptırılmasına bilhassa dikkat etmek lazımdır” (MEB 1952, s. 12).

Bu bilgilerden hareketle 1952 programında programın uygulanmasına yönelik bir bölüm hazırlanmadığı, ilgili alanlarda bilgilendirmelerin bulunduğu görülmektedir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programında programın uygulanması ile ilgili ilkelere ya da programın uygulanması ile ilgili açıklamalara yönelik bilgi bulunmamaktadır. Program kılavuzunda sadece okul öncesi eğitimin ilkeleri yer almaktadır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programında uygulamaya yönelik “programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” bölümü hazırlanmıştır.

“Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” bölümünde,

1. Hedef ve hedef davranışların gelişim özellikleri doğrultusunda çocuklara kazandırılması,
2. Belirtke tablosundaki hedeflerin sıralarının değişebilir özellikte olması,
3. Günlük planlar hazırlanırken çocukların bireysel özelliklerine dikkat edilmesi,
4. Günlük planlar hazırlanırken farklı gelişim alanlarından dengeli bir şekilde yararlanılması,
5. Çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak eğitim durumlarının hazırlanması,
6. Planların hazırlanmasında esneklik ilkesine dikkat edilmesi,
7. Fırsat eğitimine yer verilmesi,
8. Farklı ortamlardan eğitime katılan çocukları ayı hedeflere ulaştıracak planların hazırlanması,
9. Çocukların başarı duygularını tatmalarının sağlanması,

10. “Gözlem formunun” gözlemlenemeyen davranışların olması durumunda sınaama durumları ile düzenlenmesi,
11. Okul-aile iş birliğinin kurulması,
12. Fiziki şartların yetersiz olduğu durumlarda farklı yaş gruplarındaki çocukların bir araya getirilerek anaokulu ve anasınıfı programlarının uygulanması belirtilmiştir (MEB, 1994).

Yukarıda 1994 programında yer alan programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar bölümü ile programlarda ilk defa bu konuda bir bilgilendirme alanı hazırlandığı görülmektedir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 “programının uygulanması ile ilgili ilkeler” ve “programın uygulanması ile ilgili açıklamalar” bölümleri bulunmaktadır. Programın uygulanması ile ilgili ilkelere aşağıda yer verilmiştir:

1. *“Çocuğun tanınması*
2. *Eğitim etkinliklerinin planlanması*
3. *Eğitim ortamlarının düzenlenmesi*
4. *Eğitim materyallerinin sağlanması*
5. *Eğitim etkinliklerinin uygulanması*
6. *Eğitimin değerlendirilmesi*
7. *Ailenin çocuğun eğitimine katılımının sağlanması” (MEB, 2002, s.6).*

“Programın uygulanması ile ilgili açıklamalar” bölümünde,

1. Hedef ve hedef davranışlar seçilirken çocukların dikkatli bir şekilde gözlemlenmesi,
2. Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personellerin duygularıyla çocukların varlıklarından mutlu olduklarını hissettirmesi,
3. Çocukların sorumluluk almalarının sağlanması,
4. Kuralların çocuklarla birlikte oluşturulması,
5. Özel günlerin önemsenmesi,
6. Çocukların günlük programa katkıda bulunmalarının sağlanması
7. Çevrenin gözleme, bilgi toplanma ve ifade etme gibi becerileri sağlayacak eğitim durumlarının planlanması,
8. Çocukların farklı oyun köşelerine ve materyallere yönlendirilmesi,

9. Liderlik özelliği olan çocukların bu özelliklerine geliştirmelerini sağlayacak imkanların oluşturulması,
10. Çocukların kendilerini ve başkaları arasındaki benzerlik ve farklılıkları fark etmelerinin sağlanması,
11. İstenmeyen davranışların olumlu davranışları öne çıkararak ve pekiştirerek yok edilmesi,
12. Planlanan etkinliklerin çocuklarda merak uyandıracak şekilde düzenlenmesi,
13. Çocukların çözüm yolları üretebilecekleri problem durumlarının hazırlanması,
14. Öğretmenlerin doğru ve anlaşılır bir Türkçe kullanması,
15. Etkinliklerden sonra sınıfın toplanmasında çocuklara sorumluluk verilmesi,
16. Uyumak istemeyen çocuklar için etkinliklerin planlanması,
17. Yemek menüsü hazırlanırken çocuklara da danışılması,
18. Etkinliklere güvenlik önlemleri alındıktan sonra başlanması,
19. Hedeflerin sadece günlük etkinlik programı içerisinde değil farklı etkinlikler içerisinde de kazandırılması,
20. Çocuklara beceri kazandırmada doğal ortamlardan ve doğal malzemelerden yararlanılması,
21. Beceriye dayalı etkinliklerin düzenlenmesinde farklı disiplinlerin yöntem olarak kullanılması belirtilmiştir (MEB, 2002).

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 program kılavuzunda “eğitim programının ve öğretmen kitabının kullanılmasında önerilen yöntem” bölümü bulunmaktadır (MEB, 2006, s.19). Bu bölüm programın uygulanması ile ilgili açıklamalar olarak kabul edilmiştir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 programında “okul öncesi eğitimin planlanması ve uygulanması” bölümü altında “okul öncesi eğitim ortamı ve öğrenme merkezleri”, “etkinlik çeşitleri ve açıklamaları”, “aylık eğitim planı” ve “günlük eğitim akışı” konularına yer verilmiştir.

Özetle, okul öncesi eğitim programlarının uygulamaya yönelik ilkeleri incelendiğinde bu bölümün sadece 2002 programında bulunduğu görülmektedir. 1989 programında programın uygulanması ile ilgili ilkelere ya da programın uygulanması ile ilgili açıklamalara yönelik bilgi bulunmamaktadır. 1952, 1994, 2002, 2006 ve 2013 programlarında uygulama ile ilgili açıklamaların bulunduğu görülmektedir. Programların uygulamaya yönelik bilgilendirmesi, 1952 programında açıklamalar etkinliklerin içerisinde, 1994 ve 2002 programında “uygulamaya yönelik açıklamalar” bölümünde, 2006 programında “eğitim programlarının ve öğretmen kitabının kullanılmasında önerilen yöntem” bölümünde, 2013 programında “okul öncesi eğitimin planlanması ve uygulanması” bölümünde yer alan farklı etkinliklerin içinde yer almaktadır. Program geliştirme sürecinde programların yapısal özelliklerinin sık sık değiştirilmesi uygulayıcıları olumsuz yönde etkileyebilir. Okul öncesi eğitim programlarının planlanma şeklinin sık sık değişime uğramasının, uygulayıcıların programı anlama ve yorumlama sürelerinin uzamasına, programın etkililiğinin azalmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Değerlendirme Hakkında Bilgilendirme

Programın değerlendirilmesi sırasında ihtiyaç duyulabilecek bilgilerin sunumunun değerlendirilmesi için gelişim raporu, davranış değerlendirme formu/ gözlem formu, değerlendirme hakkında bilgilendirme ile ilgili açıklamaların bulunma durumları ve içerikleri incelenmiştir. Tablo 21’de programların değerlendirmeye yönelik bilgilendirmeleri bulundurma durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 21

Programların Değerlendirmeye Yönelik İçerikleri Bulundurma Durumları

Okul Öncesi Eğitim Programları	Gelişim Raporu	Davranış /Kazanım Değerlendirme Formu	Değerlendirme Hakkında Bilgilendirme
1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği	-	-	-
1989 Okul Öncesi Eğitim Programı	-	-	-

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı)	✓	-	✓
2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı	✓	✓	✓
2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)	✓	✓	✓
2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı	✓	-	✓

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme

Kursu Yönetmeliği. 1952 programında değerlendirmeye yönelik bilgilendirme ya da form taslakları bulunmamaktadır.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programında değerlendirmeye yönelik bilgilendirme ya da form taslakları bulunmamaktadır.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programında değerlendirmenin önemini ve gözlem kayıt formlarının tutulması gerektiğinin ifade edildiği “değerlendirme” konulu bir bölüm bulunmaktadır. Çocuklar için programda yer alan hedef ve hedef davranışlar doğrultusunda gözlem kayıt formu hazırlanmıştır.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programında çocukların gelişimsel özellikleri kapsamında “davranış değerlendirme formu” ve “gelişim raporu” taslakları paylaşılmıştır. Eğitimin değerlendirmesi başlığı altında okul öncesi eğitimde değerlendirmenin nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. 2002 okul öncesi eğitim programında değerlendirme:

- Çocuğun gelişiminin değerlendirilmesi,
- Programın değerlendirilmesi,
- Öğretmenin kendini değerlendirmesi olarak ele alınmıştır.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında “okul öncesi eğitimde değerlendirme” olarak bir bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde “çocuğu tanıma ve değerlendirme”, “programın değerlendirilmesi” ve “öğretmenin kendini

değerlendirmesi” adlı üç başlık oluşturulmuştur. Çocukları tanıma ve değerlendirmeye yönelik, gözlem kayıtları, anekdot kayıtları, gelişim kontrol listeleri ve standart testler, gelişim raporları ve portfolyolar (gelişim dosyaları) araçları kısaca açıklanmıştır. Programın ekler kısmında “gelişim raporu formu” ve “kazanım değerlendirme formu” taslakları paylaşılmıştır.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2006 programında da 2006 programında olduğu gibi “okul öncesi eğitimin değerlendirilmesi” olarak bir bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde “çocukların değerlendirilmesi”, “programın değerlendirilmesi” ve “öğretmenin kendini değerlendirmesi” adlı üç başlık oluşturulmuştur. Programın ekler kısmında “gelişim gözlem formu” ve “gelişim gözlem raporu” taslakları paylaşılmıştır. Ayrıca 2013 programı kapsamında öğretmenlerin, her çocuk için "Gelişim Dosyası"(portfolyo) oluşturarak yıl boyunca yaptıkları çalışmalardan çocuklarla seçtikleri çalışmaları, aile mektupları, gelişim raporları ve gözlem formlarını bu dosyada arşivlemesi gerektiği belirtilmiştir. “Gelişim Dosyası Paylaşım Günü” nün düzenlenmesine yönelik bilgi verilmiştir.

Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, 1952 ve 1989 okul öncesi eğitim programlarında programın, çocuğun veya öğretmenin değerlendirilmesine yönelik herhangi bir açıklama yapılmamıştır ve bilgi yer almamaktadır (Sapsağlam, 2013).

Okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmenin, 1994 okul öncesi eğitim programı ile başladığı görülmektedir. Programın değerlendirilmesi için kullanılabilecek farklı yaş gruplarına yönelik değerlendirme araçları programın sonunda sunulmuştur. Öğretmenlerin programı uygularken değerlendirme için gözlem tekniklerini uygulaması ve kayıt tutması gerektiği belirtilmiştir (Sapsağlam, 2013). 1994 programında temel amaç hedef ve hedef davranışların çocuklara konular aracılığı ile kazandırılmasıdır. Çocukların bu hedef ve davranışlara ulaşma düzeyini belirlemek üzere “gözlem kayıt formu” hazırlanmıştır (Düşek ve Dönmez, 2012).

1994 programında ve sonrasında geliştirilen 2002, 2006 ve 2013 programlarında değerlendirmeye yönelik başlıklar bulunmaktadır. 2002 programında çocuğun ve programın gelişimine ek olarak ilk defa öğretmenin de kendisini değerlendirmesine yer verilmiştir

(Sapsağlam, 2013). 2002 ve 2006 programlarında gelişim raporları dışında öğrenci davranışlarını değerlendirmeye yönelik ek bir form daha bulunmaktadır. 2002 programında “davranış değerlendirme formu”, 2006 programında ise “kazanım değerlendirme formu” olarak ifade edilmiştir.

2006 ve 2013 programları değerlendirme konusunu program kılavuzunda bir bölüm ve alt başlıklar olarak ele almış, ayrıntılı bir şekilde sunmuştur. 2006 programında çocuğun değerlendirmesi sürecinde; anekdot kayıtlarının, gözlem kayıtlarının, gelişim kontrol listeleri ve standart formların, gelişim raporlarının ve portfolyoların kullanılması öngörülmüştür. Ek olarak kazanım değerlendirme formu ve öğretmen öz değerlendirme formu hazırlanmıştır (Sapsağlam, 2013). 2013 programında da değerlendirme çok yönlü olarak; programın, çocuğun ve öğretmenin değerlendirilmesi şeklinde planlanmıştır.

Öğretmenlerin öğrencilerin gelişimlerini takip etmesi için hazırlanan ilk içerik 1994 programında “gözlem kayıt formu” olmuştur. Gözlem kayıt raporu da okul öncesi eğitim programlarının diğer öğeleri gibi tarihsel süreç içerisinde sık sık değişime uğramış 2002 programında “gelişim raporu”, 2006 programında “gelişim raporu formu” ve 2013 programında “gelişim gözlem formu” olarak ifade edilmiştir. Ayrıca 2013 programında “gelişim raporu” ve “gelişim gözlem formuna” ek olarak öğrenciler için “gelişim dosyası(portfolyo)” hazırlanması ve bu dosyaların paylaşımı için ailelerin davet edilmesi “Gelişim Dosyası Paylaşım Günü” düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Programın Eleştirisi

Araştırmanın bu bölümünde programların “programların güçlü yönleri” ve “programların sınırlılıkları” başlıkları altında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Programların Güçlü Yönleri

Okul öncesi eğitim programlarının güçlü yönlerine ilişkin bulgular araştırmanın diğer temalarından elde edilen bulgular ve programların giriş kısmında yer alan program geliştirme gerekçeleri üzerinden hazırlanmıştır.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme

Kursu Yönetmeliği. Cumhuriyet tarihinin ilk okul öncesi eğitim programı olması, ülke genelinde açılacak anaokullarında uygulama birliği sağlamaya çalışması bakımından 1952 programı çok değerli görülmektedir. Okul öncesi eğitimi alanında ilk defa günlük faaliyet çizelgesinin paylaşımı, “anaokuluna bir çocuğun girmesi” adlı bölümün hazırlanması, çocuklara yönelik kitap listesinin oluşturulması sebebiyle de ayrıca önem arz etmektedir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1952 programının yönetmelik formatında hazırlanması nedeniyle 1989 programı okul öncesi eğitim programlarının ilk denemesi olarak düşünülmektedir. 1989 programında çocukların gelişimsel özelliklerine yer verilmesi, okul öncesi eğitim alanında program geliştirme çalışmaları için önemli bir adım olmuştur. Bu durum, programı oldukça güçlü kılmıştır. İlk kez öğrencilerin gelişimsel özellikleri ile ilgili amaçlar belirlenmiş, örnek ünite listeleri hazırlanmıştır. Bu özelliği ile 1989 programı okul öncesi eğitimi alanında tematik bir yaklaşım ile hazırlanmış ilk ve tek programdır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024).

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programı ile ilk kez çocuk merkezli çevreler, bugün kullanılan ismiyle çocuklar için öğrenme merkezleri tanımlanmıştır. 0-36 ay grubu çocuklara yönelik eğitim programı hazırlayan ilk programdır. Bu özelliklerine ek olarak 1994 programının en önemli özelliklerinden biri öğretmenlerin eğitimi planlamalarına yardımcı olmak amacıyla örnek “belirtke tablosu” ve “konu analiz tablosu” hazırlanmasıdır. Bu tablolar ile öğretmenlerin hedef, hedef davranışlar ile konular arasındaki ilişkilerin daha net bir şekilde görülmesi hedeflenmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmenin de ilk kez 1994 programı ile başladığı görülmektedir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. 2002 programı ile uygulayıcılar için ünite planları kaldırılarak, yıllık plan ve günlük planlar kullanımı önerilmiştir. Öğretmenlerin yıl boyunca takip etmesi için “çocuklarla çalışılabilecek bazı kavramlar listesi” hazırlanmıştır. 2002 programı kendisinden önce uygulanan okul öncesi eğitim programlarından farklı olarak değerlendirme alanını derinleştirmiş, öğretmenin değerlendirilmesi içeriğine yer vermiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2006 programında programın değerlendirilmesi ile ilgili bilgilendirme kısmı daha önceki okul öncesi eğitim programlarına göre daha ayrıntılı hazırlanmıştır. Çocukları tanıma ve değerlendirmeye yönelik, gözlem kayıtları, anekdot kayıtları, gelişim kontrol listeleri ve standart testler, gelişim raporları ve portfolyolar (gelişim dosyaları) araçları kısaca açıklanmıştır. 2006 programında meslek etiği ve öğretmen yeterliği konusu ile program kılavuzunda öğretmenlerin özelliklerine yönelik bir alan ayrılmıştır.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. 2013 programı destekleyici ve önleyici boyutları içermesi bakımından çok yönlü bir okul öncesi eğitim programıdır (<https://tegm.meb.gov.tr/>, 2024). Programın planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi alanlarının detaylı bir şekilde planlanması nedeniyle güçlü bir program olarak görülmektedir. 2013 programında özel gereksinimli çocukları desteklemek için dikkat edilecek noktalar sınıflandırılarak, tanımlanmıştır. 2013 programı bu yönüyle de tüm çocuklara eşit eğitim imkânı sunmaya çalışarak kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturmuştur.

Programların Sınırlılıkları

Okul öncesi eğitim programlarının sınırlılıklarına ilişkin bulgular araştırmanın diğer temalarından elde edilen bulgular ve programların giriş kısmında yer alan program geliştirme gerekçeleri üzerinden hazırlanmıştır.

1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği. 1952 programı yönetmelik formatında hazırlanması nedeniyle, bu araştırma kapsamında aranan okul öncesi programlarına yönelik özelliklerin çoğunu taşımamaktadır. Program kılavuzunda öğrencilere yönelik gelişim alanları belirlenmemiş, öğrencilere yönelik hedef davranışlar seçilmemiştir. Bu durum diğer okul öncesi eğitim programları ile karşılaştırıldığında büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. 1952 programının 35 yıl boyunca yürürlükte kalması okul öncesi eğitimi alanında program geliştirme çalışmalarının ve bu alana yönelik gelişmelerin gecikmesine neden olmuştur.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı. 1989 programı 4-5 yaş grubu çocuklar için gelişimsel eğitim amaçlarını ve üniteler listesini hazırlamasına rağmen öğretmenlere rehberlik

edecek uygulamaya ve değerlendirmeye yönelik bilgilere yer vermemiştir. Program metninde okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel donanım ve gereksinimleri bulunmamaktadır. Hazırlanan programın etkililiğinin anlaşılabilmesi için uygulamada dikkat edilmesi gereken noktaların ve değerlendirme yöntemlerinin paylaşılması önem arz etmektedir. Bu nedenle, 1989 programının uygulayıcılara rehber olma özelliğinin sınırlı olduğu düşünülmektedir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programları (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı). 1994 programı incelendiğinde program geliştirme sürecinin planlanmasına yönelik ayrıntılı bir bilgi bulunmadığı görülmüştür. Bu nedenle uygulayıcılara rehber olma özelliğinin sınırlı olduğu görülmektedir. Ek olarak, 2002 programının giriş metninde 1994 programına yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“Halen uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programları 1994-1995 eğitim öğretim yılında denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Yapılan araştırmalar ve uygulamalardan alınan geri bildirimler, öğretmenlerin bu programları uygularken konu öğretimine önem verip, hedeflere ve kazanılması beklenen davranışlara yeterince odaklı olamadıklarını göstermiştir. Bu nedenle programların geliştirilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır” (MEB, 2002, s.2).

Yukarıda 2002 okul öncesi eğitim programında yer alan ifadede, 1994 programının uygulama sırasında konulara odaklanması programın sınırlılığı olarak belirtilmiştir.

2002 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı. İlk olarak 1994 programında bahsedilen çocuk merkezli çevreler 2002 programında yer almamaktadır. Bu durum 2002 programının sınıfların fiziksel olarak hazırlanması süreçlerine destek vermediğini göstermektedir. Ek olarak, 2006 programının giriş metninde 2002 programına yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“2002-2003 eğitim öğretim yılından bu yana uygulanan önceki program; uzmanlardan ve uygulamalardan alınan geri bildirimlerin, çağdaş program geliştirme gelişimi öğrenme kuramlarının, toplumun değişen eğitim gereksinimlerinin ve yeni iyi gördüm programlarında benimsenen ilke, yaklaşım ve özelliklerinin doğrultusunda gözden geçirilmiş, gerekli düzeltmeler yapılmış ve geliştirilmiştir” (MEB, 2006, s.12).

Yukarıda 2006 okul öncesi eğitim programında yer alan ifadede, 2002 programının toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap vermemesi programın sınırlılığı olarak sunulmuştur.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). 2013 programının giriş metninde 2006 programına yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

“36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitimi Programı” 2006 yılında denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Ulusal ve uluslararası alan araştırmaları, uygulamadan gelen geri bildirimler ve Okul Öncesi Eğitiminin Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları kapsamında yapılan mevcut durum analizleri dikkate alınarak 2012-2013 yılında program geliştirme çalışması yapılmıştır” (MEB,2013, s.8).

Yukarı 2013 programında yer alan bu ifadeler ile 2006 programının ulusal ve uluslararası alan araştırmalarında ve uygulamalarda ve okul öncesi eğitim dönemine yönelik gerçekleştirilen proje çalışmaları kapsamında dönemin ihtiyacına cevap vermemesi 2006 programının sınırlılığı olarak belirtilmiştir.

2013 Okul Öncesi Eğitimi Programı. Programın temel özellikleri içerisinde 2013 programının “eklektik” yapısı şu ifadeler ile açıklanmıştır:

“Çeşitli ülkelerdeki okul öncesi eğitimi programları incelendiğinde, programların farklı yaklaşım ve modelleri temel alarak oluşturulduğu görülmüştür. Bu programda 21. yüzyılın gereksinim duyduğu bireyi yetiştirmek, ulusal özellik ve gereksinimleri karşılamak amacıyla farklı öğrenme kuram ve modellerindeki çocuk merkezli uygulamalardan yararlanılarak bir senteze ulaşılmıştır” (MEB, 2013, s.15).

Bu bilgilerden hareketle 2013 programının eklektik yapısının ayrıntılı bir şekilde açıklanmadığı görülmektedir. Program geliştirme çalışmaları sırasında yararlanılan yaklaşım ve modeller programın özellikleri kısmında açıkça belirtilmelidir. Programın planlanmasına yönelik bilgilerin şeffaf bir şekilde sunulmaması programın sınırlılıklarından biri olarak görülmektedir.

Ulusal Araştırma Konseyi'ne (2012) göre günümüzde iş dünyası ve siyaset liderleri, okulların öğrencilerin "21. yüzyıl becerileri" olarak anılan problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği ve öz-yönetim gibi becerilerini geliştirmelerini beklemektedir (akt. Tuğluk ve Özkan 2019). 2013 okul öncesi eğitim programının diğer bir sınırlılığı ise programda 21. yüzyılda ihtiyaç duyulan becerilere ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik hedeflerin net bir şekilde belirlenmemiş olmasıdır. Program metninde, yaratıcı problem çözme, yaşam becerileri, dil ve iletişim, bilimsel süreç, dinleme ve eleştirel düşünme gibi temel becerilerden bahsedilmektedir. Fakat bu becerilerin çocuklara nasıl kazandırılacağına dair net bir yol haritası sunulmamıştır. Tuğluk ve Özkan'ın (2019) araştırması da 2013 okul öncesi eğitim programının 21.yüzyıl becerilerini kazandıracak kazanım ve göstergeler bakımından yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmamanın bu bölümünde, araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Sonuçlar araştırma problemleri doğrultusunda oluşturulan tematik başlıklar altında sunulmuştur.

Program Hakkında Genel Bilgilere İlişkin Sonuçlar

Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları kılavuzlarının sayfa sayıları incelendiğinde içeriklerin yoğunluğunun yıllara göre değiştiği görülmektedir. 1952 Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği 50 sayfa, 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı 44 sayfa, 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı 214 sayfa, 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı 60 sayfa, 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı 131 sayfa, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı 111 sayfa olarak hazırlanmıştır. 2024 yılına kadar hazırlanan en yoğun program içeriğinin 214 sayfa ile 1994 okul öncesi eğitim programı olmuştur.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında eğitime ayrılan imkanların ilköğretimde okullaşmaya yönlendirilmesi nedeniyle okul öncesi eğitim alanında program geliştirme çalışmaları gecikmiştir.1952 yılında okul öncesi eğitimde uygulamak üzere hazırlanan yönetmelik 35 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır. Program geliştirme çalışmalarının 1952 yılına kadar gerçekleştirilmemesi ve ilk programın 35 yıl boyunca uygulanması okul öncesi eğitim alanında program geliştirme çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer okul öncesi eğitim programlarının uygulanma süreleri 1989 programı 6 yıl, 1994 programı 8 yıl, 2002 programı 4 yıl, 2006 programı 7 yıl, 2013 programı 11 yıl şeklindedir. Programların uygulanma süreleri karşılaştırıldığında programların güncellenme sıklığında herhangi bir zaman periyodunun takip edilmediği görülmektedir.

Okul öncesi eğitim programlarının kabulü ve uygulanması aşamaları yıllar içerisinde farklılık göstermiştir. Okul öncesi eğitim programlarının çoğu süreç içerisinde denenme ve geliştirilme koşulu ile onaylanmış, sadece 1952 ve 2013 programları uygulanmaya başlanmadan önce denenmiştir. 1952 programı 1952 yılında geçici olarak uygulanmış, 1953-1954 eğitim-öğretim yılında Anaokulları Program ve Yönetmeliği ile Anaokullarının Öğretmen Yetiştirme Kursu Yönetmeliği olarak kabul edilmiştir. 1989, 1994, 2002 ve 2006 programları ilgili eğitim öğretim yıllarından itibaren denenip geliştirilmek koşulu ile kabul edilmiştir. 2013 programı ise 2012-2013 eğitim-öğretim yılında pilot uygulamalar gerçekleştirildikten sonra uygulanmaya başlanmıştır.

Programların içeriklerini oluşturan öğelerin bazıları tarihsel süreç içerisinde süreklilik sağlayarak derinleşirken bazıları farklı zaman dilimlerinde kaldırılmış ya da farklı isimlerde ifade edilmiştir. Programın tanıtımı, çocukların gelişim özellikleri, günlük faaliyet çizelgeleri, belirli gün ve haftalar programların çoğunda bulunan ve süreklilik gösteren öğelerdir. Yıllık plan, etkinlik örnekleri, eğitim durumları ve kazanım değerlendirme formları gibi öğelerin programlarda bulunma durumları ise yıllara göre değişmektedir. Araştırma kapsamında belirlenen öğeler dışında, okul öncesi eğitim programlarında farklı öğeler de bulunmaktadır. “Anaokullarının geliri”, “Bina ve bahçe planları”, “Anaokuluna yeni bir çocuğun girmesi” “Anaokullarında okunacak hikâye ve masal kitapları” gibi öğeler sadece 1952 programında bulunmaktadır.

Programın Yazımı ve Temellerine İlişkin Sonuçlar

1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının misyon (özel amaçlar/hedefler) ifadeleri birbirleri ile tutarlı olacak şekilde belirtilmiştir. Programların misyonu genel bir ifade ile çocukların bütün alanlardaki gelişimlerini desteklemek ve onları bir üst yaş grubunun ya da bir üst eğitim kademesinin eğitim programına hazır olmalarını sağlamaktır.

Programlarının vizyon ifadeleri (genel amaçlar) 2002 yılına kadar değişim göstermektedir. 1952 okul öncesi eğitim programı “sağlıklı, iyi alışkanlıklara ve davranışlara sahip bireylerin sayısının çoğalmasının temelini oluşturma” vizyonu ile diğer eğitim

programlarından ayrılmaktadır. 1989 ve 1994 okul öncesi eğitim programlarının vizyon maddelerinde bulunan “çocukların milli ve manevi değerlerine bağlılıklarına yardımcı olma” ifadesi 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarında yer almamaktadır. Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarında geçen vizyon ifadelerinin 2002 yılından itibaren değişmemesi okul öncesi eğitimin hedeflerinde tutarlılık ve süreklilik sağlanması açısından önemlidir.

Araştırma kapsamında ele alınan okul öncesi programlarının geliştirilmesi görevi farklı kurumların sorumluluğuna verilmiştir. 1952 programı T.C Milli Eğitim Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi, 1989 programı T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, 1994, 2002 ve 2006 programı T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Müdürlüğü ve 2013 programı T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının geliştirilme sürecinde UNICEF’in desteği alınmıştır. Programların uygulanmasını onaylayan kurumlar da tarihsel süreç içerisinde farklılık gösteren alanlardan biridir. 1952 programı Yüksek Vekalet Vakfı, 1989 programı Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu, 1994, 2002, 2006, 2013 programları T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanmıştır.

Cumhuriyet tarihi boyunca okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayan kişilere yönelik ayrıntılı bilgiler program kılavuzlarında paylaşılmamıştır. 1953, 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarında programı geliştirilen kişilerle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Programların geliştirilmesine katkı sağlayan kişilere yönelik en ayrıntılı bilgi 1989 programının geliştirilmesi aşamasında Gazi Üniversitesinde ilgili bölümlerin öğretim elemanları ile Kız Teknik ve İlköğretim Müdürlüğü elemanlarından bir komisyon oluşturulmasıdır. 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının sunuş metinlerinde yetkililer, öğretim üyeleri, yöneticiler, uluslararası uzman ve öğretmenler ifadeleri bulunmaktadır.

Programın Uygunluğuna İlişkin Sonuçlar

1952 yılından 2013 yılına kadar hazırlanan tüm okul öncesi eğitim programlarında genel amaçlara yönelik ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim programlarında kullanılan özel amaç/ hedef ifadeleri tarihsel süreç içerisinde çok sık değişim göstermiştir: 1952

okul öncesi eğitim programında “davranış”, 1989 yılında “amaç ve davranış”, 1994 programında “hedef ve hedef davranış”, 2002 “hedef ve kazanılması beklenen davranışlar”, 2006 programında “amaç ve kazanımlar”, 2013 programında “kazanım ve göstergeler” bulunmaktadır. 1994 ve 1989 okul öncesi eğitim programlarında konu başlıkları bulunmaktadır. 2002 yılından itibaren konu başlıkları kaldırılmıştır. Programlarda yer alan hedef ifadeler tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak değişim göstermiştir.

1952 programında öğrencilere yönelik planlanmış bir hedef listesi bulunmamaktadır. 1952 programında ve 1989 programında yer alan davranış ifadeleri yeterliğe dayalı amaç yaklaşımına uygun fakat öğeleri yönünden eksiktir. 1994 programında yer alan hedefler birbirinden bağımsız olarak hazırlanmıştır. Burada yer alan hedeflerin yazımında modüler amaç yazma yaklaşımı uygulanmıştır. Programların amaç/hedef ifadeleri 2002 yılından itibaren aşamalı hedef yaklaşımına uygun olarak hazırlanmıştır. Okul öncesi eğitim programlarının çoğunda (1952, 1989, 1994 ve 2002) herhangi bir içerik düzenleme yaklaşımından bahsedilmemiştir. 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının tanıtım metinlerine “sarmal yaklaşım” program özelliği olarak eklenmiştir.

Programın Uygulanmasına İlişkin Sonuçlar

Okul öncesi eğitim programların planlanmasına yönelik bilgilerin tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde sunulduğu görülmektedir. 1952, 1989 ve 1994 okul öncesi eğitim programlarında planlamaya yönelik ayrıntılı açıklamalara rastlanmamıştır. 2002 yılından itibaren uygulanan 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarında yer alan programın temel özellikleri bölümleri programların planlanma stratejisine yönelik daha çok ayrıntı sağlayacak nitelikte hazırlanmıştır.

1989 okul öncesi eğitim programı dışında tüm okul öncesi eğitim programlarında fiziksel donanım ve gereksinimlere yönelik bilgilendirme bölümü bulunmaktadır. 1952 okul öncesi eğitim programı diğer programlardan farklı olarak anaokulu bina ve bahçe planlarını paylaşmıştır. Günümüzde “çocuklar için öğrenme merkezleri” olarak ifade edilen alanlar 1994 programında “çocuk merkezli çevreler”, 2006 okul öncesi eğitim programında “etkinlik köşeleri

olarak tanıtılmıştır. 2002 programında öğrenme merkezlerine yönelik özel bir başlık ve tanım olmamasına rağmen kılavuzda “oyun köşesi” ifadesi geçmektedir. 1952 yılında paylaşılan araç-gereç listesi diğer programlarda yıllar içerisinde öğrenme merkezleri ve etkinlikler kapsamında paylaşılmıştır. 1952 yılından itibaren uygulanan tüm okul öncesi eğitim programları sınıfların fiziki özelliklerinin standartlaşmasını öğrenme merkezleri ile sağlamıştır.

Araştırma kapsamında incelenen okul öncesi eğitim programlarında öğrencilerin özelliklerine yönelik bilgiler öğrenci rolleri olarak kabul edilmiştir. Öğrencilerin gelişimsel özellikleri 1952 programında “çocuk yuvası” ve “çocuk bahçesi” olarak, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 programlarında ise gelişim alanlarına ayrılarak belirtilmiştir. Okul öncesi eğitim programlarında, öğrenci rolleri yeterince net ve kapsamlı bir şekilde tanımlanmamıştır. Öğretmenlerin rolleri ise öğrencilere göre daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. 1952 programında öğretmenlerin özelliklerine yönelik ifadeler çocukların yaş grupları doğrultusunda belirtilmesine rağmen, 1989 programında bu konuya yer verilmemiştir. 1994 ve 2002 okul öncesi eğitim programlarında öğretmen özellikleri programların uygulanmasına yönelik bilgilerin içerisinden alınmıştır. 2006 programında ise öğretmenlerin özelliklerine yönelik bir alan ayrılmıştır. Okul öncesi eğitimde güncel olarak uygulanan 2013 okul öncesi eğitim programında belirlenen öğretmen rolleri, öğretmenlerin önemi başlığı altında sunulmuştur.

1952, 1994, 2002, 2006 ve 2013 programlarında uygulama ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. 1989 programında programın uygulanmasına yönelik herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Programların uygulamaya yönelik bilgilendirmesi, 1952 programında açıklamalar etkinliklerin içerisinde, 1994 ve 2002 programında “uygulamaya yönelik açıklamalar” bölümünde, 2006 programında “eğitim programlarının ve öğretmen kitabının kullanılmasında önerilen yöntem” bölümünde, 2013 programında “okul öncesi eğitimin planlanması ve uygulanması” bölümünde yer alan farklı etkinliklerin içinde yer almaktadır.

Okul öncesi eğitim programlarında değerlendirme, 1994 okul öncesi eğitim programı ile başlamıştır. 1994 programında ve sonrasında geliştirilen 2002, 2006 ve 2013 programlarında değerlendirmeye yönelik başlıklara yer verilmiştir. 2006 ve 2013 programları değerlendirme

konusunu program kılavuzunda bir bölüm ve alt başlıklar olarak ele almış, ayrıntılı bir şekilde sunmuştur.

Programın Eleştirisine İlişkin Sonuçlar

1952 programı ülke genelinde açılan anaokullarında birlik sağlayarak, okul öncesi eğitim alanında olması gereken etkinlikleri ve genel hatları tanımlamıştır. 35 yıl boyunca tek bir programın kullanılmasının, okul öncesi eğitim programlarının gelişimini geciktirdiği düşünülmektedir.

1989 programı 1952 programının yönetmelik formatında hazırlanması nedeniyle gerçek anlamda ilk okul öncesi eğitim programı denemesi olarak kabul edilmektedir. Çocukların gelişimsel özelliklerini ilk kez tanımlayarak diğer okul öncesi eğitim programlarına rehber olmuştur. Programda uygulama ve değerlendirmeye yönelik bilgilendirme alanlarının bulunmaması programın sınırlılıkları olarak kabul edilmiştir.

1994 programı ilk kez çocuk merkezli çevreleri tanıtarak, sınıflarda çocukların oyun ve öğrenme süreçlerinin hazırlanmasına katkı sağlamıştır. Program öğretmenleri hedef ve kazanılması gereken davranışlardan daha çok konu öğretimine yönlendirmesi bakımından eleştirilmiştir.

2002 programı okul öncesi eğitim programlarında olması gereken değerlendirme alanına yeni bir boyut katarak programa öğretmenin değerlendirilmesi bölümünü eklemiştir. Program çağdaş program geliştirme, gelişim ve öğrenme kuramlarına, toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap verememesi yönünden eleştirilmiştir.

2006 programında programın değerlendirilmesi ile ilgili bilgilendirme kısmı daha önceki okul öncesi eğitim programlarına göre daha ayrıntılı hazırlanmıştır. Çocukları tanıma ve değerlendirmeye yönelik, gözlem kayıtları, anekdot kayıtları, gelişim kontrol listeleri ve standart testler, gelişim raporları ve portfolyolar (gelişim dosyaları) araçları kısaca açıklanmıştır. 2006 programında meslek etiği ve öğretmen yeterliği konusu ile program kılavuzunda öğretmenlerin özelliklerine yönelik bir alan ayrılmıştır. 2006 programı dönemin ihtiyaçlarına cevap verememesi yönünden eleştirilmiştir.

2013 programı destekleyici ve önleyici boyutları içermesi bakımından çok yönlü bir program olarak kabul edilmiştir. 2013 programında 21. yüzyılda ihtiyaç duyulan becerilerin ve becerilerin kazandırılmasına yönelik açıklamaların bulunmaması programın sınırlılığı olarak kabul edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak yapılan öneriler “program analizi ve program geliştirme alanına yönelik öneriler” ve “gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler” olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

Program Analizi ve Program Geliştirme Alanına Yönelik Öneriler

- Türkiye’de program geliştirme çalışmalarından önce program analizi çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
- Programların mevcut vizyon ve misyonunun toplumun ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştirmeye ne kadar katkıda bulunduğunun sorgulanması ve güncel ihtiyaçların vizyona yansıtılması,
- Programların geliştirilme gerekçelerinin ve planlanmaya yönelik bilgilerin paylaşılması,
- Program geliştirme çalışmalarının farklı alan uzmanlarının ve uygulayıcıların katılımı ile etkili ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi,
- Programı geliştiren kişi ve kurum bilgilerinin açık bir şekilde paylaşılması,
- Programlarda bulunması gereken öğelerinin ifade ediliş biçiminde sürekliliğinin sağlanması,
- Hedeflerin ve içeriklerin hangi yaklaşımlar doğrultusunda oluşturulduğu bilgisinin şeffaf bir şekilde paylaşılması,
- Programlara 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye yönelik kazanım ve göstergelerin eklenmesi ve programdaki bilgilendirmelerin bu becerileri kazandıracak şekilde tasarlanması,
- Programların uygulanmasına ve değerlendirilmesine yönelik bilgilerin detaylı bir şekilde sunulması önerilmektedir.

Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

Türkiye’de eğitim programları kapsamında yapılan çalışmalar incelendiğinde, program analizi çalışmalarının sınırlı olduğu görülmüştür. Gerçekleştirilen çalışmalar eğitim programlarını tarihsel bir süreç içerisinde analiz etmiştir. Eğitim programlarının etkililiğini ve verimliliğini değerlendirmek için program analizi çalışmaları gereklidir. Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda gelecekte,

- Farklı analiz yaklaşımları ile güncel eğitim programına ilişkin analiz yapılması,
- Farklı ülkelerde uygulanan okul öncesi eğitim programlarının program analizi çalışmaları kapsamında karşılaştırılması,
- Diğer derslerin öğretim programlarının etkililiğinin anlaşılabilmesi için program analizi çalışmalarının gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, program analizi çalışmaları, eğitim programlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için çok önemli bir araçtır. Bu aracın etkin bir şekilde kullanılması, Türkiye’de eğitim sisteminin daha da gelişmesine ve tüm öğrenciler için daha iyi fırsatlar sunulmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Altay, S. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitimi ve bugünkü durumu. *Education Sciences*, 6(1), 660-672.
- Ariav, T. (1986). Curriculum analysis and curriculum evaluation: a contrast. *Studies in Educational Evaluation*, 12(2), 139-47.
- Aygören, F., Er, K. O., (2020). *Eğitimde program değerlendirme sınıflamalar-modeller*. Ankara: Pegem.
- Balat, G. U. (2012). *Okul öncesi eğitime giriş* (5. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Balat, G. U. (2015). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.3316/QRJ0902027/full/pdf?title=document-analysis-as-a-qualitative-research-method>
- Can, E. ve Kılıç, Ş. (2019). Okul öncesi eğitim: temel sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 483-519.
- Canbaz, A. (2023) *2013 Okul öncesi eğitim programının Eisner'in eğitsel eleştiri modeline göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt. (787809)
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (3. bs.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çelik, M. ve Gündoğdu, K. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin tarihsel gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 172-190.
- Çiğdem, S. (2022). *1923-2018 yılları arasında uygulanan ortaöğretim matematik dersi öğretim programlarının analizi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (721720)

Demirel, Ö. (2020). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya* (29. bs.). Ankara:

Pegem Akademi Yayınları.

Diken, İ. (2014). *Erken çocukluk eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Düşek, G., & Dönmez, B. (2012). Türkiye’de yayımlanan okul öncesi eğitim programları. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 1(1), 68-75.

Ekici, F. Y. ve Kırkıç, K. A. (2021). Erken çocukluk dönemi eğitim programları. *Erken çocukluk eğitimi kuramdan uygulamaya*. Nobel Tıp Kitabevleri.

ERG. (2010). *Milli eğitim şurasının işlevi*. Eğitim Reform Girişimi (ERG). Erişim adresi:

https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/Milli-E%C4%9Fitim-%C5%9Euras%C4%B1-Bilgi-Notu_V4_YD.pdf

ERG ve AÇEV. (2016). Türkiye’de erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitime katılım bilgi notu. Eğitim Reform Girişimi (ERG). İstanbul. Erişim adresi:

https://acev.org/wp-content/uploads/2017/11/OkulOncesiEgitimRapor.31.10.17.web_.pdf

ERG ve AÇEV. (2017). *Türkiye’de erken çocukluk eğitiminin durumu ve öneriler*. Eğitim Reform Girişimi (ERG). İstanbul. Erişim adresi:

https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_HERKES-%C4%B0C%C4%B0N-ESIT-FIRSAT-TURKIYEDE-ERKEN-COCUKLUK-EGITIMININ-DURUMU-VE-ONERILER.web_.pdf

Ergin, H. (2005). Okul öncesi dönemde Bloom'un bilişsel alan sınıflandırmasını kullanarak çocukların düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *HAYEF Journal of Education*, 2(1), 93-105.

Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme* (2. bs.). Ankara: Edge Akademi.

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J.R (2019). *Program değerlendirme alternatif yaklaşımlar ve uygulama rehberi*, (Aydın M.K ve Bavlı, B. Çeviri ed.). Ankara: Pegem.

- Gelişli, Y. ve Yazıcı, E. (2012). Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), (85-93).
- Güçlü, M. ve Altan, A. E. (2020). Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında görülen sorunlar üzerine genel bir değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 13(69).
- Haktanır, G. (2012). *Okul öncesi eğitime giriş* (genişletilmiş 7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jansen, J. D. ve Reddy, V. (1994). *Curriculum analysis. in workshop entitled ‘curriculum development’ held at the Peninsula Technikon, Cape Town, South Africa.(Unpublished)*.
- Kandır, A. ve Orçan, M. (2011). A comparative study into early learning skills of five-six-year old children and their social adaptation skills. *Elementary Education Online*, 10(1).
- Kandır, A., Yaşar, M. C., Gözümlü, İ. C., Mercan, Z. (2022) Erken çocuklukta program: planlama, uygulama ve değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi.
- Karataş, H. (2007). *Yıldız Teknik Üniversitesi modern diller bölümü İngilizce II dersi öğretim programının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre bağlam, girdi, süreç ve ürün (CIPP) modeli ile değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (205619)
- Kavak, Ş. (2015). *Türkiye ve Almanya’daki okul öncesi eğitim programlarının karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kerem, E. A. ve Cömert, D. (2005). Türkiye’de okul öncesi eğitimin sorunları ve çözüm önerileri. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (21).
- MEB. (1952). *Anaokulları program ve yönetmeliği ile anaokullarının öğretmen yetiştirme kursu yönetmeliği*. Ankara
- MEB. (1983). *Cumhuriyet döneminde eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1989). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara

MEB. (1994). *Okul öncesi eğitim programları (kreş, anaokulu, anasınıfı)*. Ankara

MEB. (1998). *Cumhuriyetimizin 75. yılında okul öncesi eğitim*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

MEB. (2002). *37-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı*. Ankara

MEB. (2006). *Okul öncesi eğitim programı (36- 72 aylık çocuklar için)*. Ankara

MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara

MEB. (2024a). *Türkiye yüzyılı maarif modeli okul öncesi eğitim programı*. Ankara. Erişim adresi:

<https://mufredat.meb.gov.tr/>

MEB. (2024b). *MEB 2024-2028 stratejik planı*. Ankara.

Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (2022-2023). Erişim adresi:

https://sqb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_organ_egitim_2022_2023.pdf

Muslu, Ş. (2014). Örgütlerde misyon ve vizyon kavramlarının önemi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 150-171.

Oktay, A. (1990). Türkiye’de okul öncesi eğitim. *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. (2), 151-160.

Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (2016). *Eğitim programı; temeller, ilkeler ve sorunlar*. çev. Asım Arı. (2. bs.). Konya: Eğitim Kitabevi.

Özkara, Ö. Ü. B. Ö. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin beyin temelli öğrenmeye yönelik görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 28(5), 2136-2147.

Petrina, S. (2022). Methods of analysis curriculum analysis. Erişim Adresi:

<https://blogs.ubc.ca/researchmethods/files/2022/04/Curriculum-Analysis.pdf>

PISA Türkiye Raporu (2022). Erişim adresi:

https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_03/21120745_26152640_pisa2022_rapor.pdf

- Posner, G. J. (2004). *Analyzing the curriculum*. (3. bs.). New York: McGraw-Hill.
- Ramazanoğlu, F., & Bahçeci, B. (2006). Örgütlerde vizyon ve misyon kavramı. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 52-56.
- Sakai, A. (2006). *Japonya ve Türkiye’de okul öncesi eğitimin tarihsel gelişimi ile Japon ve Türk annelerin okul öncesi eğitim ile ilgili görüşlerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (231857)
- Sapsağlam, Ö. (2013). Değerlendirme boyutuyla okul öncesi eğitim programları (1952-2013). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1), 63-73.
- Sapsağlam, Ö. (2020). Okul öncesi eğitim programlarının milli kavramlar açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Sönmez, V. (2015). *Öğretmen el kitabı* (18. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Birim Faaliyet Raporu 2022. Erişim adresi: https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/11144633_Birim_Faaliyet_Raporu.pdf
- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı, 2024. Erişim adresi: <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/guncellenenokuloncesiegitimprogrami.pdf>
- TTKB (1953). V. *Millî eğitim şurası*. MEB. Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf
- TTKB. (1993). XIV. *Millî eğitim şurası*. MEB. Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf
- TTKB. (2021). XX. *Millî eğitim şurası*. MEB. Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf
- Tuğluk, M. N., & Özkan, B. (2019). MEB 2013 okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri açısından analizi. *Temel Eğitim*, 1(4), 29-38.

TDK (Türk Dil Kurumu) (2024). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi:

<https://tdk.gov.tr>

Türkiye Çocuk Araştırması, 2022. Erişim adresi:

https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_cocuk_arastirmasi.pdf

Tyler, R. W. (2014). *Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri*, (Rüzgâr M. E. ve Aslan, B. Çeviri ed.). Ankara: Pegem.

Uçuş, Ş., & Demirbaş, İ. (2017). Okul öncesi eğitim programı ile ilköğretim hayat bilgisi öğretim programının sarmallığının incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1084-1105.

Ulutaş, İ. ve Demiriz, S. (2018). *Erken çocukluk dönemine giriş*. Ankara: Pegem Akademi:

Ural, O., & Ramazan, O. (2007). Türkiye’de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü. *Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri*, 11-56.

Üstekidağ, S. (2021). *Okul öncesi eğitim programları kazanımlarının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi (1989-1994-2002-2006-2013)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul. (699435)

Varış, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler*. Ankara Alkım Kitapçılık Yayıncılık:

Wach, E. ve Ward, R. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%202013%20QDA%20FINAL2.pdf;jsessionid=7EBE0629FA36F041F54DAE14D3A2FBD5?sequence=4> .

Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2016). Türkiye’de okul öncesi öğretim programlarının tarihsel gelişimi. *Turkish Journal Of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*.

<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&esid=ca1c6135-688c-402b-bc95-039a740d8854%40redis> .

Yaşar Ekici, F. ve Kırkıcı, K. A. (2021). *Erken çocukluk eğitimi kuramdan uygulamaya*. Nobel Tıp Kitabevi. İstanbul.

Yıldırım, A. (2019). *Okul öncesi eğitim programları*. Pegem Akademi: Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EK-A: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Tez Çalışması/Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti
Formu

F46

25/04/2024

Hacettepe Üniversitesi
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına

Tez/Araştırma Başlığı	TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE CUMHURİYETİN İLK YÜZYILINDA (1923-2023) UYGULANAN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ ANALİZİ
------------------------------	--

Yukarıda başlığı/konusu verilen tez/araştırma çalışmam,

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırmalar niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Çalışmada kullanacağım veriler:

(X) Kamusal erişime açık (buraya yazınız): Resmi Eğitim – Öğretim Programları

() Özel izin ve onaya tabi (buraya yazınız):

() Üretilmiş veri (buraya yazınız):

() Diğer (buraya yazınız):

Yükseköğretim Kurumları Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Komisyondan/Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Büşra GÜNAL

Araştırmacı Bilgileri

Adı Soyadı	BÜŞRA GÜNAL
Öğrenci ise No	N21132440
Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Programı	Eğitim Programları ve Öğretim
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr. ☐ Diğer

Danışman Görüşü ve Onayı*

Öğrencinin Tez çalışmasında kamu erişimine açık izin gerektirmeyen dokümanlar üzerinden doküman analizi çalışması yapılacağından etik komisyon iznine ihtiyaç bulunmamaktadır.

Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ

(İmza)
(Danışmanın ünvanı, Adı ve Soyadı)

*Tez ve tezden üretilen yayınlarda gerekli

EK-B: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

03/07/2024

Büşra GÜNAL

EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

02/07/2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Türk Eğitim Sisteminde Cumhuriyet'in İlk Yüzyılında (1923-2023) Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının Analizi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
02/07/2024	154	242082	27/06/2024	%13	2411564303

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Büşra GÜNAL

Öğrenci No.: N21132440

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

İmza

Programı: Eğitim Programları ve Öğretim

Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ)

EK-Ç: Thesis/Dissertation Originality Report

02/07/2024

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

Thesis Title: Analysis of Preschool Curriculum Applied in The Turkish Education System in The First Century of The Republic (1923-2023)

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
02/07/2024	154	242082	27/06/2024	13%	2411564303

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Büşra GÜNAL

Student No.: N21132440

Department: Educational Sciences

Program: Curriculum and Instruction

Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Prof. Dr. Hünkar KORKMAZ)

EK-D: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- ☐ Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- ☐ Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- ☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

03/07/2024

Büşra GÜNAL

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tez erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7. 2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

